

Stan Stoica (coordonator)

Alexandru V. Ștefănescu

Elena Preda

Dragoș Becheru

Valentina Bilcea

Ministerul Educației

și Cercetării

12
13

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

Istoria comunismului din România

Manual pentru clasa a XII-a, învățământ cu frecvență zi
• clasa a XIII-a, învățământ cu frecvență redusă/seral

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 7734/16.12.2024.

119 – Număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor.

116.111 – Număr de asistență pentru copii, în conformitate cu Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Stan Stoica (coordonator)
Alexandru V. Ștefănescu   Dragoș Becheru
Elena Preda   Valentina Bilcea

Ministerul Educației
și Cercetării

12
13

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

Istoria comunismului din România

Manual pentru clasa a XII-a, învățământ cu frecvență zi
• clasa a XIII-a, învățământ cu frecvență redusă/seral

Editor: dr. Costin Diaconescu
Director editorial: Simona Dobrescu
Redactor-șef: Aura Gîgă
Redactor: Irina Tudor Dumitrescu
Layout și tehnoredactare: Clara Aruștei
Tehnic și IT: Răzvan Socolov, Mihai Ivana

Istoria comunismului din România

Manual pentru clasa a XII-a, învățământ cu frecvență zi • clasa a XIII-a, învățământ cu frecvență redusă/seral

© CD PRESS, 2025

Această lucrare, în format tipărit și electronic, este protejată de legile române și internaționale privind drepturile de autor, drepturile conexe și celelalte drepturi de proprietate intelectuală. Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă (electronic, fotocopiare etc.), fără acordul expres al Editurii CD PRESS.

ISBN: 978-606-528-804-1

Referenți științifici:

prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava, cercetător științific grad I, președintele Secției de Istorie și Arheologie a Academiei Oamenilor de Știință din România

prof. dr. Ilarion Țiu, Liceul Teoretic „Radu Popescu”, Popești-Leordeni

Editura CD PRESS

Telefon: 021.337.37.37

E-mail: office@cdpress.ro

Comenzi: manuale@cdpress.ro

Website: www.cdpress.ro

Facebook: f/Editura CD PRESS

Platformă de e-learning: www.ClasaDigitala.ro

Despre autori

dr. Stan Stoica, profesor grad didactic I la Liceul „Nicolae Steinhardt” din București, autor al unor studii și lucrări de specialitate în domeniul istoriei contemporane, autor al unor instrumente didactice (manuale școlare pentru clasele V-VIII, ghiduri de pregătire pentru Bacalaureat, Resurse Educaționale Deschise disponibile online), cu o bogată experiență profesională (metodist, inspector, inițiator și organizator al unor sesiuni de comunicări științifice)

dr. Alexandru V. Ștefănescu, profesor la Colegiul Național Pedagogic „Constantin Cantacuzino” din Târgoviște, autor al mai multor studii și lucrări ce tratează istoria contemporană românească și universală, membru în colectivele de redactare a numeroase lucrări de referință (tratate, dicționare, sinteze) din domeniul istoriei românilor și istoriei culturii, cu o bogată activitate de cercetare în țară și străinătate

dr. Dragoș Sebastian Becheru, istoric, autor al unor studii și lucrări de specialitate în domeniul istoriei contemporane, autor al unor instrumente didactice (manuale școlare pentru clasele V-VIII, materiale auxiliare), cu o amplă experiență profesională (editor, redactor, cercetător, specialist în organizarea și analiza documentelor de arhivă)

dr. Elena Preda, profesoară grad didactic I la Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din Târgu-Neamț, inspector școlar pentru disciplina istorie (2006-2023), metodist, coautor al manualului de istorie pentru clasa a VI-a, Editura CD PRESS, autoare de studii și cercetări istorice pentru perioada contemporană și medievală

prof. grad I Valentina Bilcea, Colegiul Național „Spiru Haret” din București, autor al unor studii și lucrări de specialitate în domeniul istoriei contemporane, autor al unor instrumente didactice (manuale școlare pentru clasa a VIII-a, ghiduri de pregătire pentru facultate), cu o vastă experiență profesională (activitate de mentorat în formarea inițială pentru profesia didactică)

Inspectoratul Școlar al Județului/Municipiului .....

Școala/Colegiul/Liceul .....

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*	
				format tipărit	
				la primire	la predare
1					
2					
3					
4					

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

• Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

• Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Cuprins

Prezentarea manualului de Istorie a comunismului din România

Ghid de utilizare a manualului tipărit.....	6
Ghid de utilizare a manualului digital	8
Ghid de utilizare a metodelor complementare Investigația. Proiectul. Portofoliul. Prezentarea.....	10
Evaluare inițială	12

UNITATEA 1. Introducere în studiul regimurilor comuniste

Regimurile comuniste în secolul al XX-lea	14
---	----

UNITATEA 2. De la partid periferic la partid unic

Dinamica Partidului Comunist / Muncitoresc Român: 1921-1989	18
Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid	21
Organizațiile de masă	24
Studiu de caz. Organizațiile de copii și tineret	25
Rolul liderului și cultul personalității	26
Studiu de caz. Gheorghe Gheorghiu-Dej	27
Studiu de caz. Nicolae Ceaușescu	28
Recapitulare – unitățile 1 și 2	30
Evaluare – unitățile 1 și 2	32

UNITATEA 3. Dinamica regimului comunist

Instituții politice și organizarea administrativă	34
Relația stat-cetățean: coerciție, rezistență și acomodare	37

UNITATEA 4. Relațiile internaționale

Relațiile cu marile puteri	40
Studiu de caz. România și Tratatul de la Varșovia	43

UNITATEA 5. Represiunea politică

Legislație și instituții represive: Securitate, Miliție, trupe de Securitate, Justiție	46
Sistemul concentraționar (1945-1964) închisori, lagăre, colonii de muncă, deportări	48
Forme de supraveghere și represiune (1965-1989)	50
Recapitulare – unitățile 3, 4 și 5	52
Evaluare unitățile – 3, 4 și 5	54

UNITATEA 6. Forme de opoziție și contestare

Rezistența armată	56
Disidența, opoziția din interior	58

Studiu de caz. Impactul Actului final de la Helsinki asupra României. Doina Cornea	60
Exilul românesc	62
Studiu de caz. Radio Europa Liberă	64

UNITATEA 7. Economia

Satul: țărănime, colectivizare, sistematizare	66
Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare	68
Crizele economiei de comandă	70
Recapitulare – unitățile 6 și 7	72
Evaluare – unitățile 6 și 7	74

UNITATEA 8. Societatea

Viața cotidiană. Petrecerea timpului liber	76
Culte și practici religioase	80
Minorități etnice	82

UNITATEA 9. Educația și sportul

Învățământul public între educație și control ideologic ...	86
Sportul de masă și de performanță	88

UNITATEA 10. Politici în domeniul sănătății.

Demografia	91
Politici în domeniul sănătății	92
Demografia	94
Studiu de caz. Decretul 770/1966	96
Recapitulare – unitățile 8, 9 și 10	97
Evaluare unitățile – 8, 9 și 10	98

UNITATEA 11. Politici culturale ale regimului comunist

Instrumentalizarea politică a culturii	100
Studiu de caz. Protocronismul	102

UNITATEA 12. Revoluția din decembrie 1989

Anul 1989 în context internațional. Revoluția din decembrie 1989 în România	106
--	-----

UNITATEA 13. Memoria regimului comunist

Memoriale și muzee ale comunismului în România și în Europa de Est	110
Condamnarea comunismului în România	113
Recapitulare – unitățile 11, 12 și 13	115
Evaluare – unitățile 11, 12 și 13	116
Recapitulare finală	117
Evaluare finală	118

Cunoștințe. Abilități. Valori. Competențe generale și specifice

Acest manual te va ajuta să dobândești cunoștințe, să îți formezi abilități și, în final, un set de valori care să te ghideze în viață. Într-un cuvânt, vei dobândi următoarele competențe generale și specifice:

1. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate în analiza faptelor istorice

- 1.1. Utilizarea informației din surse istorice referitoare la concepte istorice și coordonate de timp și spațiu, în diverse situații de comunicare
- 1.2. Exprimarea orală și în scris a ideilor și a opiniilor, referitoare la fapte din istoria recentă a românilor, folosind limbajul de specialitate

2. Examinarea critică și responsabilă a informațiilor oferite de diverse surse pentru investigarea unor fapte istorice

- 2.1. Analizarea modelului economic, social, politic și cultural al regimului comunist din România
- 2.2. Compararea, în sursele de informare, a perspectivelor multiple referitoare la fapte și diferite aspecte ale regimului comunist
- 2.3. Explicarea cauzalității, a continuității și a schimbării în istoria recentă a românilor, folosind argumente din sursele de informare

3. Dezvoltarea unei atitudini critice și a unei conduite proactive față de o lume în continuă schimbare, prin valorificarea experiențelor trecutului

- 3.1. Formularea unor opinii argumentate referitoare la fapte, personalități din istoria recentă a românilor
- 3.2. Demonstrarea unei atitudini critice față de impactul evenimentelor/proceselor istorice asupra individului și a comunității

Prezentarea manualului Istoria comunismului din România

Dragi elevi,

Manualul pe care îl răsfoiți vă va ajuta să vă dezvoltați. La sfârșitul anului școlar, când veți termina de parcurs conținutul lui, veți cunoaște mai multe despre lumea în care trăiți, și despre felul în care un regim politic totalitar poate avea un impact pe termen mediu și lung asupra societății. Veți înțelege mai bine legătura între ideologie, stat, societate și viața concretă, de zi cu zi. Astfel, veți da mai multă valoare democrației ca regim politic și libertăților pe care o societate democratică le asigură.

Manualul are o structură inedită și modernă, care permite studierea perioadei comuniste așa cum ar face-o un istoric: pe baza surselor istorice. **Manualul tipărit** și cel **digital** oferă o selecție de documente grafice, foto și video care prezintă izvoare istorice relevante pentru lecția respectivă.

Manualul vă ajută să dobândiți competențe pe care trebuie să le așteți ca adulți, într-o societate democratică. Cum lumea în care

trăim este într-o continuă schimbare, manualul răspunde unor cerințe ale prezentului și ale viitorului. Creativitatea, gândirea critică, rezolvarea unor situații-problemă, capacitatea de a înțelege schimbările politice, abilitatea de a lucra în echipă, identificarea unor pericole la adresa democrației – iată ce veți putea folosi peste ani (și) datorită acestui manual.

Manualul se prezintă într-un format stimulative și atractiv și vă poartă într-o călătorie în istoria recentă a României, cea în care au trăit bunicii voștri. De asemenea, vă ajută să reflectați la prezent și să priviți cu încredere, dar și cu responsabilitate spre viitor. Lecțiile istoriei sunt utile pentru fiecare dintre noi, deoarece toți putem contribui la modelarea unei lumi mai bune.

Vă dorim ca bucuria cunoașterii și a colaborării cu alți elevi și cu profesorul vostru să vă însoțească pe tot parcursul anului școlar.

Mult succes!

Ghid de utilizare a manualului tipărit

Unitatea de învățare Sursă istorică – pot fi atât vizuale, cât și literare

Pagini de învățare

Întrebare de deschidere a lecției
Are rolul de a face legătura între achizițiile anterioare ale elevului și cele care urmează a fi formate.

Textul lecției
Prezintă într-o manieră clară și coerentă informațiile cele mai importante pe care trebuie să le cunoască elevul. Este informație „la zi” din punct de vedere științific, redată într-un mod adaptat vârstei elevilor.

Proiect, investigație, dezbateri – instrumente și metode moderne de învățare și evaluare, la fel cu jocul de rol, interviul, portofoliul.

5 REPRESIUNEA POLITICĂ
Sistemul concentraționar (1945-1964): închisori, lagăre, colonii de muncă, deportări

Care a fost primul sistem concentraționar organizat în Europa?

Împus cu forța, regimul comunist s-a menținut și a consolidat prin folosirea represivei. Acest sistem cuprindea nu doar o legislație specifică și instituții, precum instanțele juridice, Securitatea și Milita, ci și un **sistem concentraționar**, format din închisori și lagăre de forțată muncă.

Teroare și deportare. Primele arestări și condamnări au avut loc imediat după preluarea puterii de către partidul comunist, când au fost arestați și condamnați cei mai de rând, demnitari ai guvernului anterior, dar și lideri ai partidelor politice de opoziție (1945-1947). În următoarele două decenii s-a înregistrat două etape ale terorii represive: 1948-1953 și 1958-1963. În prima etapă au fost arestați foști proprietari din domeniul precum finanțe și industrie, acțiuni de schimb, foști membri ai mișcărilor de rezistență, foști demnitari, oameni care aveau relații cu statele occidentale, foști ofițeri de poliție, dascăli din rândul Bisericii greco-catolice, oameni care s-au opus colectivizației etc. Tot în această primă etapă a avut loc **deportarea**. În 1951, a unor comunități întregi (12.791 de familii, respectiv 40.200 de persoane) din localități situate în apropierea graniței cu Iugoslavia. Armele au fost dirijate în Bălgăni, de unde au sursat pleca alina în 1956. **Sursa 2, sursa 3.** În al doilea val represiv, declarat în 1958, au fost arestate loturi masive de intelectuali, studenți, profesori și călugări, chiar și foști deputați abia eliberați din închisori sau lagăre.

Geografia represiei. Sistemul concentraționar din România, în timpul regimului comunist, cuprindea peste 200 de centre ale represiei: penitenciare, lagăre și colonii de muncă, centre de deportare, locuri de anchetă și azile psihiatrice cu caracter politic, la care se adăugau locuri de execuție și grupe comune.

PROIECT
Formați grupe de câte 3-4 colegi. Realizați și prezentați, în format digital, un proiect cu tema:
Evoluția Bisericii ortodoxe în România comunistă.
Proiectul va cuprinde: culegere reprezentativă al literaturii politice, culturale (artă plastică, arhitectură, scrieri, portret), religioasă, științifică, militară. Aveți în vedere următoarele aspecte: o scurtă biografie, motivul arestării/acuzării, traseul deportării, înălțimea deportării, argumente aduse subiectului. Prezentarea proiectului va dura mai mult de 5 minute.

Sursa 1 Jilava: o celulă din fosta închisoare
Formează și tu magnașul de mai sus, realizează un proiect despre viața cotidiană în închisoarea Jilava. Utilizează surse memorialistice, documentare (Memorialul durerii, literatura de specialitate, pentru a afla cum își petrecuseră zilele deținuții, cum interacționau cu gardienii etc.

Mergi mai departe!
Citește *Torțur pe înălțimea tufurilor de Roșu* (Constantin Pavlovici sau Jurnalul Săcelului lui Nădășdaru) și *Viziunea Mării Antice* (București: Editura Război, 2002).

Sursa 2 Harta galegărilor comuniste
Documentează-te pe internet și descrie, într-un eseu de 150 de cuvinte, motivul pentru care a fost ales Bălgăniul pentru deportări. Prezentă și replică o scrisoare oficială a comunistilor.

de executie și grupe comune. **Inchisorile politice**, coordonate de Direcția Generală a Penitenciarelor, se aflau în subordinea Ministerului Afacerilor Interne (MAI). Începând din 1948, fiind militarizate, funcționau după un regulament secret, inspirat din modelul sovietic. Celor care au trecut prin sistemul concentraționar li s-au înlocuit **fișe matricole penale**, cu date personale și juridice pe baza cărora se putea reconstrui istoria represiei. Din cele 44 de penitenciare, unele erau locuri de traie pentru alte închisori sau pentru deținuți aflați în anchetă sau procese (Jilava, Rahova). Inchișori mari, pentru deținuți cu coordonări îndelungate sau muncă silnică pe văz, erau la Gherla și Aul (sursa 3).

Reeducarea. Existau și închisori specializate în lichidarea ideilor (Sighet) sau în **reeducarea prin torțură** (Pitești). Inchișori pentru femei (Măia, Mărcușoa-Ciuc, Dumbrăveni), pentru minori (Târgov, Ciuj) și Inchișori-șpital (Văcărești). În aceste locuri de detenție, regimul era extrem de dur, bazat pe batute, torțură fizică și psihică, înfometare, privație de asistență medicală. În subordinea MAI și sub controlul Securității, începând din 1950 apar numeroase **lagăre de muncă**, unde erau duși cei care aveau **intermedie administrativă** (numite inițial „unități de muncă” și din 1952 „unități de muncă”).

Intermedie administrativă înseamnă inițial „unități de muncă” în calitate de muncă grațiată pentru merite anterioare, precum Canalul Dunăre-Maree Neagră (1950-1953), explorații de săruri din Bala Brăiliei și Delta Dunării sau în mine. Închisorile și lagărele de muncă au fost desființate în 1963-1964, când regimul se simțea denul de sigur în urma lichidării oricărui formă de opoziție și din cauza prăriei o magne mai bună pe plan internațional. Policia de reparație și control a continuat însă, lăund alte forme.

DICTIONAR
Fișă matricolă penală = fișă în care se înregistrează toate datele de identificare, motivul arestării, condamnările suferite, măsura dintr-un penitenciar în care a fost trimis, meștrii de detenție.
intermedie administrativă = termen prin care autoritățile comuniste denumiau detenția în închisorile sau lagăre de muncă. Fișă cu personală respectivă li se cerea dărmată în cadrul unui proces, o astfel de „intermedie” putea dura de la 6 luni la 5 ani.
reeducarea prin torțură = experiment sinistru care a avut loc în închisoarea de la Pitești (Fenomenul Pitești), în care deținuții, în majoritate studenți, erau torturați, umiliți, obligați să se torturase reciproc, forțați să-și asene convingerile, familia, credința.

Sursa 3 Harta represiei din România
1. Identifică pe hartă zonele cu cele mai multe locuri ale represiei politice. Explică motivul acestor concentrații.
2. Descoperă pe hartă un centru al represiei politice din zona în care locuiești, căuta informații și realizează o fișă despre acesta.
3. Documentează-te în privința condițiilor detenției (regim alimentar, de igienă, metode de tratament).

APLICAȚIE
Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia represia era constituită o practică politică totalitară. În primele două decenii după instalarea comunismului în România.

Hartă istorică – ajută la înțelegerea desfășurării unor evenimente în timp și spațiu.

Aplicație - exercițiu de punere în practică a noțiunilor din lecție, de sistematizare și consolidare, menite a familiariza elevii cu cerințele de la examenul de bacalaureat.

Aplicații și întrebări pornind direct de la sursă

Conținuturile învățării, conform programei școlare

Marcaj care indică prezența a cel puțin unui tip de **AMII** pe pagina dublă deschisă a manualului digital

Dicționar – cuvinte și expresii noi

Mergi mai departe! Recomandări de lecturi suplimentare, documentare, filme artistice pentru a înțelege cât mai bine perioada și spiritul ei.

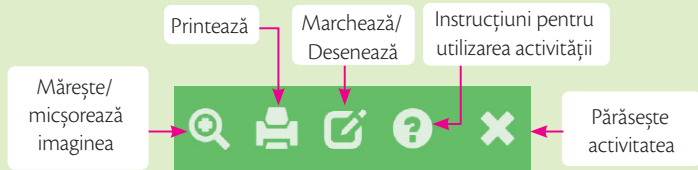
Ghid de utilizare a manualului digital

Cu un singur click, pătrunzi în minunata lume a manualului digital. Aici, vei descoperi numeroase activități multimedia interactive de învățare (AMII) care completează tema lecției. Acestea sunt evidențiate în varianta digitală și în cea tipărită prin simbolurile următoare:

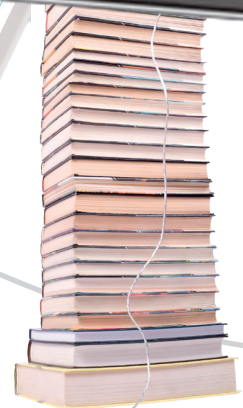
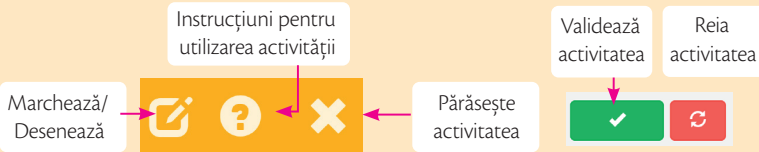

În clasă sau online, ești mereu alături de colegi și profesori prin lecții interactive, folosind varianta digitală a manualului.

 AMII STATICE Tipărești fișe de lucru și teste, le completezi și le adaugi la portofoliul anual. Tot aici, găsești imagini și hărți care-ți vor folosi la documentare, numite *Album*, precum și exerciții ce pot fi rezolvate rapid, oral sau în scris, numite *Aplicație*.

 AMII INTERACTIVE Te autoevaluezi prin teste și jocuri cu feedback rapid.

Folosești instrumentele subliniere și adnotare și personalizezi manualul în lecții digitale fascinante.

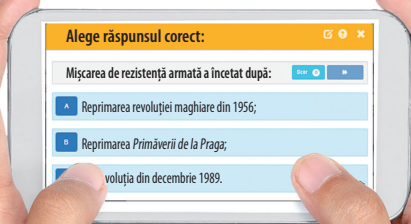
rea cu armata

Mod vizualizare

- Comutare automată
- Pagină dublă
- Pagină simplă
- Versiune mobilă
- Ecra complet

Mod de vizualizare
Textul se adaptează și îl poți citi ușor pe orice dispozitiv.

AMII ANIMATE

Urmărești secvențe video spectaculoase.

Instrucțiuni pentru utilizarea activității

Marchează/ Desenează → [Pencil icon] [Question mark icon] [Close icon] ← Părăsește activitatea

Start/ Pauză → [Play button] [Stop button] ← Stop

Ghid de utilizare a metodelor complementare

Investigația. Proiectul. Portofoliul. Prezentarea

Pe parcursul acestui an, la orele de *Istoria comunistului din România* vei realiza proiecte, prezentări, investigații, te vei autoevalua cu ajutorul fișei de observare și vei crea un portofoliu de lucrări.

INVESTIGAȚIA este o cercetare atentă cu scopul de a descoperi răspunsuri la întrebări importante (de exemplu, *de ce s-au retras trupele sovietice din România?*).

Cele cinci etape ale investigației sunt: definirea problemei cercetate, stabilirea metodei de strângere a informațiilor (de exemplu, accesând internetul, biblioteca școlii etc.), colectarea și organizarea datelor/informațiilor, prezentarea unui raport al investigației și evaluarea succesului acesteia.

Pentru a te autoevalua, poți verifica dacă tu și colegii ai cooperat (în cazul unei investigații de grup), dacă ai urmat pașii investigației și ai lucrat îngrijit/organizat, dacă ai dat dovadă de creativitate în găsirea de soluții.

Nr. crt.	Etapile investigației	Ce voi face? Cum voi (vom) proceda?
1	Definirea problemei cercetate (înțeleg ce am de făcut)	Discut cu membrii echipei despre ce avem de făcut. Cerem profesorului explicații care să ne ajute.
2	Stabilim cum obținem informațiile necesare	Din ce surse putem obține informații: surse clasice (cărți, albume) sau online? Alcătuim o listă de cuvinte-cheie pe care să le tastăm.
3	Colectăm și organizăm datele, informațiile	Scriem informațiile care au legătură cu subiectul, apoi le ordonăm.
4	Prezentăm un raport al investigației	Realizăm un scurt raport al investigației, în care formulăm o concluzie și argumentul/argumentele care o sprijină.
5	Evaluez succesul investigației	Ascult părerea colegilor. Apreciez contribuția mea și a celorlalți participanți. Învăț să lucrez și mai bine pentru următoarea investigație.

PROIECTUL presupune realizarea unei cercetări sau a unui produs (de exemplu, o expoziție de imagini însoțite de explicații) pe o anumită temă. Proiectul poate fi produsul unei munci individuale sau colective care se întinde pe o perioadă mai lungă (câteva săptămâni, un modul sau chiar un an) și necesită organizare și consecvență.

Etapele proiectului sunt:

- stabilirea temei
- colectarea datelor (sau a unor imagini și obiecte ilustrative)
- organizarea datelor sau a obiectelor
- definitivarea produsului.

Elementele de conținut ale unui proiect sunt:

- titlul/tema
- cuprinsul (organizarea pe secțiuni)
- introducerea (în cazul proiectelor scrise)
- elementele de conținut (idei sau obiecte, organizate pe categorii)
- concluziile/ideea de bază pe care o descoperim
- lista surselor folosite
- anexe (după caz, pot fi grafice, tabele, chestionare, fișe de observare, fișe de inventar).

Proiectul poate fi realizat în format digital, pe hârtie sau ca un produs (obiect sau grupuri de obiecte).

PORTOFOLIUL este o modalitate de organizare a produselor activității tale.

Portofoliile sunt de mai multe feluri.

Portofoliul de prezentare este o colecție de imagini pe o temă dată (de exemplu, imagini reprezentative despre viața cotidiană în regimul comunist) pe care le poți prezenta colegilor folosind mijloace digitale sau de alt tip.

Portofoliul personal cuprinde toate produsele activității tale pe parcursul anului școlar: proiecte, prezentări, machete, investigații, fișe de observare a activității, teste, desene, eseuri, fișe de lucru, liste de site-uri pe o temă dată etc.

Profesorul va decide forma de păstrare a portofoliilor personale ale elevilor clasei (în format digital sau organizate în dosare). Portofoliul personal este foarte important deoarece reflectă activitatea ta pe parcursul întregului an școlar.

FIȘA DE OBSERVARE

Citește fiecare afirmație din tabel. Exprimă-ți acordul sau dezacordul în legătură cu fiecare afirmație. În funcție de aprecierea ta, bifează una dintre cele trei casete.

Descarcă din manualul digital și completează fișa de observare la finalul fiecărei unități de învățare, pentru a te autoevalua.

Afirmații Pe parcursul activității ...	Răspunsul meu este:		
	Sunt de acord	Sunt indecis/ indecisă	Nu sunt de acord
a. ... am descoperit și am învățat lucruri noi.	✓		
b. ... am folosit surse de informare interesante.			
c. ... am făcut schimb de idei cu colegii.			
d. ... am acceptat și soluții propuse de colegi.			
e. ... am descoperit că pot mai mult.			
f. ... am fost calm(ă) și relaxat(ă).			

PREZENTAREA. Realizarea unei prezentări îți oferă posibilitatea de a afla mai multe despre un anume subiect din domeniul istoriei, dar și de a-ți exercita exprimarea și limbajul istoric.

Prezentarea poate fi în format tipărit sau digital. Pentru a realiza o prezentare pe orice temă, urmează pașii:

Pasul 1. Documentarea. Află cât mai multe lucruri despre tema prezentării. Folosește diverse surse (enciclopedii tipărite sau digitale, reviste, site-urile oficiale ale unor muzee, memoriale ale comunismului etc.).

Pasul 2. Redactarea

- Realizează un plan al prezentării (minimum 3 idei legate de temă).
- Redactează textul și adaugă fotografiile reprezentative.

Pasul 3. Prezentarea. Prezintă rezultatul în fața clasei folosind mijloace clasice sau digitale.

Pasul 4. Autoevaluarea. Cum îți apreciezi prezentarea?

Completează răspunsurile la întrebările de mai jos și păstrează-le alături de prezentare.

Ai urmat pașii de realizare? Da/Nu

Ai respectat tema? Da/Nu

Ai lucrat îngrijit? Da/Nu

Evaluare inițială

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Realizează corespondența (după modelul dat) între personalitățile din coloana A și informațiile istorice din coloana B. Model: 1–b 5 X 5 = 25 de puncte

A	B
1. V.I. Lenin	a. conducător al URSS în perioada Celui de-Al Doilea Război Mondial
2. Gh. Gheorghiu-Dej	b. primul conducător al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste
3. I.V. Stalin	c. conducător al României între anii 1948 și 1965
4. N. Ceaușescu	d. a întors armele împotriva Germaniei naziste, trecând de partea Alianților
5. Regele Mihai	e. a condamnat invadarea Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia
6. Petru Groza	f. l-a înlăturat pe N. Ceaușescu de la conducerea României
	g. prim-ministru al României în primii ani postbelici

II. Stabilește valoarea de adevăr, (A) sau (F), a următoarelor afirmații. Model: 1 – A 5 x 5 = 25 de puncte

1. Ultimul conducător al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste a fost Mihail Gorbaciov.
2. Regimul comunist s-a instaurat în România în perioada interbelică.
3. Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost președinte al Republicii Populare Române.
4. Regimurile comuniste au avut un caracter totalitar.
5. Comuniștii susțineau că reprezintă interesele clasei muncitoare.
6. O măsură luată de regimurile comuniste a fost privatizarea mijloacelor de producție.

III. Citește cu atenție textele de mai jos, apoi răspunde la cerințe. 40 de puncte

- A.** Falsificarea rezultatelor (alegerilor parlamentare) a fost în 1946 maximă, niciodată întâlnită în istoria politică a României de după 1859. Mai mult. Cu mici excepții, nici una dintre promisiunile Platformei-program a Blocului Partidelor Democratice nu a fost respectată. La care se adaugă și distrugerea completă – juridic și fizic – a clasei politice formate până în 1939. În câțiva ani, dispare o întreagă elită politică, arestată, deportată, scoasă în afara legii, odată cu partidele respective. Alegerile din 19 noiembrie 1946 [...] au deschis calea pentru distrugerea societății tradiționale românești, de tip european, și punerea ei forțată în tiparele sovietice, odată cu separarea ei de evoluția normală a celorlalte țări ale continentului. (Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii*)
- B.** Ultimul obstacol în calea desăvârșirii dominației sovietice în România îl constituia Regele Mihai. Chiar și în 1945, însăși perpetuarea existenței regatului României în cadrul orbitei sovietice părea, ținând seama de împrejurări, o anomalie. Tânărul monarh se luptase cu curaj cu tentaculele sovietice care sugrumau lent independența țării, adesea beneficiind de sprijinul, destul de șovăielnic, al Marii Britanii și al Statelor Unite, dar procesul montat împotriva lui Maniu și parodia de justiție pe care îl reprezenta constituiau semne sigure că lupta sa era zadarnică. Cu toate acestea, poporul român se agăța de el ca de un ultim simbol de speranță într-un viitor sănătos și sigur. (Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*)
1. Numește, pe baza sursei B, conducătorul României care reprezenta un obstacol în calea sovietizării țării. **2 puncte**
  2. Precizează, pe baza sursei A, anul primelor alegeri parlamentare postbelice. **3 puncte**
  3. Menționează, pe baza sursei B, două state de la care Regele Mihai aștepta un sprijin mai hotărât pentru evitarea sovietizării. **8 puncte**
  4. Scrie litera corespunzătoare sursei care menționează ruperea artificială a legăturilor României cu Occidentul. **3 puncte**
  5. Menționează, pe baza sursei A, două urmări ale falsificării alegerilor din 1946. **10 puncte**
  6. Menționează două fapte istorice, desfășurate în perioada 1945-1948, referitoare la acțiunile de sovietizare a țării. **10 puncte**
  7. Menționează o măsură luată de regimul comunist din România în domeniul economic. **4 puncte**

Monument dedicat lui Karl Marx (stânga) și Friedrich Engels (dreapta) în Shanghai, China

UNITATEA 1

Introducere în studiul regimurilor comuniste

În această unitate
vei învăța despre:

- Regimurile comuniste
în secolul al XX-lea

Proiecte anuale

1. La nivelul școlii, realizați o **arhivă digitală** intitulată *Istoria orală a comunismului*, în care veți arhiva interviurile realizate pe parcursul studierii disciplinei *Istoria comunismului din România*.

2. Organizați, la sfârșitul anului școlar, o expoziție cu artefacte ale comunismului: obiecte, bunuri, materiale colectate pe parcursul anului școlar, folosite în anii regimului comunist, materiale de propagandă precum afișul alăturat etc. Fiecare obiect va avea o scurtă descriere precizând rolul, caracteristicile, locul unde a fost produs etc.

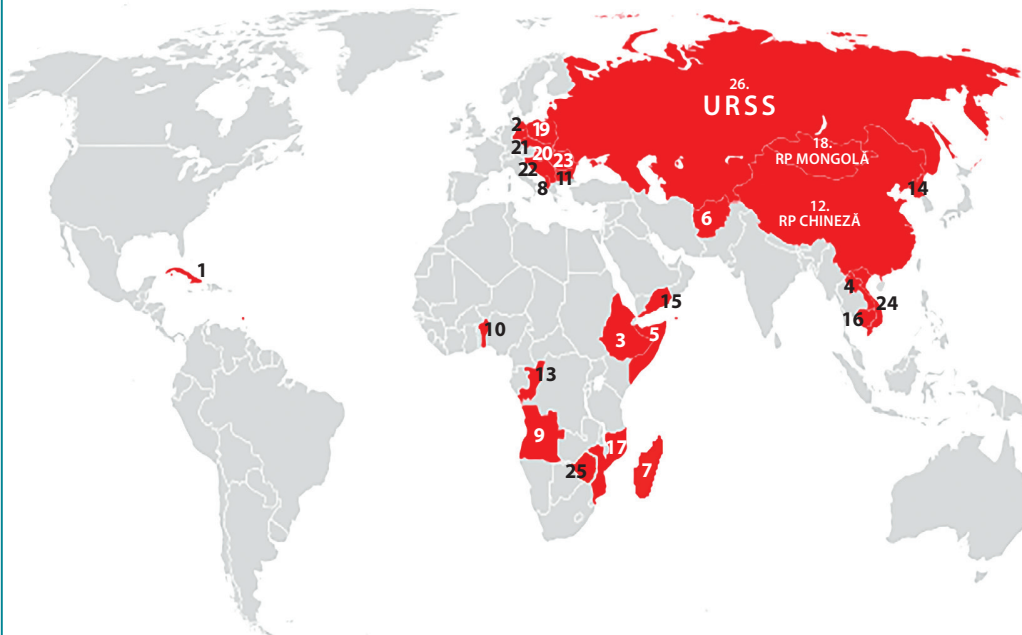
Sind als sie sich fanden,
verstanden sie sich gleich!

Afiș politic din jurul anului 1930, în limba germană, intitulat *Și când s-au găsit, s-au înțeles imediat!*, care reprezintă Partidul Social Democrat din Germania, Partidul Național Socialist (Nazist) și Partidul Comunist German

Regimurile comuniste în secolul al XX-lea

În ce context a apărut primul regim comunist?

▼ Sursa 1 Regimurile comuniste în 1979

LEGENDĂ

1. Republica Cuba
2. Republica Democrată Germană (Germania de Est)
3. Republica Democrată Populară Etiopia
4. Republica Democrată Populară Laos
5. Republica Democrată Somalia
6. Republica Democratică Afganistan
7. Republica Democratică Madagascar
8. Republica Populară Albania
9. Republica Populară Angola
10. Republica Populară Benin
11. Republica Populară Bulgaria
12. Republica Populară Chineză
13. Republica Populară Congo
14. Republica Populară Democrată Coreeană (Coreea de Nord)
15. Republica Populară Democrată Yemen (Yemenul de Sud)
16. Republica Populară Kampuchea (Cambodgia)
17. Republica Populară Mozambic
18. Republica Populară Mongolă
19. Republica Populară Polonă
20. Republica Populară Ungară
21. Republica Socialistă Cehoslovacă
22. Republica Socialistă Federativă Iugoslavia
23. Republica Socialistă România
24. Republica Socialistă Vietnam
25. Republica Zimbabwe
26. Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS)

• Numește continentele pe care regimurile comuniste ocupă cele mai întinse spații, comparativ cu mărimea totală a acestora.

Secolul al XX-lea a fost una dintre cele mai tumultuoase perioade din istoria omenirii, un secol al contradicțiilor, cu lumini și umbre. Pe parcursul său au fost înregistrate progrese științifice și tehnologice remarcabile, dar și cele mai cumplite genocide. Două războaie mondiale au influențat semnificativ cursul istoriei, iar lumea a fost marcată profund de regimuri totalitare precum comunismul, fascismul și nazismul. Acestea s-au instalat la putere în contextul unor crize economice și au bulversat societățile pe care le-au acaparat, având consecințe incalculabile.

Comunismul, de la teorie la practică. Cel mai important teoretician al comunismului modern, Karl Marx, preconizase construcția comunismului într-o societate cu o **puternică dezvoltare capitalistă** și un proletariat numeros. Predicția sa, realizată la mijlocul secolului al XIX-lea, a fost infirmată de evenimente. În 1917, în contextul crizei economice și sociale provocate de Primul Război Mondial, comuniștii bolșevici (o facțiune a socialiștilor ruși) conduși de Vladimir Ilici Lenin au preluat puterea în Rusia, o țară agrară, cu **puțini muncitori industriali**. Victoria în războiul civil și, implicit, preluarea puterii au creat condițiile politice pentru transpunerea în practică a ideologiei comuniste, care promitea egalitate socială, bunăstare

și armonie. În urma morții lui V.I. Lenin (1924), succesorul acestuia, Iosif Visarionovici Stalin, a realizat eliminarea vechii elite sociale și a altor categorii considerate opozante, afirmând că **lupta de clasă** „se ascute” pe măsură ce se înaintează spre comunism. Totodată, au fost trecute în proprietatea statului mijloacele de producție, s-a început un proces ambițios de industrializare, iar agricultura a fost colectivizată.

Mergi mai departe!

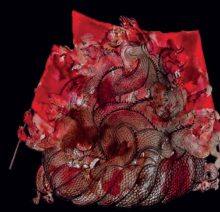
Citește *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune* (2024), lucrare coordonată de istoricul francez Stéphane Courtois, care documentează crimele și atrocitățile comise de regimurile comuniste din întreaga lume.

Este o carte esențială pentru înțelegerea dimensiunilor represiunii comuniste.

Stéphane Courtois Nicolas Werth
Jean-Louis Panné Andrzej Paczkowski
Karel Bartosek Jean-Louis Margolin

CARTEA NEAGRĂ A COMUNISMULUI

CRIME, TEROARE, REPRESIUNE

Rețeta comunistă. Segmente întregi ale populației (vechea moșierime și vechea burghezie, țăranii bogați sau simpli țărani care s-au opus colectivizării) au fost eliminate prin deportări, înțemnițări, execuții. Principalul instrument al represiunii a fost **poliția politică**. Pentru controlul ideilor și informațiilor, Stalin a instituit cenzura și a organizat un sistem de propagandă care să modeleze o nouă societate și un „om nou”. Pentru realizarea egalității sociale, în timpul regimului stalinist au fost trecute în proprietatea statului toate mijloacele de producție și s-a declanșat colectivizarea agriculturii. Pentru crearea unei muncitorimi numeroase, care să sprijine partidul, s-a trecut la o **industrializare galopantă**. Prin toate aceste măsuri, Stalin a creat o „rețetă” de implementare a comunismului (**sursa 2**) care va fi replicată ulterior, mai mult sau mai puțin fidel, și în alte țări care au trecut la un regim comunist.

Extinderea comunismului. În perioada interbelică, un singur stat, Mongolia, a preluat modelul sovietic. Însă victoria URSS, alături de Aliți (SUA și Marea Britanie) împotriva nazismului, precum și aranjamentele între Aliți de la sfârșitul Celui de-Al Doilea Război Mondial, au permis „exportarea” comunismului în țările din estul Europei și în state de pe alte continente. Astfel s-a ajuns ca, în a doua parte a secolului, circa **o treime din populația lumii** (**sursa 1**) să trăiască sub regimuri comuniste.

Declinul și dispariția comunismului din Europa. Spre sfârșitul anilor 1980, ineficiența economică a dus la colapsul regimurilor politice comuniste din Europa. Conducerea URSS instalată în 1985 a constatat că economia URSS, după aproape șapte decenii de regim comunist, nu poate ține pasul cu cea a statelor capitaliste. Reformele inițiate de noul lider, **Mihail Gorbaciov**, care vizau **ameliorarea sistemului**, au dus la colapsul acestuia. Rând pe rând, începând din 1989, regimurile comuniste din estul Europei s-au prăbușit (**sursa 3**), statele începând tranziția către democrație și economia de piață. URSS s-a destrămat în 1991. Niciunul dintre cele 14 state succesoare nu a păstrat regimul comunist. Dispariția URSS a eliminat principala sursă de sprijin economic, militar și ideologic pentru regimurile comuniste din afara Europei. Regimurile comuniste cad rând pe rând în Africa și Asia. Rămân cu un regim comunist ameliorat (prin introducerea unor elemente de piață economică liberă) state precum China, Laos, Vietnam, Cuba. **Coreea de Nord este singurul stat comunist** care nu face schimbări, accentuându-se aici autarhia și izolarea.

Comunism versus marxism. Colapsul lumii comuniste a generat numeroase analize, interpretări, concluzii. Există o critică a regimurilor comuniste și o alta a marxismului și comunismului, ca ideologii. Cele mai multe analize pun eșecul regimurilor comuniste pe seama sistemului însuși, **ineficient, excesiv birocratizat și opresiv**. Majoritatea istoricilor consideră că, în ciuda acțiunilor guvernamentale

◀ **Sursa 2 Prima stemă a Uniunii Sovietice, care conținea lozincă Proletari din toate țările, uniți-vă! în limbile mai multor naționalități de pe cuprinsul statului sovietic.**

- Formulează o opinie cu privire la semnificația plasării Globului ca fundal al secerii și ciocanului și a reprezentării soarelui și a spicelor de grâu.

▼ **Sursa 3 Zidul Berlinului, dărâmat în 1989**

Zidul Berlinului a fost un simbol al Războiului Rece, a cărui construcție a început în august 1961. Parte a Cortinei de Fier, Zidul rămâne cea mai cunoscută frontieră a RDG.

1. Caută pe internet sau la bibliotecă informații despre impactul construirii Zidului asupra familiilor berlineze.
2. Realizați în clasă o dezbatere cu următorul subiect:
Se puteau opune locuitorii Berlinului construirii Zidului?
Formați două grupe, argumentând pro și contra.

de largă anvergură, statele comuniste nu au reușit să obțină succes economic, social și politic pe termen lung. Sunt folosite ca argumente dizolvarea URSS, foametea nord-coreeană, performanța economică scăzută în comparație cu sistemele dezvoltate de piață liberă. Totodată, regimurile comuniste au suprimat libertatea și au dezvoltat o cultură a fricii, corupției și neîncrederii.

Evaluarea regimurilor comuniste. Numărul deceselor cauzate de regimurile comuniste de pe toate continentele a fost estimat de istorici în moduri diferite și cu rezultate diferite. Cifrele oscilează între cel puțin **10 milioane** și circa **100 de milioane**. Acestea au fost cauzate de execuții, foamete provocată de măsuri guvernamentale (**sursa 4**), regimul de exterminare din închisori și lagăre de muncă, deportări etc. Sunt și cercetători care nu consideră ideologia ca atare, sau tipul de regim, ca fiind cauza morții oamenilor, dar majoritatea consideră că acestea au reprezentat un factor causal semnificativ al crimelor în masă.

De ce studiem istoria comunismului? Analiza regimurilor totalitare, inclusiv a celui comunist, este o componentă foarte importantă a educației democratice. Studiarea acestora are în vedere evitarea, pe viitor, a încredințării puterii unor oameni care promovează ideologii extremiste sau care prezintă profilul unor dictatori. Lecțiile din trecut ne ajută să înțelegem **complexitatea relației dintre ideologie, putere și societate**, iar analiza critică a comunismului rămâne esențială în contextul problemelor actuale. Studiarea cu precădere a regimului comunist din România, evaluarea impactului acestuia asupra societății ne ajută să înțelegem mai bine societatea în care trăim, prin prisma trecutului totalitar, și furnizează exemple și teme de reflecție utile pentru consolidarea evoluției democratice a societății românești.

APLICAȚIE

- Pe baza informațiilor din lecție și a surselor online, realizați un tabel care să cuprindă toate statele care, pentru o anumită perioadă, au avut regimuri comuniste/socialiste, în timpul Războiului Rece. Puteți utiliza ca model tabelul de mai jos:

Nr. crt.	Europa	Asia	Africa	America
1	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste	Republica Populară Chineză	Republica Democrată Somalia	Republica Cuba
2				
3				

▼ Sursa 4 Foametea din Ucraina sovietică (1932-1933)

Stalin a interpretat rezistența țăranilor ucraineni față de colectivizare ca pe o „sabotare a revoluției” și ca pe o formă de manifestare a naționalismului ucrainean. El a răspuns prin măsuri ca stabilirea unor cote de produse agricole exagerat de mari pentru a fi predate statului, executarea sau deportarea celor care ascundeau produse, blocarea accesului la vreun ajutor extern, interzicerea ieșirii populației din zona afectată. Diverse cercetări estimează între 3,5 și 10 milioane numărul deceselor cauzate de foamete (în limba ucraineană, *Holodomor* – „exterminare prin foamete”).

- Menționează câteva informații pe care le transmite fotografia de mai sus.

▼ Sursa 5 Memorialul victimelor comunismului, Praga

- Exprimă o opinie! Care este semnificația reprezentării oamenilor fără anumite părți ale corpului?

UNITATEA 2

De la partid periferic la partid unic

În această unitate
vei învăța despre:

- Dinamica Partidului Comunist / Muncitoresc Român: 1921-1989
- Propaganda comunistă: instituții și practici, învățământul de partid
  - Organizațiile de masă
  - Rolul liderului și cultul personalității

Studii de caz:
Gheorghe Gheorghiu-Dej
și Nicolae Ceaușescu

Proiect

- Realizează o prezentare în format digital a biografiei unuia dintre cei doi lideri comuniști, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu. Urmează sugestiile de realizare a unei prezentări, de la pagina 11.

Aspect din timpul lucrărilor celui de al VIII-lea Congres al UTC, București, 1966 (detaliu)

Dinamica Partidului Comunist / Muncitoresc Român: 1921-1989

Cum și când s-a format Partidul Comunist din România?

Partidul Comunist din România (PCdR) a apărut pe fondul tulburărilor (proteste, greve muncitorești) cauzate de dificultățile de la sfârșitul Primului Război Mondial. Fondatorii săi sunt membri ai Partidului Social Democrat care, îmbrățișând modelul inaugurat de Lenin în Rusia, doreau impunerea pe cale revoluționară a unui regim comunist în România. În mai 1921 s-a desfășurat congresul de înființare al noului partid, rezultat în urma desprinderii din Partidul Social Democrat a unor membri ce au optat pentru **afișarea la Internaționala a III-a Comunistă (Comintern)**, condusă de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

Un partid antiromânesc. În perioada interbelică, PCdR s-a prezentat drept un apărător al intereselor muncitorilor români, dar, în realitate, a acționat conform directivelor trasate de Moscova. Conducerea sovietică și Cominternul considerau România un stat multinațional ostil și urmăreau **dezmembrarea** sa, invocând dreptul la „autodeterminare” al naționalităților din interiorul său. Între altele, era vizată direct desprinderea Basarabiei de România și anexarea acesteia la URSS. De aceea, PCdR a fost în perioada interbelică un partid periferic, puțin atractiv pentru români, dar interesant pentru anumite minorități etnice (unguri, bulgari, evrei, ucraineni, ruși).

În ilegalitate. **Propaganda** antiromânească și acțiunile în forță vor atrage scoaterea partidului în afara legii (1924). Cel mai important eveniment din anii ilegalității – intrat mai târziu în mitologia comunistă – a fost greva ceferiștilor de la Atelierele Grivița din București (16 februarie 1933), în a cărei organizare a fost implicat și Gheorghe Gheorghiu-Dej (**sursa 2**). Condamnat la muncă silnică, acesta a evadat din închisoare și a preluat conducerea partidului în 1944, înainte de sosirea „**grupării moscovite**” (condusă de Ana Pauker (**sursa 1**)), aceasta era formată din membri ai PCdR care se refugiaseră în URSS).

Comuniștii ajung la putere cu sprijinul Moscovei. Înfrângerile suferite de forțele Axei în 1944, în contextul Celui de-Al Doilea Război Mondial, au adus armatele sovietice pe teritoriul României, dar și relevanță pentru puținii comuniști români – văzuți acum, atât de rege, cât și de

▼ Sursa 1 Conferința națională a PCR din 1945

În prezidiu, Vasile Luca, Constantin Pîrvulescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ana Pauker, Teohari Georgescu, Florica Bagdasar, Gheorghe Vasilichi

DICȚIONAR

propagandă = acțiune intenționată de influențare, prin informații și idei puse în circulație, a modului de a gândi și a comportamentului unei persoane sau unui grup social

socialism dinastic = regim comunist în care puterea era transmisă de la tată la fiu (exemplu: Coreea de Nord, familia Kim); în România, fiul cel mic al lui Nicolae Ceaușescu, Nicu, era perceput drept un posibil succesor al tatălui său la conducerea partidului și a țării.

▼ Sursa 2 Alegerile din 1946

Gh. Gheorghiu-Dej dându-și votul pentru victoria în alegeri a Blocului Partidelor Democratice (19 noiembrie 1946)

▼ Sursa 3 Conferința națională a PCR din 1945

Comuniștii români manifestează pe stadionul ANEF din Capitală (8 octombrie 1944) pentru formarea unui guvern al Frontului Național Democrat, coaliție controlată de PCR.

- Formulează o opinie cu privire la prezența pancartei pe care scrie „Trăiască Armata Roșie eliberatoare!” Care crezi că este mesajul transmis prin această lozincă?

oamenii politici cu diverse orientări, ca aliați utili în câștigarea bunăvoinței URSS (**sursa 3**). PCdR reapare pe scena politică românească odată cu actul de la 23 august 1944, când regele Mihai, sprijinit de o largă coaliție a partidelor politice (Blocul Național Democrat), înlătură **dictatura mareșalului** Ion Antonescu, scoate țara din războiul contra Națiunilor Unite și impune un guvern de uniune națională – primul guvern al României în care comuniștii dețin un portofoliu, Lucrețiu Pătrășcanu fiind ministrul Justiției.

Fraudarea alegerilor. După 23 august, în condițiile prezenței masive a Armatei Roșii – devenită acum aliată – pe teritoriul României, comuniștii români vor acționa pentru preluarea puterii conform **indicațiilor venite** de la Moscova. Principalele etape ale preluării puterii sunt marcate de numirea (martie 1945) ca șef al guvernului a lui Petru Groza (președintele unui partid subordonat comuniștilor), fraudarea alegerilor din noiembrie 1946, care va aduce comuniștilor controlul legislativului și **abdicarea forțată** a regelui Mihai, urmată imediat de proclamarea Republicii Populare Române (30 decembrie 1947).

De la partid periferic la partid unic. Numărul membrilor partidului va ajunge de la sub 1000 (în vara anului 1944) la 256 863 (octombrie 1945). În 1948, în urma fuziunii celor două partide muncitorești, PCR și PSD (în fapt, o „înghițire”

a social-democraților de către comuniști), se formează Partidul Muncitoresc Român (PMR) – devenit **unica formațiune politică** în România – care număra peste un milion de membri. Preferat de Stalin în detrimentul Anei Pauker, Gheorghe Gheorghiu-Dej conduce partidul ca secretar general până la moartea sa, în 1965. Acesta își va consolida puterea **eliminând treptat toți rivalii** și contestatarii din partid. Ideologia și formele organizatorice ale PMR erau copiate după modelul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Mergi mai departe!

Citește *Clienții lu' Tanti Varvara*, de Stelian Tănase

Cartea abordează perioada tulbură de la începutul mișcării comuniste din România. Folosindu-și talentul literar, autorul reconstituie perioada interbelică utilizând o galerie de portrete, bazate pe mărturiile din epocă și pe dosarele întocmite de Siguranța statului.

STELIAN
TĂNASE

*Clienții lu' Tanti
Varvara*

Vizionează și materialul documentar *5 minute de istorie - Formarea Partidului Comunist Român.*

▼ Sursa 4
**Cuvântarea
 lui Nicolae Ceaușescu
 în timpul lucrărilor
 Congresului al XI-lea
 al PCR (noiembrie 1974)**

**Pe fundal, portretele
 în relief ale lui K. Marx,
 F. Engels și V.I. Lenin**

- Ce mesaj era transmis prin prezența în fundal a portretelor celor trei ideologi ai mișcării comuniste?

Adevăratul deținător al puterii politice. Conform statutului, conducerea partidului era exercitată de Comitetul Central, organ colectiv ales în cadrul congreselor, dar care, în realitate, aproba hotărârile secretarului general – **adevăratul deținător al puterii politice** (cel puțin după 1952, când Gheorghiu-Dej elimină gruparea Ana Pauker-Vasile Luca-Teohari Georgescu). Comitetul Central alegea organele sale executive: Biroul Politic (mai târziu Comitetul Politic Executiv), Prezidiul Permanent și Secretariatul. Dacă la început a urmat cu strictețe indicațiile de la Moscova, după consolidarea puterii sale în partid prin eliminarea ultimilor rivali (1957) și **retragerea trupelor sovietice** (1958), Gh. Gheorghiu-Dej va respinge amestecul altor partide „frățești” în problemele interne ale PMR și ale țării.

Un nou lider. În martie 1965, Plenara Comitetului Central al PMR l-a ales ca secretar general al partidului pe Nicolae Ceaușescu. În același an au fost schimbate numele partidului, care a revenit la vechea sa denumire, Partidul Comunist Român (PCR), și al țării, numită acum Republica Socialistă România. Ceaușescu **se dezice** de tezele partidului din perioada interbelică și continuă linia **independentă față de Moscova**, inițiată de predecesorul său. Pentru legitimarea Partidului, este trecut sub tăcere sprijinul Moscovei în aducerea la putere a PCR și este mult exagerat rolul acestuia în actul de la 23 August 1944.

După bunul plac. Treptat, Ceaușescu va elimina din conducerea partidului „oamenii lui Dej”, promovând persoane care

să-i fie loiale. Încă din anii 1970, dar mai ales în anii 1980, Ceaușescu (**sursa 4**) a practicat „**rotația cadrelor**” pentru a preveni formarea unor centre alternative de putere. Sub pretextul de a permite activiștilor de partid cunoașterea cât mai completă a realităților țării, Ceaușescu schimba deseori, după bunul plac, titularii diferitelor funcții din partid și din stat, promovând oameni docili, care știau să se conformeze inițiativelor liderului. Toate aceste acțiuni vor avea ca efect alunecarea regimului național comunist, inițial liberal și reformator, către **socialismul dinastic** din anii 1970-1980, ce amintea tot mai mult de stalinism. În decembrie 1989, imun la orice critici și desprins de realitatea țării pe care o conducea, Nicolae Ceaușescu se va trezi **izolat** și în conflict nu doar cu propriul popor, dar și cu propriul partid.

APLICAȚII

1. Formulează un punct de vedere referitor la evoluția Partidului Comunist din România în perioada interbelică, susținându-l printr-un argument istoric.
2. Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați **portofolii digitale** cu imagini și fragmente video de la ședințele forurilor de conducere ale PMR/PCR (Congresul, Comitetul Central etc.). În urma analizării materialelor vizuale, formulați 3-4 observații în legătură cu modul în care acestea se desfășurau.

Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid

Ce însemna pentru comuniști „omul nou”?

Imediat după instalarea primului guvern dominat de comuniști, românii au fost supuși unei intense **propagande**, ce a afectat toate domeniile vieții. Aceasta avea ca scop consolidarea noului regim politic și crearea „omului nou” (**sursele 1 și 2**).

Instituții și practici. În prima parte a regimului, forul care coordona propaganda la nivel național era Secția de Propagandă și Agitație a Comitetului Central al PMR, care coordona propaganda în domenii precum presa, învățământul public (inclusiv școlile de partid), literatura, știința și artele. Din 1971, rolul de coordonator la nivel național al activității de propagandă a revenit Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Propaganda a avut o intensitate foarte mare în **perioadele de început** și de sfârșit ale regimului, cu o scurtă perioadă de destindere între anii 1964 și 1971. Încă din primii ani ai regimului, operele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin sunt publicate masiv și promovate ca „lectură obligatorie”. Este rescrisă istoria țării, prin prisma „**luptei de clasă**”, cu accent pe rolul slavilor în formarea poporului român și al rușilor în crearea României moderne. Se construiește mitul ilegalistilor comuniști și al greviștilor de la Atelierele CFR „Grivița”, între care Gheorghiu-Dej ocupă un rol central.

Lupta pentru pace și dragostea pentru conducător.

Presa era în totalitate produsă și controlată de instituții aflate sub controlul partidului și statului. *Scînteia*, ziarul oficial al partidului, publica pe larg textele liderilor comuniști, anunța noi direcții politice, declanșa campanii de propagandă și populariza noile lozinci (**sursa 3**). În primii

DICȚIONAR

albgardist = luptător împotriva comunismului, în timpul războiului civil din Rusia (1917-1923)

stahanovist = muncitor care îndeplinește, cu mare eficiență, o muncă grea. Termenul provine de la numele minerului sovietic Aleksei Stahanov, care la 31 august 1935 a depășit de șapte ori planul de muncă. Propaganda sovietică l-a folosit drept exemplu pentru motivarea muncitorilor și a țăranilor.

► Sursa 1
„Omul nou”
își controlează
sentimentele

Timbru
cu Muncitorul și
colhoznica,
sculptură a artis-
tei Vera Muchina
(1889-1953)

*Patriotismul socialist impune omului ca în legăturile de dragoste să nu lase să pălească interesele fundamentale de clasă. Din acest punct de vedere dragostea cu un dușman al poporului trebuie înăbușită în fașă. Înfrânt trebuie să fie și sentimentul de iubire care trage pe om înapoi, îl face robul unei firi josnice, înapoiate, necinstite [...] Între dragoste și datoria de comunist, datoria este aceea care trebuie să aibă primul cuvânt. Un exemplu grăitor în această privință ni-l oferă filmul sovietic Al 41-lea. O neînfricată partizană sovietică a împușcat patruzeci de dușmani albgardiști. De un ofițer **albgardist** ea se îndrăgostește. Și el de ea, de asemenea. Dar în momentul când iubitul ei este gata să treacă de partea albgardiștilor, femeia nu șovăie nici o clipă. Ridică arma și-l împușcă. Dragostea ei de patrie, de popor s-a dovedit până la urmă mai puternică. [...] dragostea și corolarul ei – căsătoria – pot da vieții personale a omului un sens just, un conținut bogat și înălțător numai atunci când stau sub semnul luptei pentru construirea socialismului și comunismului. (Vera Frimu Popovici, Prieteni, dragoste, căsătorie, Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii, circa 1960)*

1. Pe baza textului, formulează, într-o singură frază, o trăsătură a „omului nou”.
2. De ce crezi că exemplul pe care-l dă autoarea textului este dintr-un film artistic?
3. Exprimă o opinie cu privire la viziunea comuniștilor asupra dragostei, a căsătoriei, conform sursei citate. Argumentează opinia.

ani ai regimului, ziarele de mare tiraj (*Scînteia*, *România Liberă*, *Viața Sindicală*) publicau articole ce puneau accentul pe „lupta pentru pace”, „educația patriotică și antiimperialistă a maselor”, „conștiința de clasă”, „dragostea pentru Uniunea Sovietică și tovarășul Stalin”. În anii 1970-1980, temele predilecte ale propagandei sunt „lupta pentru pace”, unitatea și independența națională, calitățile de conducător ale lui Nicolae Ceaușescu. **Sărbători** precum 1 Mai sau 23 August (ziua națională a Republicii) constituiau prilej de organizare a numeroase spectacole și ample manifestații pe stadioane, în care mii de oameni realizau coregrafii ce glorificau realizările regimului.

Învățământul de partid. Creat în România după modelul sovietic, acesta avea două obiective majore: **îndoctrinarea** membrilor de partid și a întregii societăți prin transmiterea modului comunist de gândire și de înțelegere a lumii și formarea de cadre (activiști de partid) care, după absolvire, să ocupe funcții de răspundere în structurile partidului unic și în instituțiile de stat. Gheorghe Gheorghiu-Dej preciza că menirea învățământului de partid era aceea de a educa oamenii „în spiritul devotamentului față de **democrația populară** și socialism, în spiritul urii neîmpăcate împotriva provocatorilor de război și a uneltelor lor, împotriva claselor exploatoare, a celor care răspândesc zvonuri, împotriva acelor care caută să împiedice construirea socialismului în țara noastră”.

Pregătirea cadrelor. Formarea viitorilor șefi în cadrul structurilor de partid era realizată atât în instituții centrale de învățământ („școli de partid”), cât și în centre regionale și locale, unde erau pregătiți activiștii de rang inferior.

PROIECT

SURSE ALTERNATIVE

În grupe de 2-3 colegi, realizați un proiect, în format digital, despre sursele alternative de informare (altele decât cele oficiale românești) pe care le foloseau românii în perioada comunistă. Ce programe de televiziune, ce posturi de radio, reviste, cărți sau alte mijloace de informare foloseau pentru a afla ce se întâmplă în România și în „lumea liberă”? Stați de vorbă cu bunicii voștri, cu profesori care au predat înainte de 1989 sau cu alte persoane.

▼ Sursa 2 „Omul nou” sau *Homo sovieticus*

Cu astfel de distincții, regimul sovietic gratula oamenii muncii hotărâți să devină oameni noi

A. *Un militant, un luptător plin de abnegație, de entuziasm, de eroism, să creadă necondiționat în cuvântul partidului, să aibă o înaltă conștiință comunistă, partinică, să fie ateu, să urască profund orânduirea capitalistă, să nu se plângă niciodată de nimic, să creadă în prezentul și mai ales în viitorul fericit al lui și al copiilor lui. Ziua să muncească din greu, iar noaptea să studieze doctrina marxist-leninistă și mai cu seamă discursurile conducătorilor, hotărârile congreselor și ale conferințelor de partid, să aibă încredere totală în linia partidului și s-o urmeze neabătut. Să nu cunoască altă religie decât învățătura și cuvântul partidului, să nu ezite să-și denunțe părinții, frații și prietenii atunci când aceștia cârtesc împotriva partidului. Într-un cuvânt, omul nou ar trebui să fie total anulat ca personalitate. (M. Nițescu, Sub zodia proletcultismului; Dialectica puterii)*

B. *Rezumând, omul nou comunist pare a fi un om-mașină, care își putea controla perfect atât corpul, cât și pulsunile sau instinctele, un fel de ascet ce-și canaliza toată energia doar pentru edificarea societății comuniste, muncind din plăcere, neconstrâns, preocupat de a depăși, **stahanovist**, normele, și fiind, în tot acest timp, fericit. [...] La un moment dat, regimurile totalitare însele au renunțat, practic, la ambiția inițială de a edifica „omul nou”, cu toate caracteristicile sale imposibil de atins, și s-au mulțumit cu individul dependent, oportunist și laș, care nu prezenta pericol de instabilitate socială. [...] În locul „omului nou” a apărut *Homo sovieticus*, iar acesta părea mai degrabă caracterizat de indiferența față de rezultatele muncii și proprietatea comună [...], avea tendințe de idolatrizare a culturii vestice, care era „fructul oprit”... (Georgeta Condur, Avatarurile omului nou – din comunism în postcomunism)*

1. Menționează, pe baza textului **A**, șase caracteristici ale omului nou.
2. Menționează, pe baza textului **B**, trei caracteristici ale *homo sovieticus*, omul „produs” de comunism.
3. Identifică, în sursa B, două informații în relație cauză-efect, precizând rolul acestora (cauză, respectiv, efect).

În anul 1945, la inițiativa Anei Pauker și sub coordonarea unor specialiști formați la Moscova, a fost organizată **Universitatea Muncitorească a PCR**. Ulterior, până în 1989, aceasta a avut diferite denumiri – „școală superioară”, „universitate”, „academie” – care includeau numele „Ștefan Gheorghiu”, militant socialist din perioada modernă a României. Absolvenții ocupau, de regulă, funcții înalte în partid, syndicate, presă, administrație și alte domenii esențiale. **Pregătirea ideologică** în cadrul universității de partid era asigurată prin cursurile de marxism-leninism, istoria mișcării muncitorești, economie politică. Până în 1965, cei mai promițători tineri erau trimiși să-și desăvârșească pregătirea în școlile de partid de la Moscova.

„**Școli**” locale. În afară de instituțiile centrale a existat și o rețea locală de „școli” de partid, organizate sub coordonarea secțiilor de propagandă ale comitetelor regionale de partid, unde erau instruiți activiștii de rang inferior. Cursuri de instruire de scurtă durată erau organizate și în fabrici și cooperative. Numărul celor înscriși la diferitele școli de partid, centrale și locale, a fost **considerabil**. În 1966, numărul cursanților era de cca 1.665.000, din care 616.000 erau muncitori în producție, 508.000 țărani cooperatori, 118.000 ingineri, tehnicieni, medici și alți intelectuali, peste 110.000 cadre didactice, 118.000 funcționari. În cele 58 de școli de partid înființate în uzine se țineau cursuri de economie politică, istorie și socialism științific. Peste 70.000 de persoane erau angajate în activitatea de propagandă.

Pilon important. „Învățământul de partid” a fost un pilon important al regimului comunist, asigurând nu doar răspândirea ideologiei, ci și selecția și formarea **unei elite loiale partidului**.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia regimul comunist din România a acordat o importanță deosebită propagandei.

Mergi mai departe!

Vizionează filmul sovietic de propagandă *Al 41-lea* (1956), în regia lui Grigori Ciuhrai, după romanul omonim al scriitorului Boris Lavreniov.

Acțiunea se petrece în timpul războiului civil rus. Filmul a câștigat Premiul special al juriului la Cannes, în 1957.

▼ Sursa 3 Țărani citind „Știința”, sub atenta îndrumare a activiștilor de partid

- Care este mesajul politic pe care autoritățile comuniste doreau să-l transmită, folosind această fotografie?

▼ Sursa 4 Programul Televiziunii Române din 19 septembrie 1985

TELEVIZIUNE Joi ★ 19 septembrie 1985

20.00 TELEJURNAL

20.20 ACTUALITATEA IN ECONOMIE
Amplă mobilizare pentru împlinirea hotărârilor Forumului Comisiilor populare
• Companie agricolă de toamnă – ritm, calitate, alianță
• Citeva prevederi legale cu privire la condițiile muncii în '85

20.35
Tineretea noastră — tineretea Epocii Ceaușescu
Emission-concurs realizată în colaborare cu C.C. al U.T.C., Consiliul Uniunii Asociațiilor Studenților / Comuniștilor din România, Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Participă județele Brașov, Gorj, Sălaj, Tulcea.
Redactori : Lucia Postelnicu, Ionel Stoica, Alexandru Mironov.
Regia artistică Ion Paul Stăncescu
Realizator Ioan Simion Pop

21.50 TELEJURNAL

22.00 Închiderea programului

1. Precizează temele dominante ale programului tv.

2. Pe baza reperelor orare din program, calculează cât timp emitea Televiziunea Română pe zi.

3. Exprimă o opinie despre nivelul de informare al românilor, înainte de 1989. Argumentează.

Organizațiile de masă – „curele de transmisie” între partid și popor

Cum se folosește de mase un partid totalitar, pentru a păstra puterea?

Organizațiile de masă au fost create și folosite de regimurile totalitare în scopul îndoctrinării și controlului populației, prin intermediul unor structuri diferite de cele politice sau de cele de represiune. În România comunistă, organizate după **model sovietic**, acestea erau menite a funcționa, potrivit unei formulări a lui Lenin, ca adevărate „curele de transmisie” între Partidul Comunist și popor. Prin „organizații de masă” se înțelegeau: sindicatele, cooperativele, organizațiile din fabrici și uzine, pionierii (**sursa 1**), „uniuni” ale unor categorii precum tineret, studenți, femei etc.

Cel mai larg organism permanent. Încă de la începutul regimului au fost înființate organizații civice, precum Frontul Democrației Populare, redenumit sub regimul Ceaușescu în Frontul Unității Socialiste (FUS) și, în anii '80, în Frontul Democrației și Unității Socialiste (FDUS), care grupa circa 40 de organizații sindicale, obștești etc., din care făcea parte **toată populația țării** neinclusă în rândurile partidului. Era considerat „cel mai larg organism permanent, revoluționar, democratic, cu caracter reprezentativ, care constituie cadrul organizatoric de unire, sub conducerea PCR, a forțelor politice și sociale”.

Organizații de masă profesionale. În aceeași structură (FUS/FDUS) funcționau organizații de masă profesionale (precum Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici), alături de Uniunea Generală a Sindicatelor din România – structură uriașă în care erau integrați automat **toți salariații** (aproape 8 milioane de oameni). În 1989, Nicolae Ceaușescu afirma că „în România, nu există cetățean care să nu facă parte dintr-o organizație”.

Strict controlate. Prin existența organizațiilor de masă, regimul păstra o **aparență de pluralism** și pretindea că respectă dreptul la asociere, însă în realitate acestea erau strict controlate și aveau un **rol politic și ideologic** important, putând propaga ideile și doctrina partidului în segmente ale populației care puteau scăpa controlului direct al acestuia.

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere referitor la rolul organizațiilor de masă în cadrul regimului totalitar din România, argumentându-l cu un fapt istoric.

▼ **Sursa 1** Un grup de copii din organizația de pionieri, alături de Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XI-lea al PCR (1974)

- Exprimă o opinie cu privire la prezența copiilor la congresul partidului unic. Care era rolul acestora? Ce mesaj era transmis, prin prezența lor?

PROIECT

METODA MOZAIICULUI

- Lucrând în echipe de 5-6 elevi, pe baza surselor online, realizați fișe sintetice de prezentare a următoarelor organizații din România comunistă:
  - ✓ Frontul Unității Socialiste
  - ✓ Uniunea Generală a Sindicatelor din România
  - ✓ Consiliul Național al Femeilor
  - ✓ Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România

Mergi mai departe!

Vizionează filmul artistic *Amintiri din Epoca de Aur 1: Tovarăși, frumoasă e viața!* (2009), al regizorului Cristian Mungiu.

Este o comedie, compusă din mai multe scurtmetraje, despre întâmplări hazlii din timpul comunismului.

Organizațiile de copii și tineret

STUDIU
DE
CAZ

Cum crezi că au influențat organizațiile de copii educația acestora?

Subordonate Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Pentru preșcolari a fost creată organizația **Șoimii Patriei** (patru-șapte ani) (sursa 1), pentru elevii din învățământul primar și gimnazial, Organizația Pionierilor (8-13 ani), iar pentru tineri, Uniunea Tineretului Muncitoresc/Comunist (14-26 de ani) și Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România. Organizația Șoimii Patriei a apărut în 1976, la inițiativa lui N. Ceaușescu. Era prima organizație din statele comuniste care înregistra copiii preșcolari. Scopul ei era: „Educarea moral-civică a copiilor, în spiritul umanismului, al dragostei și respectului față de patrie și popor, **față de Partidul Comunist Român** [...], cunoașterea Drapelului PCR, recunoașterea portretului tovarășului Nicolae Ceaușescu și al tovarășei Elena Ceaușescu, informarea copiilor asupra înaltelor funcții pe care le îndeplinesc pe linie de partid și de stat”.

Organizația Pionierilor avea un rol cheie. Înființată încă din 1945, forma viitorii comuniști la vârsta optimă. În anii 1980, organizația număra aproape trei milioane de copii, practic fiecare elev devenind membru. Pionierii purtau uniformă și erau organizați după model militar, pe grupe, detașamente (elevii dintr-o clasă formau un detașament) și unități (elevii dintr-o școală). După vârsta de 14 ani, pionierii deveneau membri ai **Uniunii Tineretului Comunist**, care-i pregătea politic pentru a deveni buni comuniști, implicați în construirea „societății socialiste multilateral dezvoltate” (expresie consacrată în „epoca Ceaușescu”).

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia regimul comunist a folosit organizația „Șoimii Patriei” în scopuri politico-ideologice.

PROIECT

EXPOZIȚIE

- Realizați în sala de clasă o expoziție cu tema *Copilăria în perioada comunistă*, care să cuprindă fotografiile cu șoimi ai patriei și pionieri din anii regimului comunist. Utilizați fotografiile din arhivele personale ale părinților și bunicilor voștri. Observați și descrieți uniforme,

▼ Sursa 1 Prima pagină a almanahului *Șoimii Patriei* din anul 1988

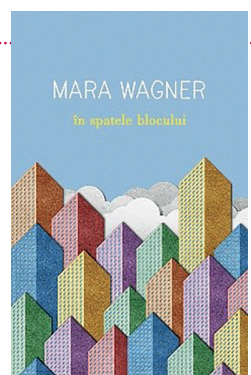

- Precizează cărei/căror persoane îi/le este dedicată poezia din deschiderea almanahului.
- În cadrul unei discuții libere, exprimă opinii cu privire la mesajele transmise de poezie și de fotografie.
- Găsește un fost șoim al patriei, printre prieteni, cunoscuți, rude, și întreabă-l cum a perceput acea perioadă. Scrie un eseu de aproximativ 150 de cuvinte cu acest subiect.

Mergi mai departe!

Citește *În spatele blocului*, de Mara Wagner, un roman autobiografic despre lumea și jocurile copiilor și adolescenților din perioada comunistă

Vizionează materialul video *5 minute de istorie: Pionierii României comuniste*.

Rolul liderului și cultul personalității

Ce lideri ai unor regimuri totalitare interbelice au beneficiat de cultul personalității?

◀ **Sursa 1 Sărbătorirea Zilei Naționale a României – 23 august 1986**

1. Analizează imaginea și identifică elementele ce compun „scena”.
2. De ce a fost aleasă data de 23 august ca zi națională?
3. Menționează alte două regimuri totalitare în care s-a practicat cultul personalității.

Deși, conform statutului și declarațiilor oficiale, politica și conducerea partidului erau decise de foruri largi, alese prin mecanisme ale „**democrației interne de partid**”, în realitate întreaga putere era concentrată în mâna secretarului general și a câtorva apropiați.

Conducătorul providențial. Elogierea excesivă dusă până la adorație a conducătorului este o practică politică întâlnită în toate regimurile totalitare. Acesta este înfățișat drept un personaj providențial și infailibil, ce își conduce poporul pe noi culmi de dezvoltare. Prin această practică politică, **dictatorul** nu este prezentat doar ca fiul ideal al națiunii sale, dar și ca o personalitate de prim rang, ale cărei realizări marchează profund istoria patriei. În România comunistă, **cultul personalității** conducătorului a copiat modelul sovietic de evidențiere a calităților liderilor partidului dar, în primii ani ai regimului, ei ocupă o poziție secundă pentru a nu eclipsa figura lui Stalin.

Ana, Luca, Teo, Dej bagă spaima în burgheji. Primul lider comunist care s-a bucurat de manifestări specifice cultului personalității a fost Ana Pauker, căreia Dumitru Corbea i-a dedicat o poezie încă din 1944: *Ana-i popor/ Ana e lupta/ Ana-i a lor*. În general însă, în primii ani ai regimului se pune accent pe conducerea colectivă, sugestiv fiind

sloganul *Ana, Luca, Teo, Dej bagă spaima în burgheji*, care făcea referire la liderii comuniști Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu și Gheorghe Gheorghiu-Dej. În 1952 Gheorghiu-Dej îi va elimina de la putere pe ceilalți trei, acuzați de „deviere de dreapta”. Semnificative pentru cultul personalității lui Gheorghiu-Dej au rămas aniversările sale rotunde din 1951 și 1961, prilejuite de împlinirea vârstei de 50, respectiv 60 de ani (vezi **Studiu de caz**).

Un zeu secular și mântuitor. Deși, după preluarea puterii, Ceaușescu s-a poziționat împotriva practicii cultului personalității, în ultimele sale două decenii de viață va deveni beneficiarul celei mai exagerate forme ale acestei practici, neegalată în spațiul european (vezi **Studiu de caz**). Sărbători precum 1 Mai sau 23 august (ziua națională a Republicii) constituiau prilej de organizare a numeroase spectacole și ample manifestații pe stadioane (**sursa 1**), în care mii de oameni **glorificau**, prin coregrafii și sloganuri, realizările regimului, puse pe seama „geniului conducător” al lui Ceaușescu. Către finalul anilor 1980, Televiziunea Română emitea doar două ore seara, interval în care erau difuzate știri ce puneau accentul pe vizitele de lucru întreprinse de Ceaușescu în fabricile și uzinele din țară, pentru a supraveghea producția și a da directive, completate cu programe care proslăveau liderul.

PROIECT

- Lucrând în echipe de 3-4 elevi, pe baza unor surse online sau clasice, stabiliți cauzele practicării cultului personalității doar în statele totalitare, nu și în cele democratice.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia practicarea cultului personalității într-o societate demonstrează existența totalitarismului.

Gheorghe Gheorghiu-Dej

(n. 1901, Bârlad – d. 1965, București)

STUDIU
DE
CAZ

De ce a fost scos în afara legii Partidul Comunist din România?

Născut în familia unui muncitor sărac, Gheorghe Gheorghiu a urmat o școală profesională, devenind **electrician**. Angajat la Atelierele CFR din Galați, devine membru al Partidului Comunist din România (1930), care funcționa atunci în **illegalitate**. Implicarea sa în propaganda comunistă îi va aduce transferul la Dej (toponim adăugat numelui său), apoi la Atelierele CFR „Grivița” din București. Implicat în organizarea mării greve a ceferiștilor din 1933, este **condamnat** la 12 ani de muncă silnică, din care va executa 11, în diverse închisori.

Lider și mentor. La Târgu Jiu devine liderul și mentorul deținuților comuniști. În pregătirea evenimentelor de la 23 august 1944, este ajutat să evadeze (**sursa 1**) și să preia, *de facto*, conducerea comuniștilor din România, înainte ca gruparea aflată în URSS să ajungă în țară. Din octombrie 1945 și până la moartea sa va deține funcția de **secretar general** al Partidului Comunist din România (din 1948, Partidul Muncitoresc Român). Între anii 1955 și 1965, Dej a fost prim-secretar.

Politician abil. Dej reușește să-și înlăture toți rivalii din conducerea partidului: în 1948 pe Lucrețiu Pătrășcanu (acuzat de naționalism); în 1952, cu binecuvântarea lui Stalin, gruparea Ana Pauker – Vasile Luca – Teohari Georgescu (acuzată de deviere de dreapta); în 1957 gruparea Iosif Chișinevschi-Miron Constantinescu. Gheorghiu-Dej a avut o contribuție esențială la **impunerea modelului sovietic** în România, regimul său fiind considerat de tip stalinist.

Desprinderea de Moscova. A fost implicat în toate marile evenimente ale perioadei: falsificarea alegerilor din 1946, abdicarea forțată a regelui Mihai (1947), adoptarea Constituțiilor României de inspirație stalinistă (1948 și 1952), naționalizarea economiei (1948), **colectivizarea agriculturii** (1949-1962) și cea mai neagră perioadă a represiunii. În politica externă, la început a urmat fidel linia trasată de URSS, dar, după retragerea trupelor sovietice din România (1958), a inițiat o politică de liberalizare în plan intern și **desprindere de Moscova** în planul extern – al cărei document relevant a fost Declarația PMR din aprilie 1964. Fără a avea educație superioară, Gheorghiu-Dej a fost unul dintre cei mai abili oameni de stat români. El a reușit să păstreze puterea într-o perioadă dificilă, să supraviețuiască destalinizării și să intuiască avantajele deschiderii către țările occidentale, făcând primii pași spre reluarea relațiilor economice.

▼ **Sursa 1** Fotografie după un desen în cărbune reprezentând evadarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu Jiu (9–10 august 1944)

- Menționează un aspect al propagandei regimului reprezentat prin acest desen.

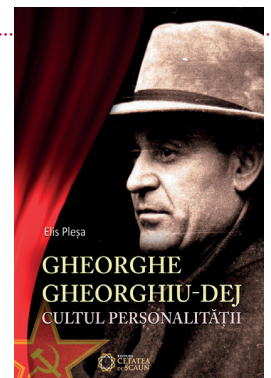
PROIECT

RELAȚIILE CU URSS

- Realizează un proiect despre modul în care Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca lider al Partidului unic și al regimului comunist din România, a abordat relațiile cu URSS între anii 1948 și 1964.

Mergi mai departe!

Citește cartea **Gheorghe Gheorghiu-Dej. Cultul personalității**, de Elis Pleșa. Lucrarea oferă o analiză detaliată a modului în care s-a construit cultul personalității în jurul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Vizionează și documentarul **România și dictaturile ei - Gheorghe Gheorghiu-Dej** (1996).

APLICAȚII

1. Formulează un punct de vedere referitor la regimul Gheorghiu-Dej din România, argumentându-l cu un fapt istoric relevant.
2. Selectează cuvintele-cheie din textul studiului de caz. Realizează o sinteză de 3-4 fraze a studiului de caz.

Nicolae Ceaușescu

(n. 1918, Scornicești – d. 1989, Târgoviște)

STUDIU
DE
CAZ

Ce știți despre „Epoca Nicolae Ceaușescu”, din relatările părinților și bunicilor?

Născut într-o familie numeroasă de țărani, Nicolae Ceaușescu a absolvit școala primară din Scornicești, apoi s-a angajat ca **ucenic cizmar** în București. În 1933 aderă la Uniunea Tineretului Comunist, iar trei ani mai târziu devine membru al Partidului Comunist din România. Are o intensă **activitate de ilegalist**, fiind arestat și încarcerat în mai multe rânduri pentru agitație comunistă și instigare la grevă. Eliberat după 23 august 1944, cunoaște o evoluție rapidă în structurile de partid și de stat (membru în CC al PMR/PCR, deputat în Marea Adunare Națională (MAN), adjunct al ministrului Forțelor Armate).

Și-a impus propriul stil. Deși nu făcuse parte din primul eșalon al puterii, după moartea lui Gheorghiu-Dej i-a succedat acestuia în funcția de lider al partidului, fiind sprijinit de colaboratorii fostului secretar general. Departele de a putea fi controlat de aceștia, Ceaușescu s-a dovedit un lider **abil și dominant**, capabil să impună propriul stil de conducere. În plan intern, a continuat **liberalizarea** demarcată de Gheorghiu-Dej, a inițiat **reforme** pentru revenirea la organizarea administrativ-teritorială tradițională, readucerea învățământului pe coordonatele științifice și naționale și dezvoltarea industriei. În politica externă, a continuat **distanțarea față de Moscova**. În paralel, se apropie de țările occidentale. Șefi de stat din SUA și Franța vin în România în cadrul unor vizite oficiale. Țara primește credite pentru dezvoltarea industriei de la organisme financiare internaționale și **clauza națiunii celei mai favorizate** din partea SUA.

▼ Sursa 1 Panou propagandistic din anii 1980 (colaj)

1. Menționează elementele care domină imaginea de pe panoul propagandistic și semnificația acestora.
2. Pe baza informațiilor scrise pe panou, precizează anul în care acesta a fost afișat.
3. Ce marcă de autoturism este vizibilă în imagine? De ce este relevantă pentru regimul Ceaușescu?

▼ Sursa 2 Cultul personalității manifestat în poezie

*Avem un bărbat între noi și lumină
ne luăm din luminile ochilor săi
e blând ca amurgul sfințind Bucovina
și aprig ca Oltul vuind printre văi
pământul acesta l-a dat, într-o iarnă
așa cum dă iarbă dintâi, prevestind
schimbarea la față a firii și-a vechei
suflări românești cu peceți de argint.*

*Și multe zăpezi l-au albit pe la tâmpile
și-atâtea adânci nedreptăți l-au durut*

*tâind pentru noi pârtii largi către viață
el steagul de foc tot mai sus l-a ținut
astfel și-a urmat Ceaușescu destinul
cu-o dragoste vie de oameni în piept
astfel nu mai miră pe nimeni că astăzi
e falnic stejar și cârmaci înțelept*

*lubindu-și lucid și din inimă țara
oșteanul din el n-are tihnă deloc
și pieptul și-l pune viteaz la fruntarii
și pace el vrea, și belșug, și noroc*

*Închin, dar, un cântec de slavă în cinstea
acestui tezaur de minte și har
el, care, luptând ne-a redat demnitatea
de neam de eroi și popor legendar!*

Corneliu Vadim Tudor,
Poem de închinare

1. Selectează din text șase epitete atribuite lui Nicolae Ceaușescu.
2. Formulează mesajul transmis de poezie referitor la rolul lui Ceaușescu în istoria poporului român.

Primul președinte. În iulie 1971, inspirat de modelul cultural din China și Coreea de Nord, Ceaușescu lansa **Tezele din iulie**, program politic ce marca întoarcerea la regimul dogmatic, ideologia comunistă urmând să stea la baza oricăror activități din societate, în special în domeniile cultural, științific și educațional. În 1974, abandonează principiul conducerii colective, păstrat până atunci formal, și înființează funcția de **Președinte al României (sursa 3)**, pe care o ocupă după ce este ales de MAN. Ceaușescu este în același timp și secretar general al Partidului Comunist Român, președinte al Consiliului de Stat și al Consiliului de Apărare Națională.

Cultul personalității. În cazul lui Ceaușescu, acesta atinge **proporții inimaginabile** în anii 1980 (**sursa 1** și **sursa 2**). „Calitățile excepționale” ale conducătorului erau elogiuate prin articole de presă, literatură (în special prin poezii și ode), lucrări de artă, compoziții muzicale, creații cinematografice în care Ceaușescu era prezentat drept: „eroul păcii mondiale”, „geniul Carpaților”, „ctitor de geniu”, „personalitate excepțională a lumii contemporane” etc. În artă, figura lui Nicolae Ceaușescu a fost reprodușă în ipostaze măgulitoare alături de marile personalități ale istoriei naționale, precum regii daci și voievozii medievali al căror continuator se prezenta.

Sfârșitul. Anii 1980 au fost marcați de o revenire la dogmatismul stalinist și cenzură, în paralel cu **scăderea dramatică a nivelului de trai** determinată de ambiția lui Ceaușescu de a plăti integral datoria externă, reducând consumul intern. Tot mai criticat de către partenerii occidentali pentru nerespectarea drepturilor omului, Ceaușescu a refuzat chiar și reformele solicitate de liderul sovietic Mihail Gorbaciov ce încerca revigorarea blocului comunist. În decembrie 1989, izolat atât de popor, cât și de partidul pe care îl conducea, dictatorul a fost înlăturat de la putere. La 25 decembrie 1989, la finalul unui simulacru de proces, **a fost executat împreună cu soția sa** într-o unitate militară din Târgoviște, după ce încercase să fugă de furia revoluționarilor.

▲ **Sursa 3. Ștefan Voitec, decanul de vârstă al MAN, înmânând un sceptru proaspătului ales președinte al RSR, Nicolae Ceaușescu**

Pentru ceremonia din 28 martie 1974 s-a confecționat un sceptru după modelul sceptrului regal al lui Ferdinand I, fiind înlocuite însemnele regale cu cele ale PCR. Pictorul Salvador Dalí i-a trimis o telegramă lui Nicolae Ceaușescu cu un mesaj ironic subtil: *Apreciez profund actul dumneavoastră istoric de instituire a sceptrului prezidențial*. Nefiind perceput mesajul ironic, textul telegrammei a fost publicat în ziarul Scînteia din 4 aprilie 1974.

- Care crezi că este adevăratul sens al mesajului lui Salvador Dalí?

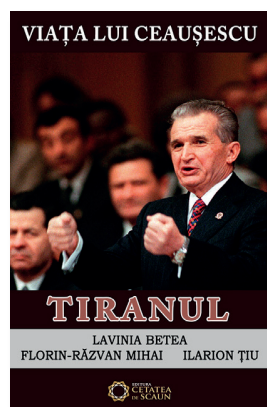
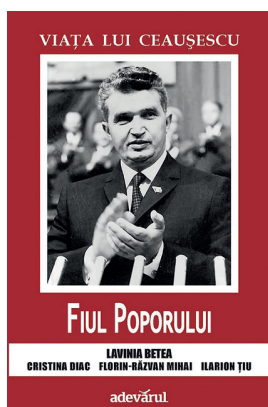
APLICAȚIE

- Compară biografiile lui Nicolae Ceaușescu și Gheorghe Gheorghiu-Dej și identifică două asemănări și două deosebiri.

Mergi mai departe!

Citește *Viața lui Ceaușescu – Fiul Poporului*, autori Lavinia Betea (coord.), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu și *Viața lui Ceaușescu. Tiranul*, autori Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țiu și Lavinia Betea

Vizionează și filmul documentar *România și dictaturile ei – Nicolae Ceaușescu* (1996)

PROIECT ALBUM

- Lucrând în echipe de 4-5 elevi, realizați, în format online, un album cu imagini sugestive despre Nicolae Ceaușescu. Includeți 8-10 fotografii, precizând anul și locul realizării, precum și contextul în care au fost făcute. Puteți folosi orice fel de surse: internet, bibliotecă, arhive personale.

Recapitulare

I. Momente-cheie

1921

formarea Partidului Comunist din România, prin desprinderea unor membri ai Partidului Social Democrat

1945, 6 martie

se formează primul guvern controlat de comuniști, condus de Petru Groza

1946, 19 noiembrie

în urma falsificării rezultatelor alegerilor parlamentare, comuniștii preiau controlul asupra puterii legislative

1947, 30 decembrie

prin abdicarea regelui Mihai, este eliminată și ultima piedică constituțională în preluarea totală a puterii de către comuniști

1948

se formează partidul unic, Partidul Muncitoresc Român, prin fuziunea dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social Democrat

1965

în urma morții lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, conducerea partidului unic este preluată de Nicolae Ceaușescu

1974

Nicolae Ceaușescu devine președinte al Republicii Socialiste România

1989, decembrie

Revoluția care duce la răsturnarea de la putere a lui Nicolae Ceaușescu și a regimului comunist

1946
Nicolae Ceaușescu
(al doilea din
stânga) într-o
secție de votare

1989
revoluționari
înfruntând
tancurile
și Miliția,
la București,
în zilele
Revoluției din
decembrie 1989

II. Completează următorul text, folosind termeni din lista de mai jos. Poți schimba forma cuvintelor. Atenție, unele cuvinte au rol distractor!

40, 60, control, democrație, îndoctrinare, Lenin, occidental, popor, socialist, sovietic, Stalin, totalitar, sindicate

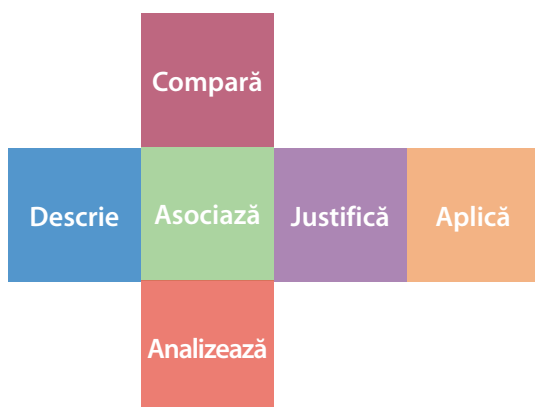
Organizațiile de masă au fost create de regimurile _____. Scopul înființării lor a fost _____ și _____ populației. Ideologul bolșevic _____ le-a numit „curele de transmisie” între Partidul Comunist și _____. În România, organizațiile de masă au fost create după modelul _____. Cea mai mare organizație de masă era Frontul Unității Socialiste, denumit în anii 1980 Frontul Democrației și Unității Socialiste, care grupa circa _____ de organizații. Toți salariații erau integrați automat în _____.

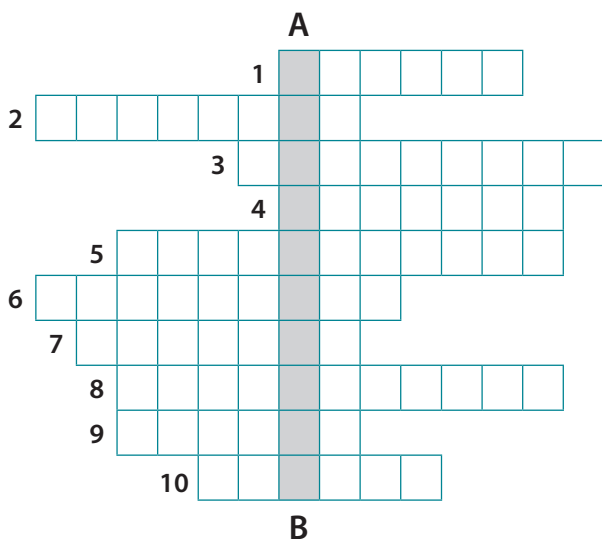
III. Recapitulare prin metoda cubului

Folosind metoda cubului, răspunde la următoarele cerințe:

- 1. Descrie:** modul cum a apărut Partidul Comunist din România.
- 2. Analizează:** cauzele și consecințele instaurării regimului comunist în România.
- 3. Compară:** regimul stalinist al lui Gheorghiu-Dej cu regimul național-comunist al lui Nicolae Ceaușescu.
- 4. Asociază:** fiecărei perioade din evoluția Partidului Comunist Român (perioada de ilegalitate, regimul stalinist, regimul național-comunist) câte două fapte istorice.
- 5. Aplică:** cele învățate realizând o axă a timpului cu principalele evenimente din evoluția Partidului Comunist Român.
- 6. Argumentează:** printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia cultul personalității conducătorului este o trăsătură definitorie a regimului lui Nicolae Ceaușescu.

IV. Rezolvă rebusul (copiat pe caiet), pentru a obține pe coloana A-B un cuvânt care să desemneze o acțiune desfășurată sistematic în vederea răspândirii unei doctrine politice.

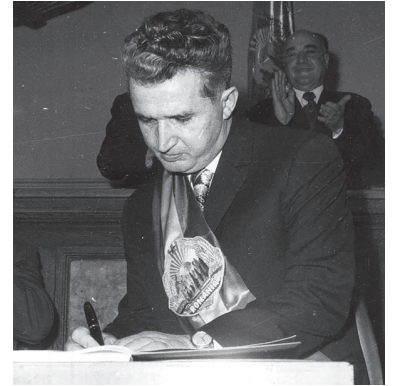
Propagandă sovietică: tablou reprezentând un bust al lui Lenin, la Centrul expozițional din Kiev

1. Organizație politică ce are o anumită ideologie și un program politic și care își propune să câștige sau să mențină puterea în stat.
2. Organizație de masă ce reunea elevii din gimnaziu.
3. Internaționala a III-a Comunistă.
4. Stat din centrul Europei care în perioada postbelică a avut un regim comunist.
5. Situația juridică în care s-a aflat Partidul Comunist din România, în cea mai mare parte a perioadei interbelice.
6. Ansamblu de credințe, simboluri și narațiuni menite să legitimizeze și să consolideze ideologia și practicile regimurilor comuniste.
7. Stat asiatic cu un regim comunist, în perioada postbelică.
8. Locul nașterii lui Nicolae Ceaușescu.
9. Metodă prin care comuniștii au câștigat alegerile din România, în 1946.
10. Conducător sovietic.

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Realizează corespondența între reperle cronologice din coloana A și evenimentele menționate în coloana B. **5 x 5 = 25 de puncte**

A	B
1. 1921	a. formarea primului guvern controlat de comuniști
2. 1945	b. Nicolae Ceaușescu preia conducerea partidului
3. 1948	c. formarea Partidului Comunist din România
4. 1965	d. formarea partidului unic (Partidul Muncitoresc Român)
5. 1974	e. Nicolae Ceaușescu devine președinte al României
	f. Respingerea Planului Valev de către România

Alegerea primului președinte al RSR, Nicolae Ceaușescu, în 1974

II. Exprimă opinii argumentate despre afirmațiile de mai jos, după modelul dat: **5 x 5 = 25 de puncte**

Model

Afirmație: Partidul Comunist Român a ajuns la putere cu sprijinul URSS.

Opinie argumentată: În opinia mea afirmația este corectă, deoarece primul guvern controlat de comuniști, condus de Petru Groza, a fost numit la insistențele sovieticilor, în condițiile prezenței masive a armatei sovietice pe teritoriul țării.

- După venirea comuniștilor la putere, s-a rescris istoria țării.
- Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a eliminat rivalii de la conducerea partidului.
- După preluarea puterii, Ceaușescu a schimbat politica externă față de cea a predecesorului său.
- Între anii 1967 și 1979, România condusă de Nicolae Ceaușescu a avut relații privilegiate cu mai multe țări occidentale.
- Anii 1980 au fost o perioadă de bunăstare și de relaxare ideologică.

III. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi răspunde la cerințe. **40 de puncte**

La 22 aprilie 1964, plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român adoptă Declarația cu privire la poziția P.M.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, prin care comuniștii români, profitând de disensiunile grave dintre partidul comunist din Uniunea Sovietică și cel din R. P. Chineză, încearcă să se emancipeze de sub tutela [Moscoviei]. Această nouă atitudine impune însă schimbarea Constituției Republicii Populare Române din 24 septembrie 1952, care consacra în textul ei dependența României de U.R.S.S. De aceea, se fac alegeri la 7 martie 1965 pentru Marea Adunare Națională, care adoptă la 21 august 1965 o nouă constituție, ce proclamă [...] «Republica Socialistă România» (art. 1), considerând că s-a ajuns la un înalt stadiu de dezvoltare în drumul spre comunism, cu o economie socialistă (art. 5), cu o proprietate socialistă (art.6), ca bază a oricărei proprietăți, și cu monopolul statului asupra comerțului exterior (art. 8). Pentru a se sublinia independența țării, se renunță la menționarea Uniunii Sovietice în Constituție [...]. Rolul conducător al

Partidului Comunist este reliefat și mai pregnant, el apărând acum printre principiile călăuzitoare ale Constituției [...].

(E. Focșeneanu, *Istoria constituțională a României, 1859-1991*)

- Numește două spații istorice, precizate în sursă. **3 puncte**
- Precizează secolul despre care se vorbește în sursă. **2 puncte**
- Menționează, din sursă, două legi fundamentale. **4 puncte**
- Formulează, pe baza sursei date, un punct de vedere referitor la Declarația din 1964, susținându-l cu două informații selectate din sursă. **6 puncte**
- Scrive o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursă, precizând rolul fiecăreia dintre aceste informații (cauză, respectiv efect). **10 puncte**
- Prezintă două practici politice totalitare utilizate în statul român, altele decât cele din sursa dată. **10 puncte**
- Menționează o caracteristică a regimului național comunist din România. **5 puncte**

UNITATEA 3

Dinamica regimului comunist

În această unitate vei învăța despre:

- Instituții politice și organizarea administrativă
- Relația stat – cetățean: coerciție, rezistență și acomodare

Proiect

- Realizează o *mapă de lucru* care să cuprindă: harta administrativă a României în perioada interbelică, hărțile administrative ale României în perioada comunistă, harta administrativă a României, după căderea regimului comunist.

Împărțirea administrativă a României, 1950-1952

Instituții politice și organizarea administrativă

Ce înseamnă separația puterilor în stat?

Regimurile totalitare își asigură controlul asupra societății prin intermediul instituțiilor statului. În România, reorganizarea instituțiilor statului a avut loc după abdicarea regelui Mihai, proclamarea Republicii Populare Române (30 decembrie 1947) și adoptarea primei constituții a regimului comunist, în 1948 (**sursa 2**).

La „Timpuri noi”... instituții noi. Reorganizarea s-a realizat prin îmbinarea instituțiilor statului cu structurile de partid ale PMR și apoi PCR (**sursa 1**). Această îmbinare urmărea simularea principiului participării poporului la conducerea statului, prin organizațiile de partid. Dar tocmai în felul acesta, executivul, legislativul și puterea judecătorească erau **complet subordonate conducerii politice**, de partid, fără a mai fi respectate principiile separației puterilor în stat.

Marea Adunare Națională, o imitație a Parlamentului.

Conform Constituției, **Marea Adunare Națională** (MAN) era „organul suprem al puterii de stat”, prin care poporul își exercita puterea. Deși înlocuia Parlamentul interbelic și avea, teoretic, rol legislativ, practic, inițiativa legislativă aparținea exclusiv **Comitetului Central al Partidului Muncitoresc/Comunist Român**. MAN se reunea în două sesiuni pe an, la inițiativa Consiliului de Stat. MAN numea și putea revoca judecătorii și reprezenta forul superior de judecată pentru respectarea Constituției. Așadar, puterea judecătorească era subordonată conducerii politice de partid. În teritoriu, puterea de stat era exercitată prin **Consiliile Populare**. Membrii Consiliilor Populare și MAN erau aleși prin vot, dar candidaturile erau nominalizate și aprobate de conducerea de partid. Părea democrație, dar era doar o imitație. Între 1948 și 1961, șeful statului român era **președintele prezidiului MAN**.

▲ Sursa 1 Congresul al IX-lea al PCR, iulie 1965

▼ Sursa 2 Constituția României din 1948

Art. 2. – Republica Populară Română a luat ființă prin lupta dusă de popor în frunte cu clasa muncitoare împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului.

Art. 3. – În Republica Populară Română întreaga putere de Stat emană de la popor și aparține poporului. Poporul își exercită puterea prin organe reprezentative, alese prin vot universal, egal, direct și secret...

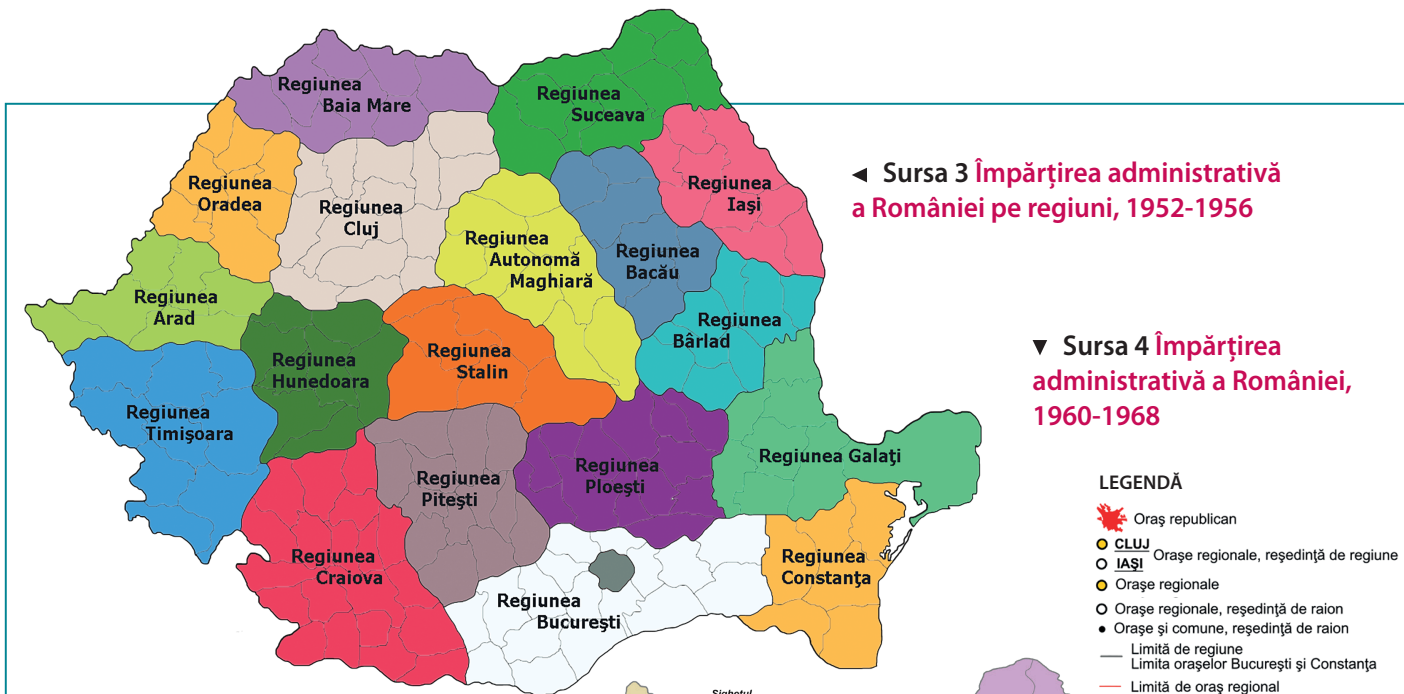
1. Identifică, în text, fundamentul legitimității regimului comunist din România.
2. Exprimă un punct de vedere despre modul în care erau aplicate în realitate prevederile articolului 3.

Mergi mai departe!

Citește cartea *Moștenirea lui Stalin în România. Regiunea Autonomă Maghiară. 1952-1960*, de Stefano Bottoni.

Cartea analizează impactul pe care crearea Regiunii Autonome Maghiare l-a avut asupra comunității maghiare, fiind o lucrare importantă pentru înțelegerea relațiilor româno-maghiare în perioada comunistă.

◀ Sursa 3 **Împărțirea administrativă a României pe regiuni, 1952-1956**

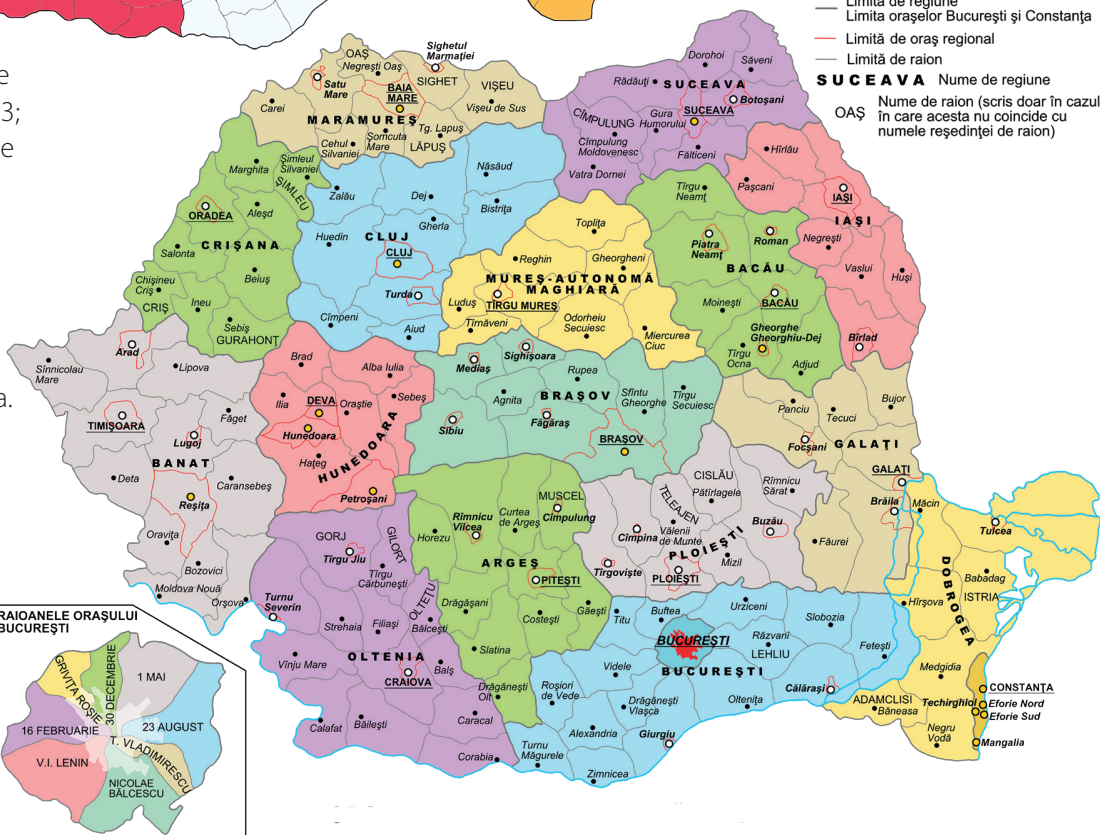
▼ Sursa 4 **Împărțirea administrativă a României, 1960-1968**

LEGENDĂ

- Oraș republican
- CLUJ** Orașe regionale, reședință de regiune
- IASI** Orașe regionale
- Orașe regionale
- Orașe regionale, reședință de raion
- Oraș și comune, reședință de raion
- Limita de regiune
- Limita de oraș regional
- Limita de raion
- SUCEAVA** Nume de regiune
- OAAȘ** Nume de raion (scris doar în cazul în care acesta nu coincide cu numele reședinței de raion)

Privește hărțile alăturate și pe cea de la pagina 33; răspunde la următoarele întrebări:

1. Pe baza sursei 3, precizează numele regiunii în care se afla orașul Brașov și denumirea acestuia.
2. De ce crezi că a fost desființat județul, ca unitate administrativ-teritorială?
3. Analizează sursa 4. Ce mesaj politic era transmis, prin crearea Regiunii Autonome Maghiare, în 1952?

Consiliul de Stat a avut o viață scurtă. Începând cu 1961, **Consiliul de Stat** a devenit organ legislativ. Era ales de către MAN dintre membrii săi pentru a reprezenta funcția legislativă când MAN nu era în sesiune, adică în majoritatea lunilor anului. Președintele Consiliului de Stat era, oficial, **șeful statului român**. Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica și Nicolae Ceaușescu au deținut această funcție. Din 1974, importanța acestei funcții a scăzut semnificativ, fiind înlocuită cu cea de **Președinte al Republicii Socialiste Romania**. Nicolae Ceaușescu a devenit primul Președinte al RSR. Președintele era ales cu voturile a cel puțin două treimi din membrii MAN, la propunerea CC al

PCR. Președintele era și conducătorul Consiliului de Stat, putând conduce și ședințele Consiliului de Miniștri.

Gvernul României era numit tot de Partid. **Consiliul de Miniștri** reprezenta puterea executivă (Gvernul României) era ales de către MAN și răspundea, teoretic, în fața acesteia (în realitate, depindea tot de conducerea partidului). Miniștrii erau numiți la recomandarea organizațiilor de partid. Aparența împărțirii puterii între instituții și funcții avea scopul de a crea impresia unui sistem politic legitim, care reprezenta poporul și care nu centraliza puterea în mâinile unui grup restrâns. În fapt, conducerea efectivă a țării era exercitată de conducătorul partidului unic și de Comitetul

Central de partid, care luau deciziile prin discuții neoficiale sau închise. Prin urmare, în perioada regimului comunist, instituțiile de partid au fost superioare ierarhic și ca importanță celor ale statului.

Reorganizarea administrativă. Statul comunist și-a propus, încă de la proclamarea Republicii Populare Române, să schimbe forma de organizare administrativă a României în scopul obținerii unui **control total asupra teritoriului** statului. Cele 58 de județe existente au fost desființate în 1950. Au fost organizate, în schimb, 28 de **regiuni**, împărțite, la rândul lor, în **raioane**, ca în URSS. Regimul comunist urmărea **destrămarea fostelor autonomii locale** și a legăturilor administrative de ordin istoric, dorind o **uniformizare** și o dezorganizare a fostelor elite administrative locale (**sursa 3, sursa 4, sursa 5**).

Alte împărțiri. În 1952, a avut loc o nouă modificare, prin care numărul de regiuni a fost redus la 18, și pentru prima dată a fost organizată **Regiunea Autonomă Maghiară**. Această regiune din centrul țării grupa zonele cu populație majoritar de origine maghiară. Regiunea avea o conducere locală de stat și de partid compusă exclusiv din etnici maghiari, după modelul regiunilor autonome (sau „oblasturi” etnice) din URSS. În 1956 și 1960 au avut loc noi reorganizări ale teritoriilor și redenumiri ale regiunilor, reduse la 16, inclusiv **Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară**, care se extindea teritorial. În 1968 conducerea PCR a demarat un nou proiect de reorganizare teritorială, fiind propuse 35 de județe, împărțite pe comune, orașe și municipii, la care se adăugau Municipiul București și sectorul agricol Ilfov.

APLICAȚII

1. Identifică cel puțin două modalități prin care organizațiile de partid controlau instituțiile de stat, încălcând separația puterii în stat.
2. Compară instituțiile statului român din prezent cu cele ale regimului comunist. Menționează două asemănări și două diferențe. Discută în clasă despre eficiența instituțiilor atunci și acum. Vă puteți împărți în două grupe, unii să susțină organizarea comunistă, ceilalți s-o susțină, cu argumente, pe cea de acum.
3. Studiază împărțirile administrative din 1956 și 1960 cu provinciile istorice ale României? Care regiuni păstrează vechile granițe? Dar vechile denumiri? Folosește sursele din lecție, surse online sau de la bibliotecă.
4. Identifică tendința reorganizărilor administrative din 1952 și 1960 și exprimă o opinie despre scopul acestor schimbări. Ce urmărea conducerea comunistă?

PROIECT

ADMINISTRAȚIE LOCALĂ

În anii 1950, Brașovul se numea Orașul Stalin.

Realizează un proiect în care să urmărești evoluția unei localități (localitatea în care te-ai născut, în care s-au născut părinții sau bunicii tăi, sau o localitate importantă pentru tine), pe parcursul reorganizărilor administrative din istoria României, începând cu perioada interbelică și până în ziua de astăzi. Realizează o axă a timpului pe care să înscrii momentele în care s-a schimbat numele unității administrative din care făcea parte.

▼ Sursa 5 **Legea 5/1950, din 7 septembrie pentru reorganizarea administrativă a României**

Articolul 1: Pentru asigurarea dezvoltării industriei și agriculturii, în scopul construirii socialismului și a ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru a înlesni cât mai mult apropierea aparatului de Stat de poporul muncitor, pentru a contribui cât mai temeinic la asigurarea rolului politic conducător al clasei muncitoare și la întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, Teritoriul României se împarte în: ● regiuni ● orașe ● raioane ● comune.

1. Care sunt cele trei motive pentru care a fost decisă reorganizarea administrativă a țării, conform textului de lege?
2. Care dintre motivele enunțate mai sus sunt de ordin ideologic? Dar practic?

Relația stat – cetățean: coerciție, rezistență și acomodare

Ce drepturi ale omului erau respectate în timpul regimului comunist?

Odată cu instaurarea comunismului în România prin fraudarea masivă a alegerilor din noiembrie 1946 și abdicarea regelui Mihai, românii știau că au de-a face cu un regim impus de ocupantul sovietic, un regim dictatorial, abuziv, nelegitim (**sursa 2**). Acest fapt a dus la **rezistența** împotriva comunismului, manifestată sub diverse forme: refuzul de a colabora cu noile autorități, înființarea de organizații secrete anticomuniste, formarea unor grupuri de rezistență armată, revolte împotriva colectivizării etc.

Coerciție și represiiune. Regimul, **instaurat prin forță**, s-a menținut prin folosirea instituțiilor statului (Justiția, Securitatea, Miliția) și a unor mijloace de **coerciție** (forțarea unei persoane să facă ceva ce nu își dorește) și **represiiune** (pedepsirea severă a oricărei devieri de la reguli). În eventualitatea nerespectării legilor sau dispozițiilor, instituțiile statului și funcționarii de partid puteau impune **pedepse arbitrare** (exmatriculare, concediere, domiciliu forțat, muncă obligatorie, închisoare).

Rezistență și „evadare”. La începutul regimului, o mare parte a populației spera că Marea Britanie și SUA vor interveni în România pentru a-i îndepărta pe sovietici. Această speranță a impulsionat rezistența armată anticomunistă, dar faptul că occidentalii nu au intervenit militar pentru a susține revoluția din Ungaria (1956) a fost o mare deziluzie. Treptat, majoritatea românilor a început **să se resemneze**. Unii au ales să evadeze din „lagărul” comunist prin trecerea ilegală a frontierei, alăturându-se celor care au ales exilul la sfârșitul războiului. Însă frontierele erau riguros păzite de autorități, ceea ce a dus la asumarea unor riscuri uriașe. Spre exemplu, în anii '80 unii, români s-au înecat în Dunăre sau au fost împușcați încercând să treacă frontiera în Iugoslavia sau Ungaria. O parte a românilor din Occident au format **opoziția din exil**. Ei și-au dedicat activitatea combaterii regimului comunist din România și informării societății occidentale cu privire la realitățile din România.

Resemnare și acomodare. Treptat, în România s-au născut și au crescut generații care nu au cunoscut alt regim politic în afara celui comunist, luând realitatea politică a acelor vremuri drept **inevitabilă** sau chiar „normală”. Oamenii se înscriau în PMR/PCR pentru a putea avea

▲ Sursa 1 Studenți făcând „muncă voluntară” pe Șantierul tineretului, Craiova

1. Menționează un motiv practic și unul ideologic pentru promovarea muncii voluntare de către autorități.
2. Exprimă o opinie despre politica autorităților comuniste de a impune munca „voluntară”. Care au fost urmările acestui fapt asupra mentalului colectiv?

▼ Sursa 2 Arderea cărților

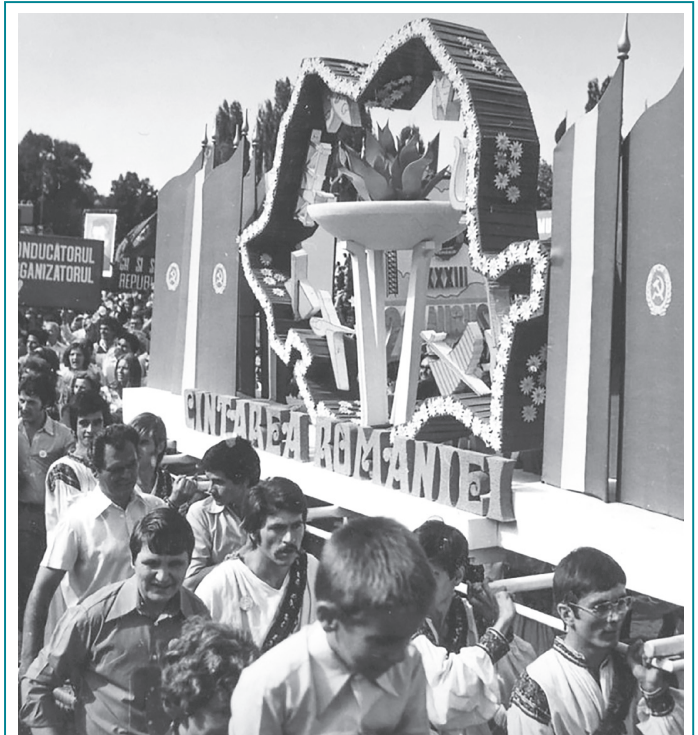
... Cât despre cărți, nu îndrăzneam nimeni să cumpere așa ceva. Erau multe cărți interzise. Într-o zi, prin 1959, s-a auzit că unii au fost arestați pentru niște cărți, iar un prieten al familiei i-a avertizat și pe ai mei, și atunci mătușa mea le-a ars pe toate în sobă. [...] A durat vreo săptămână, fiindcă erau vreo 4 000 de volume legate frumos în piele de vițel. Frica era mare, nu știai cine o să te toarne la Securitate și pentru ce. Se auzise doar că nu e bine să ai cărți...

(Ioana Pârvulescu, *Și eu am trăit în comunism*)

1. Precizează, pe baza textului de mai sus, cauza arderii cărților.
2. Explică măsura interzicerii unor cărți de către regimul comunist. Ce fel de rațiuni stăteau la baza acestei decizii?

acces la locuri de muncă mai bune, la o repartitie mai avantajoasă (studentii) sau pentru a obține o locuință. Participau la activități de „voluntariat” (de fapt, munci impuse de regim, **sursa 1**) și la sărbători publice cu semnificație politico-ideologică precum cele de 1 Mai (Ziua Oamenilor Muncii) sau 23 August (proclamată în a doua parte a regimului zi națională, **sursa 3**). Nu puțini s-au înscris în partid și au urmărit în mod proactiv politica regimului, impunând-o celorlalți. Aceștia căutau să obțină privilegiile (promovări la serviciu pe criteriile de loialitate, călătorii în străinătate, case mai mari sau mai bune etc.), urmărind chiar să devină parte din noua elită comunistă (**nomenclatura**).

Către o rezistență pasivă. Acomodarea la regim nu a exclus formarea unor comportamente de **sfidare** discretă a acestuia, prin exprimarea unor îndoieli, lipsa de implicare reală în activitățile cerute de autorități, inclusiv la locul de muncă, mimarea acceptării ideologiei sau a măsurilor luate de regim. În timpul liber, românii căutau să asculte posturi de radio din Occident („Europa Liberă” sau „Vocea Americii”). Cu diverse ocazii, spuneau glume sau **bancuri** prin care criticau regimul. Pe măsură ce regimul nu a mai putut să asigure un nivel de trai decent populației și tot mai multe drepturi erau încălcate, au apărut **forme de opoziție** deschise precum **disidența** sau **revolta** (cea a minerilor din Valea Jiului, în 1977, sau a muncitorilor din Brașov, în 1987), culminând cu Revoluția anticomunistă din decembrie 1989.

▲ Sursa 3 **Manifestație de 23 august 1977**

- Formulează un punct de vedere despre importanța evenimentelor ideologice pentru regimul comunist. Ce obținea regimul prin participarea obligatorie a cetățenilor la festivități?

APLICAȚII

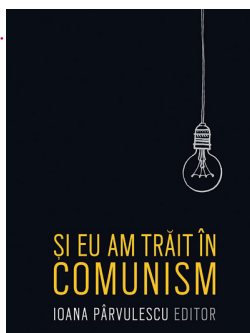
1. Formulează un punct de vedere despre rolul fricii în controlarea comportamentului cetățenilor de către regimul comunist.
2. Realizează un **proiect** în care să înregistrezi modalități de încălcare a vieții private a oamenilor de către regimul comunist, din perspectiva mai multor categorii sociale și profesionale: elev, profesor, țaran, muncitor în fabrică, scriitor.

Mergi mai departe!

Citește cartea *Și eu am trăit în comunism*, de Ioana Pârvulescu.

Volumul cuprinde 360 de mici povestiri despre viața în comunism, adunate de la 95 de autori, din toate categoriile sociale și profesionale.

Vizionați documentarul *Adevăruri despre trecut: „Alo, cuplajul?”*

DEZBATERE

- Realizați o dezbatere privind opțiunea între *acceptarea unui regim ilegal și represiv* sau *revolta/rezistența*. Împărțiți-vă în două grupe: o grupă va susține necesitatea acceptării și a resemnării pentru a-ți proteja viața și pe cei apropiați, iar cealaltă grupă va susține necesitatea respingerii și a rezistenței în fața unui astfel de regim, cu orice risc.

Demonstrația de 23 august, 1945, Zalău

UNITATEA 4

Relațiile internaționale

În această unitate
vei învăța despre:

- Relațiile României comuniste cu marile puteri

Studiu de caz:

Tratatul de la Varșovia

Proiectul unității

- Realizează un proiect în care să compari politica externă românească promovată sub conducerea lui Gheorghiu-Dej cu cea din epoca lui Nicolae Ceaușescu. Urmează sugestiile de la pagina 10 despre realizarea unui proiect.

Gh. Gheorghiu-Dej lângă Nikita Hrușciov (cel cu pălăria în mână), la Aeroportul Băneasa, în 1960; în dreapta lui Dej se vede Nicolae Ceaușescu

Aspect de la dejunul dat în onoarea delegațiilor participante la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 4 iulie 1966 (detaliu)

Relațiile cu marile puteri, 1944-1989

Ce înseamnă sintagma „Războiul Rece”?

După întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și trecerea de partea Alianților (23 august 1944), elita politică românească spera că țara va reface relațiile cu statele democratice occidentale. Însă aranjamentele internaționale de la sfârșitul războiului aveau să plaseze România – alături de alte state din estul Europei – în sfera de influență sovietică. Acest fapt va permite comuniștilor să preia puterea în România (1945-1947).

Politica externă. Începând cu anul 1947, politica externă românească a avut ca linie directoare subordonarea țării față de URSS (afirmată explicit în textul Constituției Republicii Populare Române din 1952). Puterea comunistă a transformat România în satelitul perfect (**sursa 1**), partener entuziast al tuturor inițiativelor sovietice precum: refuzul de participa la Planul Marshall (1947), înghețarea relațiilor cu Iugoslavia (1949-1954), participarea la crearea CAER (1949) și a Tratatului de la Varșovia (1955). În 1956, România a sprijinit URSS în reprimarea brutală a revoluției anticomuniste din Ungaria.

Desprinderea de Soviete. Confruntat cu pericolul pierderii puterii în urma „destalinizării” lansate de la Moscova (1956), Gheorghiu-Dej hotărăște o desprindere treptată de Uniunea Sovietică, bazată pe integrarea partidului în tradițiile naționale, încurajarea rusofobiei recunoscute a românilor și afișarea unei politici externe independente. Noul curs a putut fi pus în practică numai în urma retragerii trupelor sovietice staționate pe teritoriul României (1958) (**sursa 3, sursa 4**).

Deschiderea față de Occident. În secret, conducerea de la București s-a disociat de poziția sovietică în timpul Crizei rachetelor din Cuba (1962), iar prin adoptarea *Declarației din aprilie* a Partidului Muncitoresc Român (1964), se afirma neamestecul în treburile interne și deplina egalitate între partidele comuniste și muncitorești „frățești” și între statele socialiste. Principiile ei vor contura poziția reprezentanților României împotriva curentului general din CAER și Tratatul de la Varșovia, în deceniile următoare. În același an, România a respins **Planul Valev** prin care i se trasa dezvoltarea economică conform viziunii Moscovei. În paralel, a fost lansată o politică de **deschidere** față de Occident, ale cărei rezultate au fost îmbunătățirea imaginii României și obținerea sprijinului economic pentru dezvoltarea industriei.

Occidentul în vizită la București. Nicolae Ceaușescu a fost un continuator al lui Gheorghiu-Dej în politica externă. România a fost singurul stat din blocul comunist care a stabilit relații diplomatice cu Republica Federală Germania

▲ Sursa 1 Gheorghiu-Dej (al doilea din stânga) în timpul unei vizite în Vietnam în 1957

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia politica externă românească s-a subordonat intereselor sovietice în anii 1950.

▲ Sursa 2 Președintele american Richard Nixon aclamat de populația Bucureștiului în 1969

1. Ce elemente ies în evidență în această imagine? De ce crezi că a fost primit atât de călduros liderul american de populația capitalei?
2. Formulează un punct de vedere referitor la politica externă promovată de Nicolae Ceaușescu în deceniul șapte al secolului al XX-lea, susținându-l cu un argument istoric.

▼ Sursa 3 Retragerea trupelor sovietice, Iași, 1958

La 24 mai 1958, Comitetul consultativ al statelor semnatare ale Tratatului de la Varșovia aproba retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul României, după ce cu câteva săptămâni înainte, la 17 aprilie, Moscova anunțase Bucureștiul în mod oficial despre luarea acestei măsuri.

- De ce crezi că se bucurau civilii din gară?

(1967) și le-a menținut pe cele cu Israelul în timpul Războiului de Șase Zile (1967). Ca urmare a acestor gesturi, dar mai cu seamă a condamnării invadării Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia, Bucureștiul va fi **vizitat de mai mulți lideri occidentali**, printre care Charles de Gaulle (1968 – prima vizită a unui șef de stat francez în România) și Richard Nixon (1969 – prima vizită a unui președinte american în România, vezi **sursa 2**). Vizitele au fost urmate de semnarea mai multor acorduri pe termen lung de cooperare industrială și tehnologică.

Primăvara de la Praga. Apogeul popularității lui Ceaușescu este atins după condamnarea vehementă a invadării Cehoslovaciei de către **trupele statelor din Tratatul de la Varșovia** (21 august 1968). România a fost atunci singura țară din alianță care a refuzat să acționeze contra politicilor de liberalizare promovate de guvernul cehoslovac (*Primăvara de la Praga*, **sursa 5**).

Membru al GATT. Occidentul va acorda o atenție deosebită regimului Ceaușescu, considerându-l un mediator viabil în conflictul arabo-israelian și în convorbirile americano-vietnameze sau americano-chineze. România devine membru al GATT (Acordul General pentru Tarife și Comerț, 1971), al Fondului Monetar Internațional (1971) și al Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (1972), primește acces pe piața comună din partea Comunității Economice Europene (1974) și **clauza națiunii celei mai favorizate** din partea SUA.

Sfârșitul liberalizării interne. O impresie deosebită au făcut și **prestațiile reprezentanților români la ONU**, România fiind unul dintre cei mai activi promotori ai creșterii rolului și implicării organizației în toate problemele lumii. De tristă amintire prin consecințele sale a rămas însă turneul

DICȚIONAR

Planul Valev = proiect de organizare economică a țărilor comuniste est-europene, propus în 1964 de economistul sovietic E.B. Valev. El prevedea specializarea respectivelor economii pe anumite ramuri de producție, României revenindu-i rolul de țară preponderent agricolă. Fiind puternic contestat de România, planul nu a fost adoptat.

▼ Sursa 4 Politica externă a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej

România a fost cel mai activ aliat al Uniunii Sovietice în timpul crizei ungare [...] Gheorghiu-Dej [...] a vizitat Budapesta după invazia sovietică, iar în comunicatul [...] oficial și-a exprimat părerea că acțiunea sovietică „era necesară și corectă”. Guvernul român s-a făcut ecoul propagandei sovietice, [...] forțelor sovietice li s-au oferit baze suplimentare pe pământ românesc, drumurile au fost lărgite, iar traficul feroviar întrerupt pentru a permite transporturile militare. Satisfacția sovietică față de rolul României în timpul lunilor octombrie și noiembrie 1956 a fost în avantajul țării, doi ani mai târziu, când Hrușciov a hotărât să retragă trupele sovietice. [...] Poziția strategică a României, flancată de alte state membre ale Tratatului de la Varșovia, a făcut ca propunerea de retragere a trupelor să nu neliniștească Uniunea Sovietică din punctul de vedere al securității, orice temeri în legătură cu România ca aliat demn de încredere fiind risipite de acțiunile acesteia din timpul revoluției ungare.

(M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacostea, P. Teodor, *Istoria României*)

lui Ceaușescu în China, Coreea de Nord, Vietnam și Mongolia (iunie 1971), care a inspirat *Tezele din iulie* – programul politico-ideologic adoptat în 1971 ce **a pus capăt perioadei de liberalizare** internă, implicând toate mijloacele cultural-educative în propaganda politică, axată pe rolul conducător al PCR și pe geniul secretarului său general.

Cultul personalității și datoria externă. Exacerbarea cultului personalității, înăsprirea dictaturii, scăderea nivelului de trai al românilor și nerespectarea drepturilor omului, cumulate cu venirea la putere în URSS a lui **Mihail Gorbaciov** (1985), adept al reformelor în blocul socialist și al dialogului cu SUA, vor submina treptat poziția lui Ceaușescu. În anii 1980, România nu mai este un partener economic interesant, din cauza politicilor de diminuare a importurilor, de renunțare la noi credite și de **achitare** (în urma unui efort imens, care a afectat major traiul populației) a întregii datorii externe (martie 1989).

Căderea regimului Ceaușescu. Nici izolarea internațională, nici criticile interne (*Scrisoarea celor șase*) și nici măcar **prăbușirea regimurilor comuniste** în majoritatea statelor europene din blocul sovietic (1989) nu-l fac pe Ceaușescu să accepte concesii, la Congresul al XIV-lea al PCR el criticând dur trădarea socialismului prin reformele promovate de statele socialiste. **Izolată** atât de popor, cât și de partidul pe care îl conducea, devenit indezirabil pentru arbitrii scenei internaționale (SUA și URSS), regimul Ceaușescu s-a prăbușit în urma Revoluției din 1989.

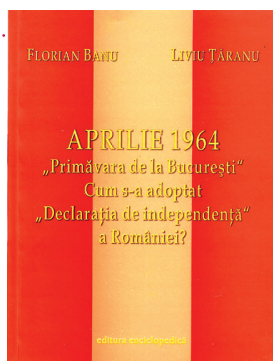
APLICAȚIE

- Caută pe internet fotografiile din timpul represiunilor armate de la Praga din 1968. Realizează un poster și un text de 150 de semne în care să povestești ce s-a întâmplat atunci la Praga și la București.

Mergi mai departe!

Declarația din aprilie 1964 este considerată o adevărată declarație de independență față de regimul sovietic. Lucrarea prezentată arată parcursul până la luarea acestei decizii și ceva vreme după.

Vizionează *Cold War (Războiul Rece)*, de Paweł Pawlikowski (2018).

INVESTIGAȚIE

- Realizează o investigație pentru a afla răspunsul la întrebarea: *De ce s-au retras trupele sovietice din România?* Citește cu atenție și respectă instrucțiunile privind realizarea unei investigații, de la pagina 10.

▼ Sursa 5 **Politica externă a lui Nicolae Ceaușescu**

Manifestație la București, împotriva invadării Cehoslovaciei de către trupele sovietice

În Piața Palatului s-a desfășurat una dintre cele mai mari manifestații ale populației Bucureștilor. Ea a fost, ca toate manifestările de acest fel, aranjată, dar numărul celor prezenți a depășit așteptările organizatorilor. Chiar N. Ceaușescu, căruia i se aducea la cunoștință minut cu minut evoluția lucrurilor din Piață, s-a speriat de acea formidabilă exprimare de voință de a apăra, nu partidul, căci mulți dintre cei prezenți nu erau membri de partid, ci țara, nu pe Ceaușescu [...] ci independența, integritatea și suveranitatea României. [...]

Nu există nicio justificare, tuna Ceaușescu [...], nu poate fi acceptat niciun motiv de a admite, pentru o clipă numai, ideea intervenției militare în treburile unui stat socialist frățesc [...] Noi considerăm că pentru a așeza relațiile dintre țările socialiste, dintre partidele comuniste pe baze cu adevărat marxist-leniniste trebuie, o dată pentru totdeauna, să se pună capăt amestecului în treburile interne ale altor state, ale altor partide. S-a spus că în Cehoslovacia există pericolul contrarevoluției; se vor găsi poate mâine unii care să spună că și aici, în această adunare, se manifestă tendințe contrarevoluționare. Răspundem tuturor: întregul popor român nu va permite nimănui să încalce teritoriul patriei noastre". Și pentru aceasta, spune Ceaușescu, am decis să constituim, chiar din această zi gărzile patriotice înarmate [...].

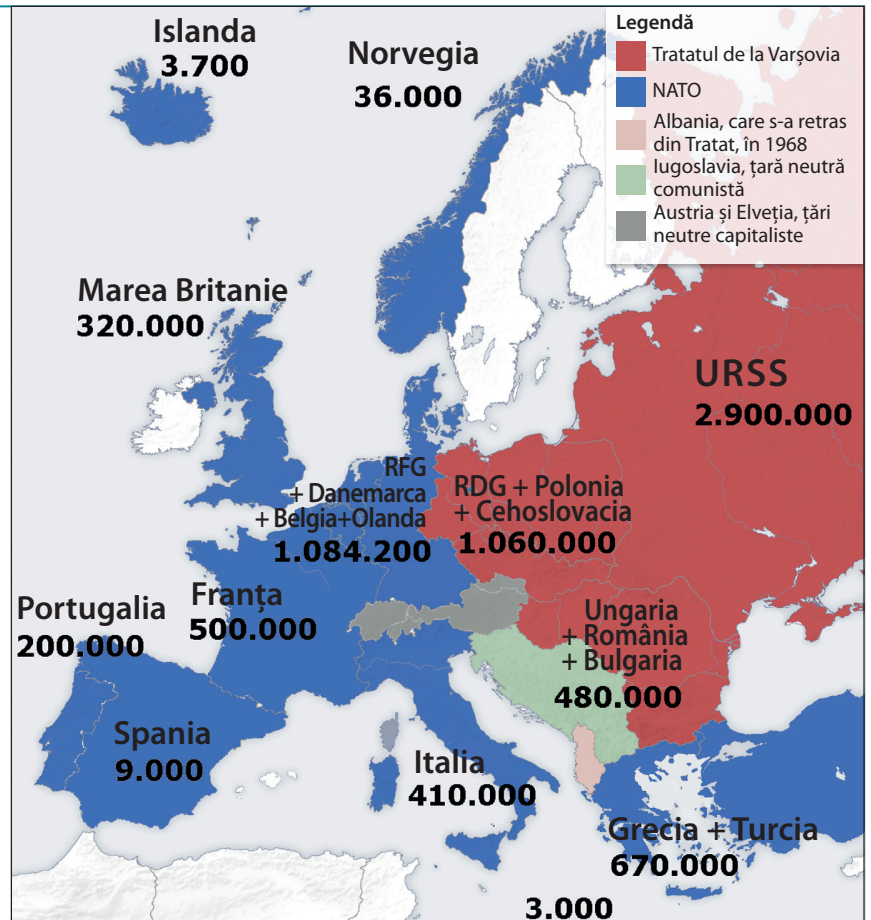
(M. Retegan, 1968 – *Din primăvară până în toamnă*)

- Compară poziția lui Nicolae Ceaușescu față de reprimarea *Primăverii de la Praga* din 1968 cu poziția lui Gheorghiu-Dej față de reprimarea revoluției maghiare din 1956. Stabilește cauzele și consecințele celor două acțiuni.

Ce rol au alianțele militare?

▼ Sursa 1 Stema Tratatului de la Varșovia
cu textul *Uniunea pentru pace și socialism*

1. Care este semnificația simbolurilor reprezentate pe stemă (sursa 1)?
2. Menționează aliații din cadrul Tratatului de la Varșovia alături de care ar fi trebuit să acționeze România, în cazul unui război cu NATO (sursa 2).

▲ Sursa 2 Efectivele militare din Europa, grupate în zone de acțiune în 1973 (conform *Le Monde* din 31 ianuarie 1973)

Până la sfârșitul regimului comunist, România a fost membru al *Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor reciproc*, semnat la **Varșovia**, la **14 mai 1955** (sursa 3), între Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, RD Germană, Polonia, România, Ungaria și URSS. Tratatul era o alianță politico-militară sub **patronajul Moscovei** (comanda forțelor armate și a statului major al acestora revenind în exclusivitate generalilor sovietici) opusă **Organizației Tratatului Atlanticului de Nord** (NATO) (sursa 2).

Sprijin reciproc. Prin Tratatul de la Varșovia, membrii semnatori se angajau să se sprijine reciproc (sursa 1) în cazul unui conflict militar și să dezvolte relații reciproce de prietenie și colaborare, respectând independența

▲ Sursa 3 Conferință la Palatul Consiliului de Miniștri din Varșovia, unde a fost semnat documentul de bază al Pactului de la Varșovia la 14 mai 1955

◀ Sursa 4

Tancuri sovietice în timpul invaziei trupelor Pactului de la Varșovia din Cehoslovacia

- Argumentează, într-un text de 150 de cuvinte, de ce s-a opus Nicolae Ceaușescu hotărârii Pactului de la Varșovia de a invada Cehoslovacia?

și suveranitatea fiecărui stat membru. Acest principiu va fi încălcat în 1956 și în 1968, când armatele tratatului au intervenit contra mișcărilor reformatoare din Ungaria, respectiv, Cehoslovacia. Organul suprem decizional era **Comitetul Politic Consultativ**, cuprinzând șefii statelor membre, dar existau numeroase structuri pentru planificarea și coordonarea activităților cu caracter militar.

Condamnarea invaziei Cehoslovaciei. România s-a remarcat ca un membru cu poziție aparte în cadrul alianței, făcând opoziție constantă propunerilor sovietice atunci când acestea încălcau principiile politicii sale externe. Poziția distinctă a României s-a manifestat încă din 1958, când ministrul forțelor armate, Leontin Sălăjan, a susținut că orice decizie privitoare la armata română se ia numai după consultarea cu guvernul român. Această abordare s-a accentuat după **Declarația din aprilie 1964**, având o reorientare majoră după invazia forțelor Tratatului (**sursa 4**) împotriva mișcării reformatoare cehoslovace cunoscute sub numele **Primăvara de la Praga** (1968) – invazie condamnată de București. Prin condamnarea oricărei intervenții a unui stat sau a oricărei puteri din afară împotriva unui regim, Ceaușescu avea în vedere siguranța propriei puteri, care putea fi amenințată de o eventuală intervenție străină.

Cooperare, nu subordonare. După această dată, armata română nu a mai participat la aplicații cu trupe pe teritoriul altor state și nici nu a mai fost permisă prezența forțelor altor state la manevrele desfășurate pe teritoriul României. Orice acțiune care venea în contradicție cu principiul suveranității naționale, precum intervenția sovietică în Afganistan sau propunerea unei intervenții militare în criza poloneză (decembrie 1981), a întâmpinat refuzul

României. Mergând pe principiul „cooperare și nu subordonare”, armata română a fost singura din Tratat care nu a aplicat directivele anuale ale comandantului-șef al Forțelor Armate Unite – alegând directivele proprii de instruire și promovând o doctrină militară națională (**Lupta între-gului popor**) cu posibilități de racordare la cea a Tratatului.

Statut special. În planurile **Tratatului Atlanticului de Nord** din anii 1960, care aveau în vedere un posibil conflict deschis cu statele Tratatului de la Varșovia, România urma să fie scoasă din luptă printr-un atac peste Dunăre dat de forțe grecești, turcești și americane, combinat cu un altul în Transilvania dat de trupele americane și vest-germane. Ulterior, România a căpătat un statut special, în planurile NATO figurând alături de Iugoslavia. După căderea regimurilor comuniste, statele membre vor semna la Praga protocolul de autodizolvare a Tratatului (1 iulie 1991).

APLICAȚII

1. Formulează un punct de vedere referitor la poziția României în cadrul Tratatului de la Varșovia, argumentându-l cu un fapt istoric.
2. Realizează o *investigație* care să răspundă la întrebarea *Cum au reacționat românii la condamnarea, de către Ceaușescu, a invadării Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia?*
3. Caută în surse online o hartă a lumii cu cele două alianțe rivale din perioada Războiului Rece, Tratatul de la Varșovia, respectiv Tratatul Atlanticului de Nord. O vei adăuga la *portofoliul personal*.

UNITATEA 5

Represiunea politică

În această unitate
vei învăța despre:

- Legislație și instituții represive:
Securitate, Miliție,
trupe de Securitate, Justiție
- Sistemul concentraționar
(1945-1964): închisori, lagăre,
colonii de muncă, deportări
- Forme de supraveghere
și represiune (1965-1989)

Proiectul unității

- Realizează o colecție de 5-6 fragmente relevante din mărturii ale unor foști deținuți politic despre viața cotidiană din temnițele comuniste. Poți utiliza lucrări memorialistice, interviuri publicate în ziare și reviste, interviuri de istorie orală. Adaugă mărturiile la *portofoliul personal*.

*Fortul 13 Jilava, azi monument istoric,
a fost utilizat ca închisoare politică prima dată în 1907.*

Legislație și instituții represive: Securitate, Miliție, Justiție

Cum contribuie represiunea la consolidarea unui regim totalitar?

Represiunea a fost un **mijloc** de guvernare în România comunistă, fiind justificată la începutul regimului prin teza stalinistă a „luptei de clasă” și apărarea dictaturii proletariatului. Ea a fost îndreptată împotriva opozanților reali (**sursa 1**) sau prezumtivi, pentru anihilarea oricărei încercări de contestare a regimului, dar totodată și pentru obținerea supunerii populației prin inocularea fricii.

Legislație împotriva opozanților. Modificarea **legislației penale** (1948) a jucat un rol important deoarece a permis instituțiilor de represiune să acționeze, iar justiției, să pronunțe sentințe împotriva opozanților (**sursa 4**). Introducerea Articolului 209 („uneltire contra ordinii sociale”) (**sursa 2**) a oferit o bază legală, astfel încât putea fi condamnat oricine acționa împotriva regimului, fie și doar criticând măsurile luate de autorități sau ascultând posturi de radio occidentale. În primii ani ai regimului, din completele de judecată făceau parte și **asesorii populari** – „reprezentanți ai poporului muncitor”, în realitate aleși la propunerea partidului comunist (**sursa 3**). Prin prezența asesorialor, uneori îmbrăcați în costume populare, regimul transmitea un mesaj: „Justiția o face poporul, pentru popor”. În fapt, justiția își pierduse total independența, fiind aservită politic. O practică juridică des întâlnită în acești ani era aceea a organizării **proceselor-spectacol** cu rolul de a da un exemplu și de a induce frica.

Securitatea – „brațul înarmat al partidului”. Securitatea a fost principala instituție a represiunii, având rolul de poliție politică. A fost înființată în 1948, după model sovietic și cu ajutorul unor agenți sovietici, cu titulatura **Direcția Generală a Securității Poporului** (DGSP). Aceasta desfășura acțiuni de supraveghere și **filaj**, percheziții, anchete, arestări, întemnițări și chiar executarea „dușmanului de

▲ **Sursa 1** Ultimul cuvânt al lui Luliu Maniu la procesul din 11 noiembrie 1947

▼ Sursa 2 Legislația represiunii: Articolul 209

O armă redutabilă împotriva opozanților regimului [...] s-a dovedit a fi complexul de incriminări prevăzute în paragrafele articolului 209. Acest articol care pedepsea „uneltirea contra ordinii sociale” a suferit practic cele mai numeroase modificări față de forma sa inițială, ajungând în anii de intensificare a represiunii un instrument penal foarte des folosit în formularea „concluziilor de învinuire” de către anchetatorii Securității. [...] S-a renunțat la calificarea uneltirii drept delict, ea fiind socotită în noul text [al Codului Penal, din 1957] infracțiune, iar pedepsele au fost substanțial majorate [...] cu muncă silnică de la 15 la 25 de ani și degradare civică pe o durată de la 5 până la 10 ani”.

(Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport final*)

1. Identifică, în textul lecției, două expresii care menționează rolul articolului 209 din Codul Penal.
2. Caută sensul termenilor *delict* și *infracțiune* și precizează deosebirea dintre ei.
3. Precizează, pe baza textului de mai sus, o consecință a schimbării „uneltirii”, din delict, în infracțiune.
4. Tastează într-un motor de căutare pe internet „Muzeul Sighet: Sala 46 – Articolul 209”. Pe baza informațiilor de pe site, numește cel puțin trei fapte ce puteau fi considerate pericol social, în perioada comunistă.

DICȚIONAR

asesori populari = reprezentanți ai poporului, de fapt, ai autorităților comuniste, în completele de judecată, alături de judecători;

filaj = în acest caz, acțiune de urmărire secretă și directă a persoanelor ce reprezentau interes pentru Securitate;

proces-spectacol = proces în care autoritățile au hotărât deja vinovăția, acuzațiile și verdictul fiind prezentate publicului ca exemplu și avertisment.

clasă". Instituția a fost reorganizată în mai multe rânduri, fie în cadrul **Ministerului Afacerilor Interne** (MAI), fie ca organism separat. Era structurată în mai multe departamente, **direcții** de activitate și **unități regionale** la nivelul unităților administrative. Pentru a crește eficiența acțiunilor și a elimina grupurile de rezistență armată, din 1949 Securitatea a fost dotată și cu unități armate numite **trupe de Securitate**, alcătuite din militari în termen.

Origine sănătoasă și rețele de informatori. Numărul angajaților Securității a crescut constant, ajungând să aibă, în 1958, 5.633 ofițeri, 4.108 sergenți reangajați, 1.416 angajați civil și 46.028 militari în termen, adică 57.185 persoane. Recrutarea acestora s-a realizat, la începutul regimului, pe criterii politice sau după originea socială „sănătoasă” (preferabil fii de muncitori sau de țărani săraci), abia după 1960 educația devenind un criteriu de selecție. Pentru realizarea obiectivelor, Securitatea a creat **rețele de informatori**, recrutați din toate categoriile populației.

Miliția și ordinea internă. Miliția a fost înființată la începutul anului 1949, în cadrul MAI, după modelul Miliției sovietice. Au fost preluate cadre ale fostei Poliții, la care s-a adăugat personal nou, selectat pe criterii politice și de origine socială. Scopul declarat al funcționării Miliției era asigurarea ordinii interne și apărarea securității personale a cetățenilor, dar în realitate a fost și un instrument de represiune (**sursa 5**).

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere referitor la rolul instituțiilor represive în primele două decenii ale regimului comunist din România, susținându-l cu un fapt istoric relevant.

▼ Sursa 3 Justiția „populară”

PCR a propus ca la sate judecata să fie făcută și de către doi asesori populari, aleși dintre plugari și de către plugari. (Ziarul „Scanteia”, 30 noiembrie 1947, nr. 986, p. 4.)

- Formulează o opinie referitoare la scopul introducerii asesorilor populari în consiliile de judecată.

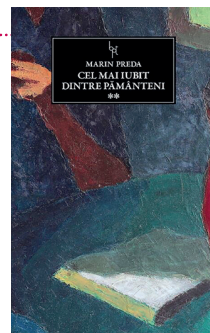

▼ Sursa 4 Justiția comunistă (pictură expusă în Memorialul Sighet, Sala 46)

- Identifică, în sursă, două elemente care sugerează aservirea justiției de către puterea politică și explică semnificația lor.

Mergi mai departe!

Citește *Cel mai iubit dintre pământeni*, de Marin Preda. Romanul oferă o perspectivă amplă asupra societății românești din perioada comunistă și explorează relațiile interumane sub presiunea unui regim opresiv. Vizionează și documentarul *Adevăruri despre trecut: Securitatea, brațul înarmat al partidului*.

▼ Sursa 5 Instituții de supraveghere

Printre îndatoririle Miliției era și aceea de a emite permise de ședere, ceea ce îi facilita sarcina de reglementare a mișcării populației, de monitorizare a suspecților și de pregătire a deportărilor. [...] Principalele îndatoriri ale trupelor de securitate erau menținerea ordinii publice în principalele centre industriale și înăbușirea oricărei rezistențe față de măsurile guvernamentale, precum colectivizarea, confiscarea de bunuri și proprietăți. [...] Aceste trupe au fost chemate să anihileze rezistența partizanilor din zonele de munte și au fost folosite să păzească laqărele de muncă.

(Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*)

- Identifică, în sursă, câte două atribuții ale Miliției, respectiv ale trupelor de Securitate.
- Precizează, pe baza textului lecției și a sursei de mai sus, o asemănare și o deosebire între cele două instituții.
- Selectează, din sursă, două informații aflate în relație cauză-efect.

Sistemul concentraționar (1945-1964): închisori, lagăre, colonii de muncă, deportări

Care a fost primul sistem concentraționar organizat în Europa?

Impus cu forța, regimul comunist s-a menținut și s-a consolidat prin folosirea represiunii. Acest sistem cuprindea nu doar o legislație specifică și instituții, precum instanțele juridice, Securitatea și Miliția, ci și un **sistem concentraționar**, format din închisori și lagăre de muncă forțată.

Teroare și deportare. Primele arestări și condamnări au avut loc imediat după preluarea puterii de către partidul comunist, când au fost arestați și condamnați criminali de război, demnitari ai guvernului antonescian, dar și lideri ai partidelor politice de opoziție (1945-1947). În următoarele două decenii s-au înregistrat două etape ale terorii represiive: 1948-1953 și 1958-1963. În prima etapă au fost arestați foști proprietari din domenii precum finanțe și industrie, acuzați de sabotaj, foști moșieri, membri de frunte ai unor partide, foști demnitari, oameni care aveau relații cu statele occidentale, foști ofițeri de poliție, clerici din rândul Bisericii greco-catolice, țărani care s-au opus colectivizării etc. Tot în această primă etapă a avut loc **deportarea**, în 1951, a unor comunități întregi (12.791 de familii, respectiv 40.320 de persoane) din localități situate în apropierea graniței cu Iugoslavia. Acestea au fost deportate în Bărăgan, de unde au putut pleca abia în 1956 (**sursa 2, sursa 3**). În al doilea val represiv, declanșat în 1958, au fost arestate loturi masive de intelectuali, studenți, preoți și călugări, chiar și foști deținuți abia eliberați din închisori sau lagăre.

Geografia represiunii. Sistemul concentraționar din România, în timpul regimului comunist, cuprindea peste 200 de centre ale represiunii: penitenciare, lagăre și colonii de muncă, centre de deportare, locuri de anchetă și azile psihiatrice cu caracter politic, la care se adăugau locuri

PROIECT

- Formați grupe de câte 3-4 colegi. Realizați și prezentați, în format digital, un proiect cu tema:

Elitele României interbelice în închisorile comuniste.

Proiectul va cuprinde: câte un reprezentant al elitei politice, culturale (artiști plastici, arhitecți, scriitori, profesori), religioase, științifice, militare. Aveți în vedere următoarele aspecte: o scurtă biografie, motivul arestării/ acuzația, traseul detenției, finalul detenției, argumentul alegerii subiectului. Prezentarea proiectului nu va dura mai mult de 5 minute.

▲ Sursa 1 Jilava: o celulă din fosta închisoare

- Pornind de la imaginea de mai sus, realizează un *proiect* despre viața cotidiană în închisoarea Jilava. Utilizează surse memorialistice, documentarul *Memorialul durerii*, literatura de specialitate, pentru a afla cum își petreceau zilele deținuții, cum interacționau cu gardienii etc.

Mergi mai departe!

Citește *Tortura pe înțelesul tuturor* de Florin Constantin Pavlovici sau *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt

Vizionează filmul artistic *Binecuvântată fii, închisoare*, regizor Nicolae Mărgineanu (2002)

FLORIN CONSTANTIN
PAVLOVICI

**TORTURA
PE ÎNȚELESUL
TUTUROR**

▲ Sursa 2 Harta gulagului românesc

- Documentează-te pe internet și descrie, într-un eseu de 150 de cuvinte, motivul pentru care a fost ales Bărăganul pentru deportări. Precizează și explicația oficială a comuniștilor.

de execuție și gropi comune. **Închisorile politice**, coordonate de Direcția Generală a Penitenciarelor, se aflau în subordinea Ministerului Afacerilor Interne (MAI). Începând din 1948, fiind militarizate, funcționau după un regulament secret, inspirat din modelul sovietic. Celor care au trecut prin sistemul concentraționar li s-au întocmit **fișe matricole penale**, cu date personale și juridice pe baza cărora se poate reconstitui istoria represiunii. Dintre cele 44 de penitenciare, unele erau locuri de triaj pentru alte închisori sau pentru deținuții aflați în anchete sau procese (Jilava, Rahova, **sursa 1**). Închisori mari, pentru deținuți cu condamnări îndelungate sau muncă silnică pe viață, erau la Gherla și Aiud (**sursa 3**).

Reeducarea. Existau și închisori specializate în lichidarea elitelor (Sighet, **sursa 4**) sau în **reeducarea prin tortură** (Pitești), închisori pentru femei (Mislea, Miercurea-Ciuc, Dumbrăveni), pentru minori (Târgșor, Cluj) și închisori-spital (Văcărești). În aceste locuri de detenție, regimul era extrem de dur, bazat pe bătaie, tortură fizică și psihică, înfometare, privare de asistență medicală. În subordinea MAI și sub controlul Securității, începând din 1950 apar numeroase **lagăre de muncă**, unde erau duși cei care aveau **internare administrativă**. Numite inițial „unități de muncă”, iar din 1952 batalioane și **colonii de muncă**, au fost înființate oficial cu scopul „reeducării” deținuților politic, în realitate ca măsură represivă și pentru a furniza forță de muncă gratuită pentru marile șantiere, precum Canalul Dunăre-Marea Neagră (1950-1953), exploatarea de stuf din Balta Brăilei și Delta Dunării sau în mine. Închisorile și lagărele de muncă au fost desființate în 1963-1964, când regimul se simțea destul de sigur în urma lichidării oricărei forme de opoziție și dorea să prezinte o imagine mai bună pe plan internațional. Politica de represiune și control a continuat însă, luând alte forme.

DICȚIONAR

fișă matricolă penală = fișa unei persoane aflate în detenție, care conținea datele de identificare, motivul arestării, condamnările suferite, mutarea dintr-un penitenciar în altul, ieșirea din detenție;

internare administrativă = termen prin care autoritățile comuniste desemnau detenția în închisoare sau lagăr de muncă fără ca persoana respectivă să fie condamnată în cadrul unui proces; o astfel de „internare” putea dura de la șase luni la cinci ani;

reeducarea prin tortură = experiment sinistru care a avut loc în închisoarea de la Pitești (*Fenomenul Pitești*), în care deținuții, în majoritate studenți, erau torturați, umiliți, obligați să se tortureze reciproc, forțați să-și renege convingerile, familia, credința.

▲ Sursa 3 Harta represiunii din România

1. Identifică pe hartă zonele cu cele mai multe locuri ale represiunii politice. Explică motivul acestei concentrări.
2. Descoperă pe hartă un centru al represiunii politice din zona în care locuiești, caută informații și realizează o fișă despre acesta.
3. Documentează-te în privința condițiilor detenției (regim alimentar, de igienă, metode de tratament).

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia represiunea constituie o practică politică totalitară, în primele două decenii după instaurarea comunismului în România.

▼ Sursa 4 Sighet: închisoarea elitelor

O operațiune brutală, menită să decapiteze definitiv elita politică, a avut loc în noaptea de 5-6 mai 1950, când au fost arestați simultan în București și duși la Sighet în niște convoaie speciale 90 de demnitari ai regimului numit „burghezo-moșieresc”. Erau miniștri din toate guvernele perioadei 1919-1945, majoritatea în vârstă [...]. În vechea închisoare din secolul al XIX-lea, situată chiar pe frontiera sovietică, acest prim lot a fost în timp completat cu alte câteva [...]. Astfel, numărul celor deținuți în închisoarea Sighet a crescut la 180. Au murit 53, după datele pe care le avem. Au fost îngropați noaptea, pe ascuns, în gropi anonime [...].

(Romulus Rusan, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România*)

- Formulează un punct de vedere referitor la caracterul special al închisorii de la Sighet, susținându-l cu două informații selectate din sursă.

Forme de supraveghere și represiune (1965-1989)

Ce instituții de represiune au folosit alte regimuri totalitare?

Preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu (1965) a fost urmată, într-o primă fază, de o slăbire a represiunii, pe linia deschisă de predecesorul său. În 1968 a fost adoptat un nou Cod Penal, au fost condamnate metodele violente folosite în timpul regimului Gheorghiu-Dej și **au fost reabilitate** unele victime ale acestuia (de exemplu, Lucrețiu Pătrășcanu). Din aparatul de stat au fost eliminați unii oameni responsabili de abuzuri, precum Alexandru Drăghici (fostul șef al Securității). Însă controlul asupra populației nu a fost neglijat, iar după Tezele din iulie 1971 a fost considerabil înăsprit.

Generalizarea supravegherii. Fiind deja eliminate focarele de opoziție, Ceaușescu a stabilit ca noua strategie să aibă în vedere **prevenirea** coagulării unor grupuri de opoziție și combaterea formelor individuale de manifestare a acesteia, prin generalizarea supravegherii populației. Reorganizată în 1968 (**sursa 2**), **Securitatea** avea ca sarcini strângerea de informații privind atitudinea cetățenilor față de regim, prevenirea și lichidarea acțiunilor îndreptate împotriva acestuia. Controlul total asupra populației s-a realizat prin folosirea unor măsuri de supraveghere informativă, efectuată cu ajutorul unei vaste **rețele de informatori** (numai în anii 1980-1989 au fost recrutați peste 200.000 de informatori) și a tehnicii operative (microfoane montate în case, în telefoane, restaurante, hoteluri, birouri etc.).

Turnătorii și suspecții. Informatorii erau recrutați de către ofițerii de Securitate din toate domeniile de activitate, din toate instituțiile, inclusiv dintre elevi (**sursa 3**). Aceștia erau convinși să devină **informatori** prin constrângere, șantaj, invocarea unor „sentimente patriotice”, acordarea unor avantaje precum bani sau avansarea în carieră. Informatorii semnav un „angajament” de colaborare, primiau un nume conspirativ, apoi furnizau note informative

▲ Sursa 1 Dosare ale „elementelor ostile” regimului

- De cele mai multe ori, nu știai că ai dosar de urmărire informativă și că în jurul tău Securitatea țese o „pânză” de informatori și informații. Cum crezi că era afectată viața unei persoane aflate în vizorul Securității?

DEZBATERE

- Realizați o dezbatere privind *justificarea supravegherii populației în regimul comunist din România*. Elevii se împart în două grupuri. Un grup va susține necesitatea supravegherii populației din motive de „securitate a statului”, în timp ce alt grup va acuza abuzurile și încălcarea drepturilor cetățenilor prin folosirea metodelor de supraveghere.

DICȚIONAR

dosar de urmărire informativă = colecție de documente care cuprinde date și materiale informative despre o anumită persoană sau un grup;

rețea de informatori = totalitatea agenților, informatorilor, colaboratorilor utilizați de Securitate și Miliție pentru culegerea de date și transmiterea de informații despre persoane sau fapte aflate în atenția acestor instituții.

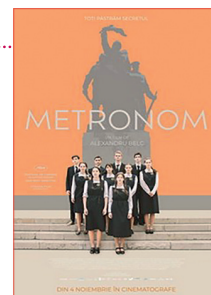
Mergi mai departe!

Citește *Dragul meu turnător* de Gabriel Liiceanu

Aceasta se bazează pe dosarele personale ale autorului aflate în arhivele Securității, care cuprind detalii intime despre viața lui profesională și personală.

Vizionează filmul artistic *Metronom*, regizat de Alexandru Belc, care a câștigat premiul pentru regie la secțiunea *Un Certain Regard*, la Festivalul de la Cannes (2022) sau *Cazul inginerului Ursu*, regizat de Liviu Tofan și Șerban Georgescu (2024).

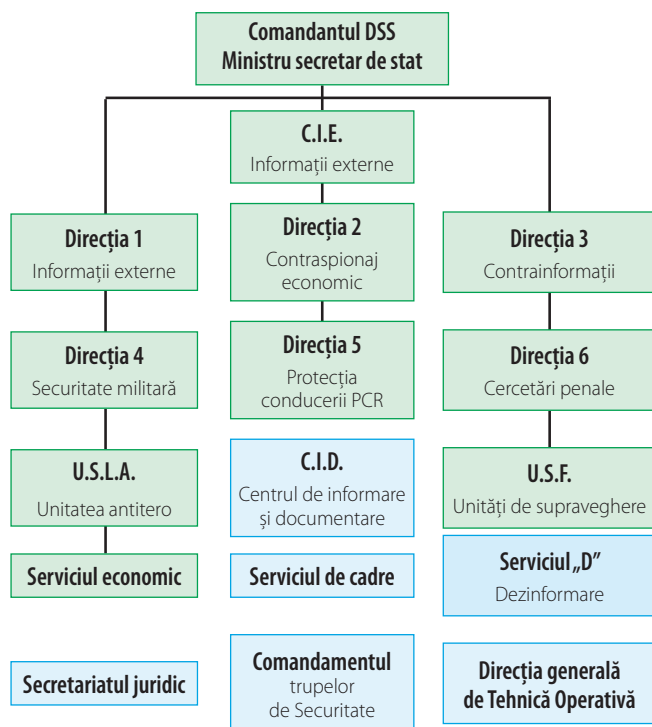
scrise despre diferite persoane „suspecte”. Celor „turnați” la Securitate de informatori li se întocmeau **dosare de urmărire informativă** (sursa 1). Multe vieți au fost grav afectate de informațiile furnizate Securității de către informatori.

Procese de drept comun motivate politic. După 1965, anchetele și procesele împotriva unor disidenți au fost instrumentate ca procese de drept comun, dar erau motivate politic. Implicarea Securității în actul de justiție consta în a strânge sau „planta” probele necesare formulării delictului. Unii disidenți, supuși unor anchete violente, au decedat în timpul acestora (cazul inginerului Gheorghe Ursu).

Psihiatrie punitivă. Uneori regimul apela la internarea unor disidenți în **spitale de psihiatrie** unde aceștia primeau tratamente specifice, fără justificare medicală. Între cazurile de acest fel se numără cel al disidentului Vasile Paraschiv. Pentru încercarea de a înființa un sindicat independent, a primit diagnosticul „paranoia” (1976) și a fost internat într-un spital de psihiatrie timp de 45 de zile (1977), timp în care i s-a administrat **tratament medical în mod forțat**. Ulterior (1978), în Franța, acesta a fost examinat de o comisie de opt medici care a stabilit că nu are probleme psihice.

Instituționalizarea forțată a minorilor. Regimul comunist a practicat și instituționalizarea forțată a minorilor. Copiii care săvârșeau **infrafracțiuni**, dar și cei care criticau regimul sau se inspirau din cultura occidentală (ascultau muzică interzisă, purtau haine „neconforme”, manifestau atitudini „decadente”, influențați de „propaganda imperia-listă” occidentală) puteau fi reținuți, mai ales în anii 1950, de Miliție, anchetați și, în unele cazuri, internați în **școli de corecție**, de fapt, **penitenciare pentru minori** unde aceștia erau „reeducați”. Prin diferite forme de abuz, erau obligați să se conformeze regulilor impuse de regim.

▼ Sursa 2 Organigrama Securității, în 1989

(Dan Cătănuș (coord.), *România, 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, INST, 2012, pp. 254-255)

1. Identifică, în schema de mai sus, două direcții sau servicii specifice unui regim totalitar.
2. Documentează-te, folosind surse online, cu privire la tehnica operativă folosită de Securitate în vederea supravegherii populației.

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere referitor la supravegherea generalizată, ca formă a represiunii politice, susținându-l printr-un argument istoric.

▼ Sursa 3 Elevii în sistemul Securității comuniste

Recrutarea elevilor se făcea de regulă în localul școlii, iar ținta culegerii de informații erau fie profesorii semnalati cu atitudini suspecte față de regim, fie persoane provenind din familii urmărite (pentru descendența lor socială, pentru relații în străinătate, intenții de emigrare, comentarii critice etc.). [...] La recrutarea elevilor se foloseau ca argumente constrângătoare sancțiunile școlare, corijențele, amenințarea cu repetenția sau cu interzicerea accesului într-o instituție de învățământ superior. Introducerea în rețea se făcea prin semnarea unui angajament, uneori pe un formular tipizat, text în care accentul cădea cu deosebire pe păstrarea strictă a secretului colaborării, inclusiv

față de familie. Această ultimă condiție încălca flagrant drepturile minorului, constrâns să-și asume obligații prețins legale în relație cu o instituție a statului, fără acordul părinților sau al tutorilor de drept.

(Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport Final*)

1. Menționează două motive, precizate în text, ale recrutării unui elev pentru a fi colaborator al Securității.
2. Formulează o opinie referitoare la recrutarea elevilor ca informatori ai Securității. Tu cum ai fi reacționat într-o situație similară?

Recapitulare

I. Momente-cheie

1948

înființarea
Direcției Generale
a Securității
Poporului

1951

deportarea
unor comunități
din sud-vestul
țării în Bărăgan

1952

Organizarea
Regiunii
Autonome
Maghiare

1961

înființarea
Consiliului
de Stat

1968

reorganizarea
administrativ-teri-
torială a României,
în județe

1974

crearea funcției
de președinte
al Republicii
Socialiste
România

II. Completează spațiile libere cu termenii corespunzători:

1. Politica de liberalizare promovată de guvernul cehoslovac este cunoscută sub numele _____ .
2. Planul de dezvoltare economică a statelor din CAER, elaborat de URSS în 1964, a fost numit _____ .
3. Instituția prin intermediul căreia puterea în stat era exercitată la nivel teritorial era _____ .
4. Unitățile administrativ-teritoriale organizate în România după model sovietic se numeau _____ .
5. _____ era elita politică din regimul comunist, beneficiara unor privilegii.
6. Acțiunea de urmărire secretă și directă a persoanelor ce reprezentau interes pentru Securitate se numea _____ .

Celula moseniorului Vladimir Ghika de la Jilava

Primele adăposturi din timpul deportării în Bărăgan, iunie 1951

III. Selectează, din lista de mai jos, termenii care au legătură cu represiunea din perioada comunistă.

reeducare, Declarația din aprilie 1964, colaborare, deportare, industrializare, instituționalizare forțată, sistem concentraționar, supraveghere, alfabetizare.

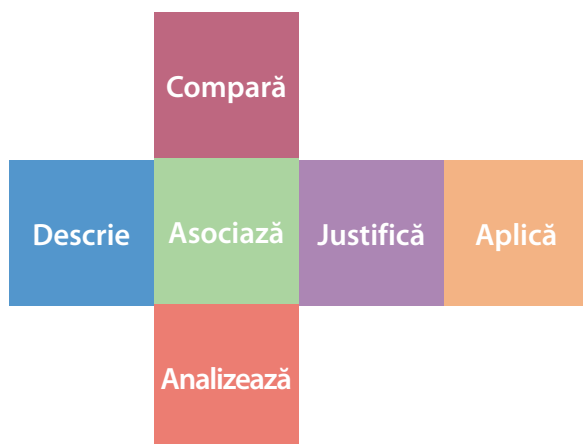

Gheorghe Gheorghiu-Dej, promotorul Declarației din aprilie 1964, considerată primul pas în politica de emancipare față de URSS

IV. Recapitulare prin metoda cubului

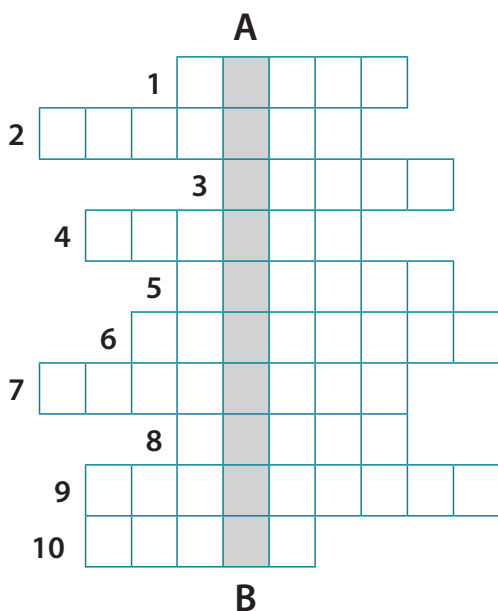
Folosind metoda cubului, răspunde la următoarele cerințe:

- 1. Descrie:** ce este Războiul Rece?
- 2. Compară:** politica externă a României în regimul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și în regimul lui Nicolae Ceaușescu.
- 3. Analizează:** cauzele și consecințele unei acțiuni de politică externă în timpul regimului comunist.
- 4. Asociază:** fapte istorice referitoare la politica externă a României cu acțiuni din cadrul Războiului Rece.
- 5. Aplică:** cunoștințele referitoare la politica externă a României, construind o axă cronologică cu 4-5 acțiuni la care participă România.
- 6. Argumentează:** afirmația conform căreia România a avut o atitudine distinctă în cadrul blocului comunist în regimul lui Nicolae Ceaușescu, folosind un fapt istoric relevant.

Mitingul organizat la Craiova cu ocazia vizitei generalului de Gaulle, președintele Franței, în România (16 mai 1968)

V. Rezolvă rebusul (copiat pe caiet), pentru a obține pe coloana A-B un cuvânt care să desemneze un loc în care se execută pedepse privative de libertate.

1. Acțiuni de supraveghere și urmărire (în locurile publice) a unei persoane de către Securitate.
2. Unitate în care deținuții erau obligați să muncească.
3. Lucrare hidrotehnică realizată în Dobrogea cu munca forțată a deținuților (1950-1953).
4. Închisoare din nordul țării în care au fost închiși foști demnitari.
5. Închisoare de tranzit, situată lângă București.
6. Activitate (dar și domeniu, instituție) care are ca scop, teoretic, condamnarea celor care încalcă legile.
7. Capitală europeană unde statele comuniste au semnat un tratat de alianță militară.
8. Unitate administrativ-teritorială de inspirație sovietică.
9. Obligarea unei persoane de a face ceva ce nu își dorește.
10. Unitate tradițională administrativ-teritorială.

Evaluare

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Realizează corespondența între reperle cronologice din coloana A și evenimentele menționate în coloana B.

5 x 5 = 25 de puncte

A	B
1. 1948	a. revolta minerilor din Valea Jiului
2. 1949	b. înființarea Miliției
3. 1950	c. înființarea Consiliului de Stat
4. 1961	d. prima Constituție a Republicii Populare Române
5. 1977	e. organizarea raioanelor, unități administrativ-teritoriale
	f. revolta muncitorilor din Brașov

Nicolae Ceaușescu, vorbindu-le minerilor din Valea Jiului, în timpul grevei din 1977

II. Stabilește valoarea de adevăr a următoarelor enunțuri, notând în dreptul acestora A (adevărat) sau F (fals).

5 x 5 = 25 de puncte

- Marea Adunare Națională a fost instituția prin care poporul își exercita puterea.
- Articolul 209 („uneltire contra ordinii sociale”) din Constituție a oferit o bază legală pentru condamnarea oricărui cetățean care acționa împotriva regimului politic.
- Asesorii populari aveau rolul de a asigura respectarea drepturilor juridice ale cetățenilor.
- Supravegherea generalizată s-a efectuat cu ajutorul unei vaste rețele de informatori, recrutați de partidul comunist din toate domeniile de activitate.
- Pentru supravegherea populației, Securitatea proceda inclusiv la montarea unor microfoane în casele celor urmăriți.

III. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi răspunde la cerințe.

40 de puncte

Orientarea diplomatică spre Apus a fost dublată de o restructurare a legăturilor comerciale externe: [...] tratativele pentru aderarea la GATT [Acordul General pentru Tarife și Comerț] au început în 1968 și s-au încheiat în 1971; în același an începeau la Washington discuțiile privind aderarea la Fondul Monetar Internațional și la Banca Mondială, România devenind membra celor două organizații în 1972; tot acum, delegații români cereau și Pieței Comune un regim preferențial care le era acordat un an mai târziu (1973). Pentru a atrage capital, tehnologie și a-și asigura desfacerea produselor pe terțe piețe, guvernul a anunțat în 1971 înființarea de societăți mixte în care partea română urma să fie de 51%, restul, capital și profituri, revenind partenerului occidental. Până în 1973 fuseseră întemeiate 20 de astfel de societăți.

(V. Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*)

- Numește, din sursa dată, o organizație internațională. **3 puncte**
- Selectează, din sursă, două informații aflate în relație cauză-efect, precizând rolul acestora (cauză, respectiv efect). **7 puncte**
- Formulează, pe baza sursei, un punct de vedere referitor la politica promovată de România în domeniul economic, susținându-l cu două informații selectate din sursă. **10 puncte**
- Prezintă alte două acțiuni de politică externă desfășurate de România în deceniile șapte și opt ale secolului al XX-lea, în afara celor precizate în sursa dată. **10 puncte**
- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia *România a fost un membru al Pactului de la Varșovia cu atitudini și inițiative proprii, diferite de cele ale celorlalți membri.* (Se punctează prezentarea unui fapt istoric relevant și utilizarea conectorilor care exprimă cauzalitatea și concluzia.) **10 puncte**

UNITATEA 6

Forme de opoziție și contestare

În această unitate
vei învăța despre:

- Rezistența armată
  - Disidența

Studiu de caz:

Impactul Actului
Final de la Helsinki asupra
României. Doina Cornea

- Exilul românesc

Studiu de caz:

Radio Europa Liberă

Proiect pe unitate

- Realizează un proiect despre viața cotidiană a partizanilor din rezistența armată anticomunistă. Poți avea în vedere: locurile în care se ascundeau, procurarea hranei, a medicamentelor, obținerea informațiilor despre mișcările Securității și viața politică internațională, cum se pregăteau pentru a face față trupelor de Securitate, cum țineau legătura cu familiile, cine le oferea sprijin etc. Poți folosi surse clasice (cărți, reviste de specialitate) sau online.

Rezistența armată

Care au fost formele de rezistență împotriva regimului comunist din România?

Rezistența armată, manifestată în perioada de început a regimului comunist din România, a fost cea mai radicală, deschisă și angajantă formă de rezistență. Ea a fost determinată, în cea mai mare parte, de **caracterul opresiv** și nelegitim al regimului, de componenta antirusă și antisovietică a opiniei publice românești și de speranța unei intervenții externe care să înlăture regimul.

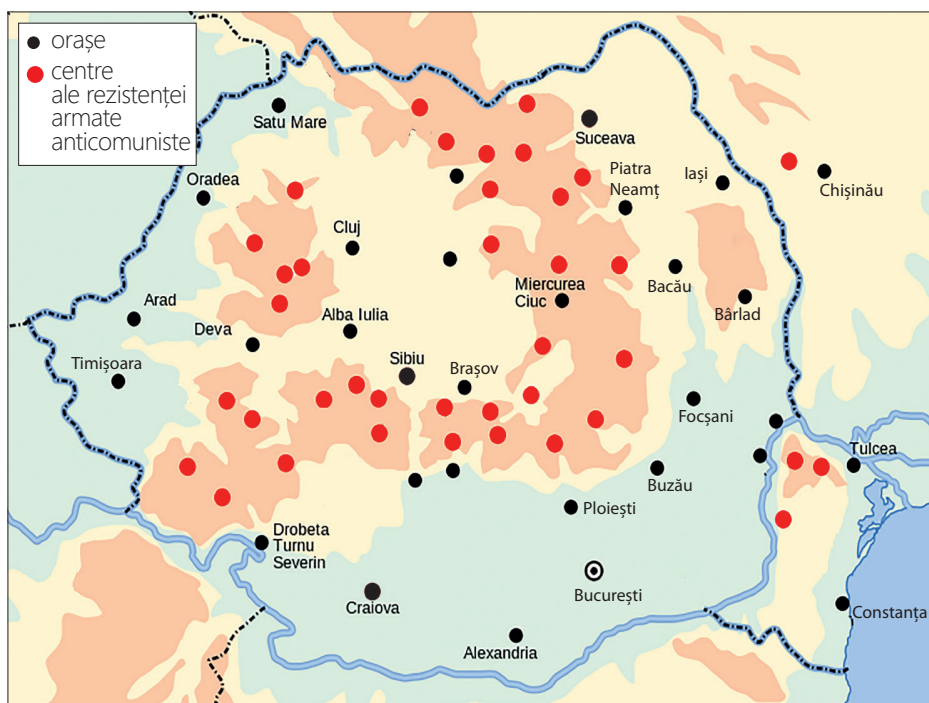
Cauzele rezistenței armate. Principalele **cauze** care au generat rezistența armată au fost măsurile luate de autoritățile comuniste, care încălcau grav o serie de drepturi și libertăți. Declanșarea colectivizării, însoțită de numeroase abuzuri asupra țărănimii, a dat cei mai mulți membri ai grupurilor de rezistență. **Epurările** din armată au furnizat cadre militare ca membri și îndeosebi ca lideri ai multor grupuri de partizani. Alți români au luat calea rezistenței în urma interzicerii Bisericii Greco-Catolice, a naționalizărilor sau a epurărilor din poliție, justiție, administrație, învățământ.

Bandiți sau haiduci? Armamentul rămas în urma războiului putea fi procurat relativ ușor, cel puțin în faza de început a rezistenței. Pe lângă acești factori interni, rezistența a fost stimulată și de speranța că puterile occidentale vor

▲ Sursa 1 Locotenent Toma Arnăuțoiu, liderul grupului „Haiducii Muscelului” (Grupul de la Nucșoara), Munții Făgăraș (versantul sudic). Aici, împreună cu mama lui.

declanșa un conflict direct cu sovieticii, pentru a stopa extinderea comunismului. Zvonul că „vin americanii!” i-a făcut pe mulți români să ia arma în mâini și să fugă în munți sperând că-i vor putea lovi, din interior, pe comuniști, într-o acțiune conjugată cu înaintarea forțelor occidentale. Membrii rezistenței armate erau numiți „partizani” de țărani din satele care îi sprijineau. Autoritățile comuniste îi numeau „contra-revoluționari”, „bandiți”, „teroriști”, „legionari”, „fasciști”, „dușmani de clasă”. Membrii rezistenței își spuneau „partizani” sau „haiduci”.

◀ Sursa 2 Harta rezistenței armate

1. Formulează o explicație cu privire la repartizarea majorității grupurilor în zona montană.
2. Utilizând denumiri geografice, indică alte două zone (în afara celei montane) unde s-a manifestat rezistența anticomunistă.

DICTIONAR

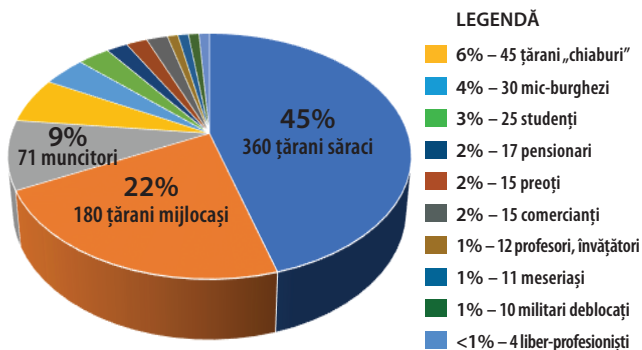
epurare = eliminare a persoanelor considerate necorespunzătoare sau ostile din partid, dintr-o instituție, dintr-o organizație, în timpul regimului comunist (cf. DEX). Erau îndepărtați opozanți ai regimului sau membri marcanți ai vechii elite „burghezo-moșierești”.

Fără eficiență. Rezistența armată a fost un **fenomen amplu**. Între 50 și 60 de grupuri înarmate (**sursa 1**) au activat, pe tot cuprinsul țării, între anii 1944 și 1958. Un raport din 1949 al Securității arată că, în primele luni ale anului 1949, au fost arestați, la nivel național, 804 membri ai grupurilor de partizani și ai rețelelor de sprijin ale acestora, constituite din țărani din zonele submontane (**sursa 3**). Acționând izolat, fără a putea stabili legături între ele din cauza riscului mult prea mare de a fi prinși sau uneori din cauza orgoliului unor lideri, aceste grupuri nu au avut și nu puteau avea, în contextul existent, o eficiență în lupta împotriva comunismului.

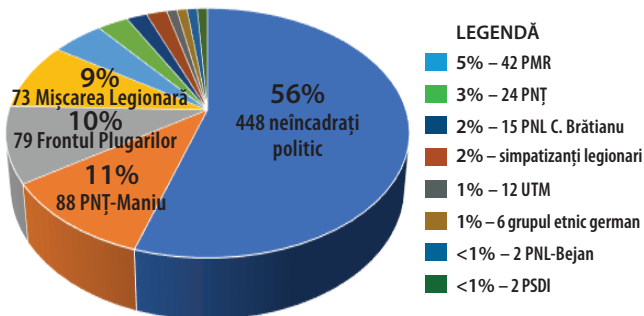
▼ Sursa 3 Cifre ale rezistenței armate

Un raport din 1949 al Securității menționa că în primele luni ale anului 1949 au fost arestați 804 membri ai grupurilor de rezistență și susținători ai acestora. Cei 804 erau clasificați după ocupație și orientare politică, iar datele sunt reprezentate în graficele de mai jos.

A. Graficul ocupațiilor celor 804 arestați

B. Graficul afilierii politice a celor 804 arestați

- Pe baza graficului **A** (categorii sociale), numește categoria socială cea mai implicată în rezistența armată.
- Explică de ce la rezistența anticomunistă au participat muncitori și țărani săraci, categorii pe care regimul afirma că le reprezintă.
- Pe baza graficului **B**, menționează partidul din care proveneau cei mai mulți participanți la rezistența armată.
- Explică de ce în rezistență au fost implicați și membri ai PMR și ai UTM.

Demoralizare, renunțare la luptă. Intensitatea maximă a rezistenței, desfășurată mai ales în **zona montană** (**sursa 2**), a fost înregistrată în anii 1948-1949. Intervenția sovietică împotriva revoluției ungare (1956), fără o reacție militară din partea Occidentului, a spulberat speranțele în mult-așteptata venire a americanilor. Demoralizate, cu posibilități tot mai puține de rezistență, ultimele grupuri de rezistență au fost lichidate în 1956-1958.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia rezistența armată anticomunistă a fost un fenomen amplu.

PROIECT

Lucrând în echipe, realizați câte un proiect despre grupurile de rezistență conduse de Teodor Șușman (munții Apuseni) și Toma Arnăuțoiu (munții Făgăraș). Acesta poate cuprinde date biografice despre membrii grupului, principalele acțiuni ale acestora, perioada de rezistență, metode de luptă și de supraviețuire. Urmăți sugestiile de la paginile 10-11.

Teodor Șușman, luptător anticomunist în Munții Apuseni

Mergi mai departe!

Citește lucrarea *Bande, bandiți și eroi. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*, coordonator: Florica Dobre, CNSAS. Cartea explorează atât activitatea grupurilor de partizani, strategiile de supraviețuire și de luptă ale acestora, cât și reacția Securității, metodele folosite de această instituție represivă pentru a înăbuși mișcările de rezistență.

Urmărește și documentarul *Memorialul durerii: Așezări care s-au opus comunismului – comuna Nușoara*

Disidența, opoziția din interior

Dacă ai fi trăit în vremea aceea, te-ai fi opus regimului? Dacă da, cum? Dacă nu, de ce?

Disidența a fost o formă specifică de opoziție, prin care anumite persoane sau grupuri mici, din interiorul regimului, s-au detașat de politica acestuia, criticând deschis sau mai subtil încălcarea drepturilor omului (**sursa 1**) și anumite practici și realități. Disidența apare în anii 1970, ca reacție la „minirevoluția culturală” determinată de **Tezele din iulie 1971**. Adoptate la propunerea lui Nicolae Ceaușescu, acestea au dus la revenirea în forță a cenzurii și dogmatismului. Disidența a fost impulsionată și de evenimente internaționale precum semnarea Actului Final de la Helsinki (vezi **Studiul de caz**) și apariția mișcării **Carta 77** din Cehoslovacia, evenimente care afirmau necesitatea respectării drepturilor omului.

De la critica subtilă la conflictul deschis cu autoritățile. Formele cele mai „grave” (din perspectiva autorităților) de manifestare a disidenței au fost **înființarea unor organizații independente**, asupra cărora regimul nu avea control (*Mișcarea pentru libertate și dreptate socială* fondată de Dumitru Iuga, *Forumul Democrat Antitotalitar*, înființat de Doina Cornea (**sursa 2**), sindicate libere precum cele create de muncitorul Vasile Paraschiv (**sursa 3**) sau de Ionel Cană și Gheorghe Brașoveanu), trimiterea către autorități a unor **scrisori deschise, memorii și proteste** (de către intelectuali precum Paul Goma, Doina Cornea, Dan Niță, Radu Negrescu-Suțu, Ioan Marinescu, Raymond Păunescu, Nicolae Windisch), trimiterea unor scrisori deschise și acordarea unor **interviuri în mass-media occidentale** (Dan Petrescu, Gheorghe Ursu, Mircea Dinescu, Mihai Botez, Dan Deșliu, Liviu Cangeopol, Gabriel Andreescu, Aurel Dragoș Munteanu), protestul deschis, față de dărâmarea unor biserici (preotul Gheorghe Calciu-Dumitreasa) sau împotriva realegerii lui Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XIV-lea al PCR (Dan Petrescu și alți intelectuali).

Manifeste, lozinci, greva foamei. Alte forme de disidență au fost pregătirea unor publicații anticomuniste (Petre Mihai Băcanu), utilizarea literaturii (în special a poeziei) și artei pentru a critica mai subtil, indirect, regimul (poeta Ana Blandiana, caricaturistul Mihai Stănescu etc.), distribuirea de **manifeste în cutiile poștale** ale blocurilor din București (inginerul Radu Filipescu), lipirea de manifeste în cabinele telefonice, scrierea unor lozinci pe ziduri, greva foamei față de interzicerea liberei circulații (scriitorul Dorin Tudoran). Cele mai multe acțiuni încadrate ca disidență reclamau **încălcarea unor drepturi ale omului**

▲ **Sursa 1 Desen de Vitaly Peskov, artist rus care a activat în perioada sovietică.**

- Analizează cu atenție desenul și discută semnificația acestuia. Ce mesaj crezi că transmite?

PROIECT

METODA MOZAICULUI

În memoria victimelor represiunii (detaliu), sculptură de Evgheni Ciubarov, aflată în Parcul Artelor din Moscova

Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați fișe biografice despre 5-6 personalități menționate în textul lecției, insistând asupra activității disidente a acestora. Etape:

- Selectați 5-6 personalități disidente care să acopere o gamă cât mai largă de forme de disidență;
- Formați 5-6 grupuri de lucru și trageți la sorți ce personalitate va analiza fiecare grup;
- Realizați fișele biografice, folosind Internetul;
- Fiecare echipă prezintă fișa proprie;
- Discutați despre diversitatea formelor de disidență, riscurile pentru viața personală, măsurile luate de autorități împotriva disidenților, contribuția disidenței la prăbușirea regimului.

▲ Sursa 2 Trei dintre cei mai cunoscuți disidenți ai anilor 1980, Doina Cornea, Silviu Brucan și Dumitru Mazilu

(libera exprimare, libertatea de circulație, libertatea de conștiință), degradarea condițiilor vieții materiale (slaba aprovizionare cu alimente, frigul din locuințe, lipsa apei calde), cultul personalității lui Ceaușescu.

Critici din partea foștilor nomenclaturiști. În ultimul an al regimului, criticile vin și din partea unor foști membri ai nomenclaturii comuniste. Pe 6 martie 1989 este publicată **Scrisoarea celor șase** (Silviu Brucan – sursa 2, Constantin Pîrvulescu, Grigore Răceanu, Corneliu Mănescu, Gheorghe Apostol, Alexandru Bîrlădeanu) adresată lui Nicolae Ceaușescu, prin care erau criticate politicile economice și sociale care au afectat nivelul de trai al românilor, dar și **izolarea țării pe plan internațional**.

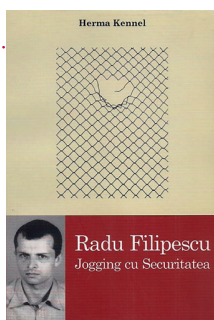
Răspunsul regimului. Gesturile de opoziție și de protest erau de regulă urmate de măsuri represive, precum închisoarea, tortura până la moarte (de exemplu, inginerul Gheorghe Ursu), internarea în azile psihiatrice, pierderea locului de muncă, fixarea domiciliului obligatoriu, expulzarea din țară, interzicerea publicării unor opere, retragerea cetățeniei, excluderea din partid. Toate acestea nu au putut opri fenomenul disidenței, care a contribuit la **prăbușirea regimului**.

APLICAȚIE

- Prezintă, într-un text de 150 de cuvinte, o asemănare și o deosebire între rezistența armată și disidență, ca forme de opoziție. Argumentează răspunsul.

Mergi mai departe!

Citește Radu Filipescu. *Jogging cu Securitatea*, de Herma Kennel
Cartea este o biografie a disidentului Radu Filipescu, realizată de o scriitoare germană care a stat o vreme în România, în perioada regimului comunist, cunoscând realitățile societății românești.

▼ Sursa 3 Testamentul politic și moral al disidentului Vasile Paraschiv, sub forma unui decalog

1. Să nu ierțați și să nu uitați niciodată perioada grea a dictaturii comuniste din România anilor 1944-1989, crimele și nelegiuirile regimului comunist [...].
2. Să luptați și să fiți activi în viață, pentru ca tot ce s-a întâmplat atunci să nu se mai repete niciodată în istoria țării noastre.
3. Să luptați pentru apărarea drepturilor omului în România, pentru dreptate și libertate, democrație și demnitate, pentru adevăr.
4. Să nu vă fie frică niciodată de persecuții și de represiune, atunci când cauza, cererile voastre sunt întemeiate de lege.
5. Să luptați pentru apărarea valorilor morale ale Revoluției române din decembrie 1989 [...].
6. Să nu puneți niciodată interesele voastre personale deasupra intereselor generale ale țării și poporului nostru.
7. Să fiți cetățeni onești în viață, oameni cinstiți și corecți, gata oricând să dovediți spirit de sacrificiu pentru cauza și interesele poporului nostru.
8. Să dobândiți de la dascălii voștri tot ce este mai frumos, mai bun și nobil în viață și să puneți în practică aceste învățături.
9. Să urmați exemplul eroilor și martirilor poporului român.
10. Să învățați foarte bine carte. [...]

Asta este tot ce pot să vă las eu moștenire: lupta mea, sfatul, ideile și exemplul meu personal.

(Vasile Paraschiv, *Lupta mea pentru sindicate libere în România. Terorismul politic organizat de statul comunist*, 2005)

1. Precizează care dintre punctele de mai sus evidențiază importanța cunoașterii, de către tinerele generații, a regimului comunist din România;
2. Precizează care dintre puncte sunt cele mai actuale;
3. Explică de ce a învățat carte și a dobândit de la profesori cunoaștere se află printre prevederile testamentului politic.
4. Scrie pe coloana alăturată punctele care evidențiază importanța...

...curajului de a acționa împotriva nedreptății	
...implicării civice, ca viitori cetățeni	
...păstrării memoriei regimului comunist	
...altruismului, ca valoare morală comunitară	
...cunoașterii valorilor morale	
...modelelor de urmat în viață	

Impactul Actului Final de la Helsinki asupra României. Doina Cornea

STUDIU
DE
CAZ

Ce calități umane crezi că ar fi trebuit să aibă un opozant al regimului comunist?

Destinderea în relațiile internaționale de la începutul anilor 1970 s-a concretizat prin organizarea Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), care a adoptat, după mai multe sesiuni, **Actul Final de la Helsinki** (1 august 1975), semnat de reprezentanții a 35 de state membre ale NATO, ale Tratatului de la Varșovia și neutre.

▲ Sursa 1 Doina Cornea, despre libertate și educație

În imagine, biroul cu obiecte personale ale opozantei anticomuniste, scoase la licitație într-o acțiune caritabilă, eveniment organizat în 2020, pentru strângerea de fonduri în vederea sprijinirii deschiderii și amenajării Casei Memoriale-Muzeu „Doina Cornea”.

A. Știam și eu că o sută și ceva de mici manifeste nu reprezintă mare lucru, dar simțeam că trebuie salvat un principiu. Trebuia să te solidarizezi cu cei aflați în închisoare, care sufereau pe nedrept, care erau chinuți! Era inadmisibil să predici adevărul, să predici dreptatea, să predici solidaritatea, dar să nu faci nimic! Nu mă așteptam ca acțiunea mea să aibă vreun efect practic, dar trebuia să mă încadrez într-un anumit principiu și să-l aplic în propria-mi existență.

(Doina Cornea, *Libertate?*, 1990)

B. Să încetăm de a mai forma un tineret infirm: servil, lipsit de curaj și de personalitate, interesat și gata pregătit (încă din grădiniță!) pentru cele mai cumplite compromisuri! Să nu-l mai expunem, zilnic, prin lașitatea noastră, la atitudini oportuniste și ipocrite! [...] cu toții luptăm pentru a ni se reda niște drepturi elementare: de a gândi neîngrădit, de a ne exprima neîngrădit, de a crea neîngrădit, de a trăi în libertate.

(Doina Cornea, *Scrisori deschise și alte texte*, București, 1991)

1. Scrie pe caiet o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursa **A**, precizând rolul fiecăreia dintre aceste informații (cauză, respectiv efect).
2. Formulează, pe baza textului **B**, un punct de vedere referitor la educație, susținându-l cu două informații selectate din sursă.

Angajament pentru respectarea drepturilor omului.

Cele mai importante prevederi ale *Actului Final* (numit și *Acordurile de la Helsinki* sau *Declarația de la Helsinki*) erau recunoașterea granițelor existente, respectarea reciprocă a suveranității, renunțarea la utilizarea forței în relațiile internaționale, dezvoltarea cooperării economice, tehnologice și în problemele de mediu, respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Din partea României, documentul a fost semnat de președintele Nicolae Ceaușescu, pe atunci unul dintre liderii comuniști care promovau **apropierea de statele occidentale**, din rațiuni economice.

Mișcarea disidentă. *Actul Final* nu angaja juridic statele semnatare, nefiind un tratat, ci o declarație politică. Impactul său a fost însă puternic, mai ales în statele comuniste din estul Europei, unde mișcările disidente s-au accentuat. În România, **mișcarea disidentă** din perioada 1977-1989 stă sub semnul *Actului Final de la Helsinki*, ale cărui prevederi au fost invocate de disidenți precum Vasile Paraschiv, Paul Goma, Ion Vianu, Radu Negrescu-Suțu, Dan Niță, Ioan Marinescu, Raymond Păunescu etc.

Unul dintre cei mai curajoși, activi și constanți opozanți.

Profesoară de limba franceză la Facultatea de Filologie din Cluj, Doina Cornea (**sursa 1**) prezintă **studenților**, în 1977, singura carte a lui Paul Goma apărută în România, *Camera de alături*. În perioada 1982-1987 trimite la Radio Europa Liberă o serie de texte în care numește experiența comunistă prin care trece țara o „catastrofă [...] în urma impunerii unei ideologii reducționiste, sterilizante”. În 1987, Doina Cornea **se solidarizează** cu muncitorii de la uzina „Steagul Roșu” din Brașov afișând o pancartă la poarta propriei case și confecționând 160 de manifeste pe care le distribuie în fața unor fabrici și a Universității din Cluj, alături de fiul său, Leontin Iuhas.

Îi cere lui Ceaușescu să demisioneze. Arestată de Securitate (19.11.1987), care o acuză de „legionarism”, este eliberată la 24 decembrie 1987, în urma publicității făcute „cazului” său în Occident. În anii 1988-1989 militează constant pentru respectarea drepturilor omului de către regimul Ceaușescu, inclusiv împotriva sistematizării satelor. Într-o scrisoare deschisă din 23.08.1988, adresată lui Nicolae Ceaușescu, îi cere acestuia fie **să renunțe la putere** împreună cu nomenclatura, fie să procedeze la introducerea unor reforme democratice, precum liberalizarea presei, admiterea pluralismului politic și de idei, desființarea Cooperativelor Agricole de Producție.

Mergi mai departe!

Vizionați materialul video *Doina Cornea, Doamna din spatele ferestrei*, realizat de TVR Cultural. Fotografie din anii 1990, realizată la locuința sa din Cluj-Napoca

Bătută de un milițian. Între măsurile luate de Securitate împotriva Doinei Cornea se numără perchezițiile, amenințările, „tăierea” telefonului, **concedierea** de la Universitate (1983), postarea la poarta casei sale, timp de peste un an (până la 21 decembrie 1989), a unui milițian care împiedica contactul cu anumite persoane. La 18 mai 1989, este bătută, la ordinul Securității, de milițianul (**sursa 2, sursa 3**) care o „păzește”, deoarece a vrut să iasă din casă pentru a se întâlni cu un deputat european (Gérard Duperez) și un jurnalist occidental, veniți în România pentru a o vedea. **Calvarul** suferințelor Doinei Cornea se va sfârși abia odată cu schimbarea de regim din decembrie 1989.

APLICAȚIE

- Scrie împreună cu colegii tăi o piesă de teatru despre activitatea Doinei Cornea. Acțiunea se desfășoară la cursul doamnei profesoare. Personaje: studenții, profesoara și responsabilul organizației de partid, care întrerupe cursul deoarece a primit informații despre activitatea suspectă a acesteia.

◀ Sursa 2. Doina Cornea în grădina propriei case „păzite” de un milițian

- Formulează 2-3 enunțuri care ar putea exprima starea emoțională a opozantei, supravegheate permanent de un milițian.

▲ Sursa 3. Stradă din Cluj-Napoca ce poartă numele opozantei Doina Cornea

- Exprimă o opinie cu privire la numirea unor străzi cu numele unor disidenți din perioada comunistă.

PROIECT

INIȚIATIVĂ CIVICĂ

- Verifică dacă în localitatea în care trăiești există străzi cu numele unor disidenți anticomuniști. Dacă nu există, redactează o scrisoare în atenția Consiliului Local, în care să propui numirea unei străzi cu numele unui disident. Argumentează această propunere, însoțind scrisoarea cu o fișă biografică a personalității propuse.

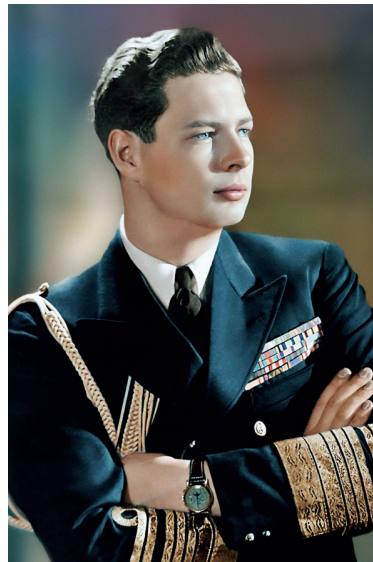
Exilul românesc

Este exilul politic folositor celor rămași în țara părăsită?

Încă din perioada războiului, unii români au ales să rămână sau să plece în Occident, deoarece intraseră, sub o formă sau alta, în conflict fie cu dictatura carlistă, fie cu legionarii sau cu dictatura antonesciană. Aceștia li s-au adăugat cei plecați din țară în contextul instaurării comunismului și mai apoi din cauza persecuțiilor, pe toată durata regimului comunist. În rândul românilor din **exil** se aflau politicieni, diplomați de carieră, oameni de cultură care probabil ar fi fost închiși de comuniști, dacă ar fi rămas în țară. Au hotărât să trăiască într-un regim democratic și să sprijine întoarcerea României la un regim democratic. Exilații din perioada de început mizau pe izbucnirea unui război deschis între URSS și Occident care să ducă la răsturnarea regimurilor comuniste din estul Europei, inclusiv al celui de la București.

Asistență pentru refugiați. Prima organizație importantă a românilor din exil a fost **Comitetul Național Român – CNR** (format la 10 mai 1949), care funcționa sub patronajul Regelui Mihai (**sursa 1**). Conducătorii erau generalul Nicolae Rădescu (**sursa 2**), fost prim-ministru, CNR reunea personalități precum: Alexandru Cretzianu, Mihail Fărcășanu, Grigore Gafencu, Constantin Vișoianu, Cornel Bianu, Iancu Zissu. Comitetul a sprijinit mai multe asociații românești din exil, manifestări politice și culturale, ulterior având drept scop și asistența pentru **refugiații** din România, elaborarea de memorii care să prezinte situația reală din România, colaborarea cu organizațiile din exil ale altor țări din blocul comunist. În 1950, Nicolae Rădescu și Mihail Fărcășanu s-au retras din CNR, conducerea fiind preluată de Constantin Vișoianu (până în 1975, când CNR și-a încetat activitatea).

Organizații și personalități. În noiembrie 1950, la New York, s-a constituit Liga Românilor Liberi (condusă de generalul Nicolae Rădescu) care avea drept scop „să lupte pentru liberarea Patriei de sub jugul străin și tirania comunistă și pentru **restabilirea unei României independente, întregite, democratice și constituțional monarhice**”. În anii 1970-1980, între organizațiile importante ale românilor din exil se numărau Consiliul Național Român (continuator al Comitetului Național Român) condus, din 1980, de Ioana Brătianu și girat de Regele Mihai, Asociația Foștilor Deținuți Politici din România (fondator Radu Câmpeanu), Uniunea Mondială a Românilor Liberi (condusă de Ion Rațiu) și Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România (președinte

◀ **Sursa 1 Regele Mihai I, recunoscut de majoritatea refugiaților ca lider onorific al exilului românesc**

Am fost întrebat de mai multe ori care a fost sentimentul meu la plecarea din România. N-am găsit altfel de a spune adevărul despre starea mea de atunci decât că am plecat cu moartea în suflet.

(Regele Mihai I)

- Pornind de la mărturia Regelui Mihai, formulează în câteva fraze implicațiile părăsirii țării de către românii aflați în exil. Care putea fi starea sufletească și materială a acestora?

► **Sursa 2 Generalul Nicolae Rădescu, unul dintre liderii exilului românesc. Pentru că nu era membru de partid, a fost considerat persoana potrivită pentru a uni exilații național-țărăniști, liberali și social-democrați.**

- Documentează-te pe internet și redactează un text de 150 de cuvinte despre motivul pentru care a demisionat generalul Rădescu din funcția de prim-ministru.

DICȚIONAR

exil = plecarea unui om sau a unei comunități din țara natală, fie din cauza izgonirii de către autorități, fie prin plecarea voluntară, de obicei pentru a scăpa de o prigoană;

refugiat = persoană care s-a retras din fața unei primejdii;
refugiat politic: persoană care cere azil în altă țară pentru că este prigonit politic în țara sa.

Sanda Stolojan; președinte de onoare Eugen Ionescu), din care făceau parte Mihnea Berindei, Ioana Brătianu, Maria Brătianu, Dinu Zamfirescu, Alexandru Cesianu, Radu Câmpeanu, Ariadna Combes (fiica Doinei Cornea).

Activitatea și rolul istoric al organizațiilor din exil. Exilul românesc a depus o activitate susținută pentru informarea și sensibilizarea guvernelor și a opiniei publice occidentale cu privire la problemele existente în România comunistă: închisorile politice, **desființarea Bisericii Greco-Catolice**, aservirea Bisericii Ortodoxe, neîndeplinirea obligației de respectare a drepturilor omului asumată prin Acordul Final de la Helsinki, sistematizarea satelor în anii 1980 etc. Mulți români din exil s-au remarcat în viața culturală din Occident – intelectuali și scriitori precum: Mircea Eliade, Vintilă Horia, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Virgil Gheorghiu, Radu Florescu, Victor Frunză, Ștefan Baciu, Dorin Tudoran, muzicienii George Enescu, Dinu Lipatti și Sergiu Celibidache, sculptorul Constantin Brâncuși etc. Un rol important l-au jucat pentru românii din exil, ca și pentru cei din țară, posturile de radio occidentale Vocea Americii și Radio Europa Liberă (vezi **Studiu de caz**). **Rolul exilului românesc** a fost foarte important deoarece a constituit o punte de legătură între românii din țară și lumea liberă occidentală (**sursa 3**), a păstrat tradiția democratică a românilor și a delegitimat regimul comunist, contribuind la prăbușirea acestuia.

APLICAȚIE

- **Fișă biografică.** Selectează din textul lecției numele unei personalități a exilului românesc. Realizează o fișă biografică. Vei avea în vedere:
  - ✓ date personale (familie, studii)
  - ✓ funcțiile deținute în țară
  - ✓ cauzele plecării în exil
  - ✓ rolul în exil (organizații din care a făcut parte, acțiuni la care a participat)
  - ✓ un citat care reflectă gândirea politică a personalității respective

Mergi mai departe!

Citește *Politică și exil, 1946-1950. Din istoria exilului românesc*, autor Ion Calafeteanu.

Cartea explorează modul în care contextul politic a influențat comunitățile de români aflate în exil în acea perioadă și oferă o perspectivă detaliată asupra strategiilor adoptate de acestea în fața regimului comunist instaurat în țară.

Vizionează și documentarul *30 de ani – Memoria Exilului Românesc*.

▼ Sursa 3 Integrarea refugiaților

Dacă pentru cei ajunși în SUA – țară a libertății (întemeiată chiar de refugiați religioși și politici), conținând un anticomunism funciar – situația era satisfăcătoare, pentru cei ajunși în alte țări nu putem utiliza același termen. Exemplul cel mai elocvent îl constituie Franța, care avea o intelectualitate preponderent stângistă, ba chiar sovietizată mintal. De altfel, în hexagon avea să se spună că „anticomunistul este un câine” (Jean-Paul Sartre).

Plecați dintr-o țară integrată în multlăudatul Eden moscovit, exilații români erau integrați automat, indiferent de opțiunile ideologice, în categoria fasciștilor, noțiune largă, care a permis stângii să-și blameze cu ușurință rivalii în primele decenii postbelice.

Calomniilor externe li s-au alăturat, simfonic, cele interne. Nu numai în această perioadă, ci pe întreg parcursul celor 44 de ani de comunism în România (ba chiar și câțiva ani după prăbușirea sa, în 1989), exilul românesc a trebuit să facă față denigrării. [...] Prin intermediul Glasului Patriei, publicație scoasă în țară de regimul comunist, pentru exil, în care semnav „foștii” membri ai „reacțiunii”, acum „reeducați”, sau prin unele foi românești din Apus, exilul românesc era prezentat până la saturație ca „dușman al patriei” sau „al intereselor poporului român”, „adunătură de criminali și delapidatori” etc. Explicația rezidă în amenințarea obsesivă pe care a reprezentat-o exilul pentru șefii comuniști.

(Dorin Dobrințu, *Note pentru o istorie a exilului românesc. Primul deceniu postbelic*)

1. Identifică în textul de mai sus cauzele primirii diferite în SUA și Franța a exilaților români.
2. Exprimă o opinie! Care era scopul urmărit de autoritățile comuniste din România în acțiunea de denigrare a exilului? Argumentează.

Cum a folosit un post de radio disidenților români?

În condițiile aservirii totale a mass-mediei de către regimul comunist, românii aveau posibilități reduse de a afla informații – din Occident sau din propria țară – netrecute prin filtrele cenzurii și propagandei oficiale. Una dintre puținele posibilități era ascultarea postului de radio Europa Liberă, care emitea și în limba română.

Finanțată de guvernul american. Radio Europa Liberă era atât un post de radio, cât și o organizație care făcea parte din **Comitetul Național pentru o Europă Unită**, înființat și finanțat de guvernul SUA ca parte a strategiei antisovietice. Postul de radio, care avea sediul la München, a început să emită în 1950, în limbile statelor comuniste din estul Europei. Între vocile postului de radio care s-au adresat românilor se numără cele ale unor jurnaliști și intelectuali precum: Ghiță Ionescu, Noël Bernard, Vlad Georgescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca (**sursa 1**), Emil Georgescu, Mircea Carp, Cornel Chiriac, Ion Ioanid, Gelu Ionescu, Șerban Orescu, Emil Hurezeanu, Neculai Constantin Munteanu, Liviu Tofan.

Asasinate comandate de regimul de la București. Emisiunile includeau știri despre evenimente din România și din întreaga lume, analize politice, culturale și sociale, interviuri cu personalități din exil, relatări despre abuzurile regimului. Postul a publicat, de-a lungul timpului, scrisori deschise ale unor disidenți români precum: Paul Goma, Doina Cornea, Gheorghe Ursu ș.a. Cu ocazia unor sărbători importante (Crăciun, Anul Nou etc.) putea fi ascultat **mesajul regelui Mihai** adresat românilor. Regimul comunist din România a căutat să combată influența acestui post prin campanii de denigrare, bruiaj tehnic, atentate cu bombă asupra sediului, agresiuni la adresa realizatorilor de emisiuni și chiar asasinate. Pe lângă acestea, autoritățile îi pedepseau pe românii care ascultau acest post, prin arestări, închisoare (în anii 1950), anchete, bătăi, percheziții, pierderea unor avantaje profesionale.

Speranță și curaj. Radio Europa Liberă a fost o instituție de presă fundamentală pentru rezistența culturală și informarea românilor în perioada comunistă, fiind aproape unica sursă de informații din Occident. În noaptea totalitară, a oferit speranță, curaj și **o fereastră către libertate** pentru milioane de români.

▲ Sursa 1 **Virgil Ierunca și Monica Lovinescu**

Între cei mai influenți și mai implicați în susținerea disidenței anticomuniste se numără Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, critici literari, jurnaliști de radio și intelectuali de marcă. Aceștia au denunțat abuzurile regimului comunist din România atât în cadrul emisiunilor de la Radio Europa Liberă și Radiodifuziunea Franceză, cât și în scrierile lor.

APLICAȚIE

- Lucrând în echipe de 2-3 elevi, realizați fișe biografice pentru Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Acestea pot avea structura indicată la pagina 63.

Mergi mai departe!

Citește *Ne-au ținut în viață. Radio Europa Liberă, 1970-1990*, de Liviu Tofan

Cartea oferă o perspectivă detaliată asupra rolului esențial pe care Radio Europa Liberă l-a jucat în informarea și susținerea morală a românilor în perioada comunistă.

Vizionează filmul *Război pe calea undelor* (realizator Alexandru Solomon, 2007), un documentar despre secția română a postului Radio Europa Liberă.

UNITATEA 7

Economia

În această unitate
vei învăța despre:

- Satul: țărănime, colectivizare, sistematizare
- Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare
- Crizele economiei de comandă: raționalizarea alimentară, penuria bunurilor de consum, comerțul paralel, corupția

Proiectul unității

- Realizează un proiect care să cuprindă fișe de prezentare despre două dintre cele mai importante obiective economice care au funcționat în perioada comunistă, dintr-o localitate la alegere (poate fi localitatea natală sau un alt sat, oraș, sector/județ). Fișele trebuie să conțină denumirea acestora, anul de înființare sau reorganizare, domeniul de activitate și dacă au fost închise sau desființate între timp, precum și imagini. Folosește informațiile de pe internet, din cărți, enciclopedii sau mărturiile de la rude și oameni care au lucrat în acele locuri în perioada comunistă.

Satul: țărănime, colectivizare, sistematizare

Ce sugerează termenul „colectivizare”?

Regimul comunist a urmărit **controlul total** asupra economiei, pentru a putea realiza o uniformizare socială. Prin eliminarea afacerilor particulare se urmărea stoparea obținerii unor venituri care ar fi dus la inegalitatea socială. Ca urmare, în 1948 au fost naționalizate mijloacele de producție (fabrici, ateliere, mine, magazine, teatre etc.), iar în agricultură s-a realizat colectivizarea. Economia a fost **centralizată**, iar producția, investițiile și consumul au fost organizate în planuri pe cinci ani (cincinale), primul cincinal fiind 1951-1955.

Economia României postbelice. În 1945, țăranii au fost împrăștiți cu pământ, comuniștii urmărind **obținerea voturilor** acestora în alegeri și înscrierea lor în partid. După preluarea totală a puterii, regimul a decis (1949) colectivizarea agriculturii, prin atragerea țăranilor în structuri asociative de producție (numite Gospodării Agricole Colective, ulterior Cooperative Agricole de Producție, **sursa 1. A**). Fermele de 50 ha sau mai mult au fost trecute în proprietatea statului, foștii proprietari, numiți „moșieri”, fiind deportați sau întemnițați.

Revolte și presiune violentă. Colectivizarea s-a produs cu dificultate. Unii dintre țăranii fără pământ sau cu loturi mici s-au înscris în gospodăriile colective, dar mare parte din țăranii au refuzat. Țăranii mai bogați care s-au opus colectivizării erau numiți de regim **chiaburi**, „profitori”, sau „exploatare”, deoarece apelau la munca altor țăranii pentru a-și lucra pământul. În realitate, „chiaburii” reprezentau elita satelor românești, cei mai harnici și mai pricepuți gospodari. Revolte puternice împotriva colectivizării au avut loc în mai multe sate. Pentru înăbușirea acestora, autoritățile comuniste au folosit inclusiv **armata cu tancuri**. Un număr foarte mare de țăranii au fost intimidăți, torturați, deportați, executați, arestați. Colectivizarea a fost considerată „finalizată cu succes” în 1962, însă, potrivit declarațiilor lui Gheorghiu-Dej, peste 80.000 de țăranii au fost arestați și trimiși în judecată, iar dintre ei, peste 30.000 au fost judecați în **procesele publice** deoarece s-au opus colectivizării.

Efectele colectivizării. Elita rurală a fost distrusă, iar țăranii, dezinteresați să muncească în gospodăriile colective, apelau uneori la metode ilegale pentru a-și putea hrăni animalele din propria gospodărie. Coroborată cu industrializarea, colectivizarea a dus la **depopularea și îmbătrânirea** satelor românești, la distrugerea unor obiceiuri și tradiții autentice (**sursa 2**).

▼ **Sursa 1**
Metode folosite de autorități pentru colectivizarea agriculturii

◀ **A** Semnarea cererii de constituire a GAC Ceamurlia, Tulcea, în 1949

B. În [...] 1957, în ciuda metodelor deosebit de violente folosite de echipele de colectivizare, alcătuite aproape în exclusivitate din muncitori și activiști de partid, colectivizarea regiunii Galați se lovește de rezistența țăranilor... În vreme ce țăranilor li se dau asigurări că în Vadu Roșca nu se va folosi forța în colectivizare, satul este înconjurat de Securitate, izolat de restul comunei, și este declarată stare de asediu... Bilanțul victimelor se ridică la 9 morți și circa 60 de răniți, operându-se și numeroase arestări. Tânărul, pe atunci, Nicolae Ceaușescu este trimis să coordoneze operațiunile de „pacificare” a satului...

(Cătălin Augustin Stoica, *România Continuă. Schimbare și adaptare în comunism și postcomunism*)

1. Pe baza surselor **A** și **B**, indică două metode prin care țăranii erau convinși să intre în gospodăriile colective.
2. Numește, pe baza sursei **B**, unul dintre responsabilii de presiune împotriva țăranilor care se opuneau colectivizării.
3. Scrie o relație cauză-efect stabilă între două informații selectate din sursa **B**, precizând rolul fiecăreia dintre aceste informații (cauză, respectiv efect).

DEZBATERE

Poate fi agricultura colectivă sau asociativă mai eficientă decât ferma individuală? Alcătuiți două grupe: una va argumenta eficiența sporită a proprietății comune asupra pământului și munca în comun și împărțirea roadelor în mod egal, o alta va argumenta în favoarea menținerii proprietății private asupra pământului. Dezbaterile va avea în vedere două contexte: România în timpul regimului comunist și România în prezent.

Sistematizarea rurală. Conducerea comunistă a inițiat în 1974 un proces de sistematizare (**sursa 3**), implicând urbanizarea forțată a satului românesc. Se preconiza **desființarea unor sate**, transformarea gospodăriilor individuale țărănești în terenuri agricole și mutarea în locuințe de tip bloc a țăranilor. În martie 1988, autoritățile și-au propus demolarea a 7-8 mii de sate din totalul de 13.123. Împotriva acestei politici au protestat mulți disidenți români din țară și din exil, unde s-a format o mișcare de solidarizare numită **Operațiunea de Salvare a Satelor Românești** (*Opération Villages Roumains*).

Recoltă cu orice preț. Lipsa mâinii de lucru în agricultură a făcut ca în anii 1980 să fie cooptate diferite categorii (elevi, studenți, profesori, militari în termen și muncitori din unele fabrici) care să presteze așa-numita muncă patriotică, în fapt, muncă obligatorie, neplătită. În viziunea comunistă, agricultura trebuia extinsă și industrializată prin introducerea utilajelor mecanice pe scară largă, a irigațiilor, precum și a îngrășămintelor chimice și a soluțiilor împotriva dăunătorilor. Însă acestea au condus nu numai la producție, ci și la **deteriorarea mediului înconjurător** din cauza poluării și a eroziunii solului.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia regimul comunist era mai preocupat de aspectul ideologic al colectivizării, decât de cel practic.

▼ Sursa 2 Feminizarea forței de muncă agricole

„Sistematizarea” României ... a avut în vedere ... depopularea unor sate mai puțin dezvoltate și creșterea densității populației în alte așezări rurale, destinate să devină centre viitoare de urbanizare. La începutul anilor 1980, costurile de construcție și de încălzire ale blocurilor... au dus la întreruperea programului respectiv... problema cea mai serioasă care trebuia abordată era cea a productivității scăzute, cauzată de scăderea calității forței de muncă. Migrația permanentă a tinerilor... [a] dus la îmbătrânirea și feminizarea forței de muncă agricole...

(Michael Shafir, *România Comunistă. 1948-1985*)

- Formulează, pe baza sursei date, un punct de vedere referitor la eficiența muncii în agricultură, susținându-l cu două informații selectate din sursă.

▼ Sursa 3 Sistematizare rurală (comuna Odoreu, județul Satu Mare, 1973)

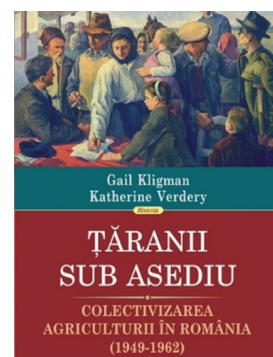

În unele sate, la inițiativa autorităților, au fost construite case identice sau chiar blocuri de locuințe.

- Menționează care era intenția autorităților, prin această măsură. Crezi că avea la bază considerente ideologice sau practice?

Mergi mai departe!

Citește cartea *Țăranii sub asediu. Colectivizarea agriculturii în România, 1949-1962*, de Gail Kligman și Katherine Verdery.

Lucrarea prezintă abuzurile regimului comunist în procesul de colectivizare, analizând impactul negativ atât asupra societății, cât și asupra economiei României pe termen lung.

Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare

De ce avea nevoie regimul comunist de o industrie puternică? Cât de eficientă s-a dovedit aceasta?

Ideologia comunistă se revendica drept emanația proletariatului urban, pe care îl considera motorul societății, care contribuie cel mai mult, prin muncă, la dezvoltarea acesteia și deci este îndreptățit să conducă. Însă, în România anului 1948, această categorie reprezenta doar o mică parte a populației. Pentru a dezvolta țara după principiile comuniste, noul regim a decis să urbanizeze țara și să industrializeze economia, după **model sovietic**.

Orașe de la zero. Naționalizarea economiei și colectivizarea au stimulat exodul masiv al țăranilor către oraș. Multe comune au fost transformate în orașe, dar au fost create și orașe noi, precum Motru (**sursa 1**), construit complet de la zero pe terenuri agricole. Totodată, a fost demarat un amplu proces de industrializare, cu precădere după **respingerea planului Valev** propus de URSS în 1964, care ar fi condamnat România să rămână o țară agricolă, exportatoare de materii prime. Accentul a căzut pe **electrificarea țării**, pe producția de energie și pe **industria grea**, urmărindu-se și o distribuție geografică uniformă a industriei pe tot întinsul țării.

Viața la oraș. Urbanizarea rapidă a presupus eforturi masive de construcție a locuințelor, precum și a infrastructurii necesare funcționării orașelor (utilități, străzi, transport în comun, spitale, școli, etc.). modelul de urbanizare de tip sovietic presupunea **cartiere de blocuri** apropiate, menite să asigure o densitate a locuirii, precum și condiții standardizate pentru muncitori și familiile lor. Țăranii strămutați (**sursa 2**) în apartamente relativ mici, **lipsite de intimitate** și de condițiile gospodăriei rurale s-au adaptat cu greu. Spre deosebire de mediul rural, la oraș majoritatea femeilor lucrau și ele în fabrici sau instituții, copiii fiind lăsați în creșe, grădinițe, cămine, internate sau, de multe ori, singuri acasă.

Noul proletariat. Țăranii deveniți proletari nu aveau formarea necesară pentru a lucra în fabrici. Au fost create **școli tehnice** în toată țara, dar regimul s-a bazat inițial pe **formarea la locul de muncă**, prin instruire și ucenicie, adesea insuficientă. Lipsa tehnologiei necesare a dus la importul de tehnică sovietică. Mai târziu (după 1965), a fost importată tehnologie occidentală. Pentru a finanța construcția

▼ **Sursa 1** Vedere spre orașul Motru. Încă se poate vedea amplasarea între terenurile agricole.

DICȚIONAR

oraș de servicii = În perioada comunistă, termenul „oraș de servicii” se referea la orașe care aveau rolul principal de a oferi servicii și resurse pentru industria națională și pentru comunitatea locală.

▼ **Sursa 2** Mai multe tipuri de orașe

Din punctul de vedere al ideologiei comuniste, industrializarea trebuia să conducă și la transformarea unei părți semnificative a populației rurale în muncitori industriali [...] ridicarea unei așezări rurale la statutul de oraș era expresia palpabilă a succesului politicii de dezvoltare socialistă. Tentația de a consemna arbitrar cât mai multe asemenea succese era mare, cu atât mai mult cu cât clasificările epocii erau relativ flexibile, împărțind orașele în orașe industriale, orașe de servicii, orașe agricole și orașe mixte [...] Numărul orașelor a crescut în timpul regimului comunist de la 152 în 1948 la 183 în 1966, la 236 în 1980 și apoi la 262 de orașe în 1989. Saltul cel mai important a fost realizat în 1968 [...].

(Bogdan Murgescu, *România și Europa.*

Acumularea decalajelor economice (1500-2010))

1. Formulează un punct de vedere despre cauzele și efectele scăderii baremului de populație pentru orașe, susținându-l cu două informații din text.
2. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia colectivizarea agriculturii a contribuit la urbanizarea accelerată.

de fabrici (**sursa 3**) au fost accesate multe **împrumuturi internaționale**. Modelul economic din anii 1970 urmărea trecerea către o producție industrială pentru export, axată pe mari rafinării pentru produse petrochimice, oțelării, fabrici de mașini-unelte, vehicule (**sursa 4**), vagoane și echipamente industriale.

Producție cu orice preț. O vulnerabilitate a urbanizării și industrializării României sub comunism o reprezenta lipsa infrastructurii de legătură între zonele cu materii prime, fabrici și zone de desfacere sau export. Treptat, insistența ca tot procesul tehnologic al unui produs să fie realizat în țară a dus la crearea de unități industriale pentru fiecare etapă, fără ca acest lucru să fie rentabil. Era, de fapt, o metodă de **șomaj mascat** (toată lumea primind un „rol în producție” prin sacrificarea randamentului; era ilegal să nu ai loc de muncă), pentru a ascunde ineficiențele economiei comuniste. Propaganda regimului a dezvoltat legenda producției abundente, muncitorii aflând constant că „se producea mult”. În fapt, această **supraproducție** s-a confruntat cu **incapacitatea de a absorbi** pe piața internă produsele sau de a desface la export. În plus, industria românească producea niveluri de calitate diferențiată, cu produse mai bune destinate exportului, iar cele de calitate mai slabă, din materiale ieftine, uneori inestetice, disponibile consumatorilor din România.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația că industrializarea României sub comunism nu a fost un proces natural.

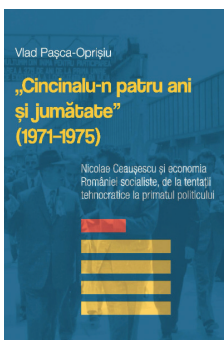
PROIECT

- Realizați la nivelul clasei o expoziție de imagini care să surprindă evoluția arhitectonică locală (din satul/orașul natal), dinainte de instaurarea regimului comunist și până în zilele noastre. Utilizați fotografiile din arhivele propriilor familii sau ale cunoscuților, din presa locală sau națională etc.

Mergi mai departe!

Citește cartea „*Cincinalu-n patru ani și jumătate*” (1971-1975): Nicolae Ceaușescu și economia României socialiste, de la tentații tehnocratice la primul politicului, de Vlad Pașca-Oprișiu.

Lucrarea prezintă conflictul dintre ideologia comunistă și nevoile reale ale economiei românești, scoțând la iveală modul defectuos cum era planificată economia sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu.

▼ Sursa 3 **Întreprinderea Granitul și construcțiile noi din cartierul Pantelimon, București**

1. Formulează o cauză a construirii cartierelor noi în apropierea fabricilor și a obiectivelor industriale.
2. Identifică un avantaj și un dezavantaj al amplasării fabricilor în zonele dens populate.

▼ Sursa 4 **Un model Dacia 1300, în timpul unei parade retro de automobile**

1. Exprimă o opinie! De ce crezi că era important pentru regimul comunist ca România să producă propriile autovehicule?
2. Formulează un punct de vedere propriu despre relația dintre urbanizare și creșterea traficului rutier.
3. Ce alte mărci de autoturisme mai erau în circulație în acea perioadă? Realizează un poster.

Crizele economiei de comandă

Care sunt caracteristicile unei economii centralizate? Cum funcționează aceasta?

▲ Sursa 1 Cozi la alimente, București, anii 1980

- Exprimă o opinie! Care crezi că sunt urmările, asupra vieții personale și familiale, dacă pentru obținerea alimentelor este nevoie să stai la coadă câteva ore pe zi sau zile întregi?

În anii 1967-1978, România socialistă a împrumutat sume de bani de pe piețele externe, pentru continuarea industrializării. Se miza pe realizarea unor produse competitive, care să poată fi vândute, cu profit, pe piețele externe. Însă crizele petrolului din anii 1970 (când producătorii au mărit unilateral prețurile) au dus la scăderea calității produselor din cauza substituirii cu ingrediente de slabă calitate.

Calitate versus cantitate. Scăderea calității a afectat exporturile, deoarece produsele românești nu puteau face față concurenței de pe piața internațională. În anii 1980, scopul suprem al economiei comuniste devenise exportul, pentru **plata datoriilor** acumulate în anii 1967-1978 (care se ridicau, cu tot cu dobânzi și comisioane, la circa 11 miliarde de dolari). Regimul a forțat exportul de materii prime, inclusiv pe cel de produse agricole. N. Ceaușescu și-a propus ca România să plătească integral și anticipat **datoria externă** pentru a obține independența economică și politică în raport cu marile puteri. În plus, și-a propus ca România să devină țară creditoare, pentru statele din **lumea a treia**.

Sacrificii suportate de popor. În loc să reformeze sistemul industrial ineficient, care consuma multă energie, regimul comunist a decis plata datoriilor prin **reducerea consumului intern de energie** (curent electric și combustibil, **sursa 2**) și alimente, ceea ce a afectat dramatic nivelul de trai al populației. Din 1981, regimul comunist a dispus întreruperea curentului electric, a căldurii și apei calde pentru populație, inclusiv iarna. Iluminatul public a fost oprit pe majoritatea străzilor, ceea ce a dus la o **creștere a criminalității**. Pentru populație, au fost introduși

▼ Sursa 2 Bon pentru benzină din anii 1980

Un român putea cumpăra cel mult 30 de litri de benzină pe lună și nu putea circula în fiecare duminică. O duminică circulau mașinile cu număr par, iar în duminica următoare, cele cu număr impar.

1. Pe baza informațiilor de mai sus, calculează câți km puteau parcurge românii în anii 1980, cu mașina personală, pe lună. Care credeți că erau soluțiile, dacă cineva dorea să meargă la o rudă, la un eveniment sau în vacanță la o distanță mai mare de casă?
2. Argumentează, pe baza unui fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia regimul a reușit plata datoriei externe prin privațiuni impuse populației.

DICTIONAR

datoria externă = sumă în valută datorată de o țară altor țări și/sau instituții financiare internaționale în baza creditelor primite;

lumea a treia = termen (geo)politic care desemna, în perioada Războiului Rece, țările în curs de dezvoltare.

înlocuitori alimentari (cafeaua era înlocuită cu un amestec numit popular „nechezol”, mezelurile conțineau din ce în ce mai multă soia). Carnea disponibilă era de slabă calitate (gheare de pui, picioare de porc etc.), majoritatea produselor disponibile pe piață fiind doar cele refuzate la export.

Alimentația științifică. În 1982, conducerea comunistă a adoptat *Programul de alimentație științifică a populației*, care stabilea cantități de alimente pentru a fi consumate anual, sub pretextul protejării sănătății românilor, care ar fi consumat **prea multe calorii**. Astfel, pentru a impune consumul acestor cantități „recomandate”, au fost introduse cartele, care monitorizau cantitățile de alimente permise la cumpărare, în funcție de numărul de membri ai familiei, meserie și vârstă. Scopul real era limitarea accesului populației la alimente, pentru a reduce consumul intern în favoarea exportului. Cantitatea de alimente disponibile la vânzare nu se ridica la nivelul celor prevăzute pe cartele. Astfel, oamenii stăteau la **cozi** cu orele (**sursa 1**), în speranța să poată cumpăra produse la care aveau oficial dreptul.

Adaptarea la noile condiții. Românii au început să caute metode creative de a înlocui produsele de larg consum, de a „face rost” prin sistemul de cunoscuți sau prin mită, corupția devenind un fenomen generalizat în această perioadă, fiecare urmărind satisfacerea propriilor nevoi, în detrimentul sistemului economic. Totodată, a apărut un **comerț paralel** cu produse sustrase de la locul de muncă, produse confecționate pe ascuns sau obținute prin contrabandă din străinătate (săpunuri, produse de igienă, medicamente, cafea, țigări, aparate electronice sau dulciuri). Acestea erau considerate produse de lux, dar și o „monedă de schimb” pentru obținerea unor avantaje, fiind oferite ca mită (**sursa 3**) sau cadouri. Raționalizările nu au încetat nici după plata datoriei externe (anunțată în martie 1989), Ceaușescu cerând populației realizarea unui surplus pentru investiții. **Lipsa de realism** a conducerii comuniste, corelată cu prăbușirea regimurilor comuniste din restul Europei de Est a condus, în decembrie 1989, la izbucnirea revoluției anticomuniste și la căderea regimului lui Ceaușescu.

APLICAȚIE

- Menționează o deosebire între economiile de piață și cele de stat, în privința producției și aprovizionării cu bunuri de consum.

Mergi mai departe!

Citește *De la Sovromconstrucții nr. 6 la Academia Română*, de Dinu C. Giurescu. Lucrarea, autobiografică, cuprinde amintiri, din viața personală și profesională, ale cunoscutului istoric român, care acoperă aproape întreaga perioadă comunistă.

PROIECT

- Realizează o prezentare despre reclamele comerciale în perioada comunistă. Identifică mărcile de produse care încă există. Folosește sursele de pe internet și din biblioteci sau muzee, inclusiv din presa comunistă.

Reclame la Pepsi-Cola din perioada studiată

▼ Sursa 3 O zi „ca în comunism”

Dom' profesor, totul e să ai ce să furi, ca să ai ce da la schimb. Eu iau din fabrică piese, țevi, uleiuri industriale, aparate de sudură și orice sculă imi trebuie pentru orice fel de reparație. De-aia am de toate-n casă: nu iau bani de la oameni, că n-am ce face cu banii. Iau numai produse. Păi dacă nu se găsește nimic? Dumneavoastră ce puteți oferi la schimb? [...] Dar nu pe bani, ci numai pe mâncare [...]

(Ioana Pârvulescu, *Și eu am trăit în comunism*)

- Pe baza informațiilor din textul lecției, argumentează afirmația: „N-am ce face cu banii!”.

PROIECT

REȚETE CULINARE... DE CRIZĂ

- Alcătuiește echipe de câte 3-4 elevi, apoi, pe baza discuțiilor cu bunicile și alți seniori, realizați o colecție de rețete culinare (exemple: sarmale cu parizer, parizer-pane, maioneză din pufuleți, desertul-cartof etc.) folosite de gospodine în anii 1980 pentru a face față crizei alimentare și limitării consumului prin cartele. Puteți prepara acasă astfel de rețete. Organizați la școală o zi „ca în comunism”, aducând preparate culinare și obiecte reprezentative pentru acea perioadă.

DICTIONAR

„nechezol” = un amestec de cafea (maximum 20%), năut și ovăz, menit să înlocuiască adevărata cafea; era numit așa în mod ironic, legând verbul „a necheza” de consumul de ovăz, hrana favorită a cailor.

Recapitulare

I. Momente-cheie

1948

naționalizarea
mijloacelor de
producție

1949

declanșarea
colectivizării
agriculturii

1950

își începe
activitatea Radio
Europa Liberă

1956

înăbușirea revo-
luției maghiare,
cu impact asupra
rezistenței armate

1962

se încheie oficial
colectivizarea
agriculturii

1974

începe
procesul de
sistemizare
a satelor

1975

Actul Final
de la Helsinki

1989

prăbușirea regi-
mului comunist
din România

Medalie acordată cu ocazia
încheierii colectivizării agriculturii

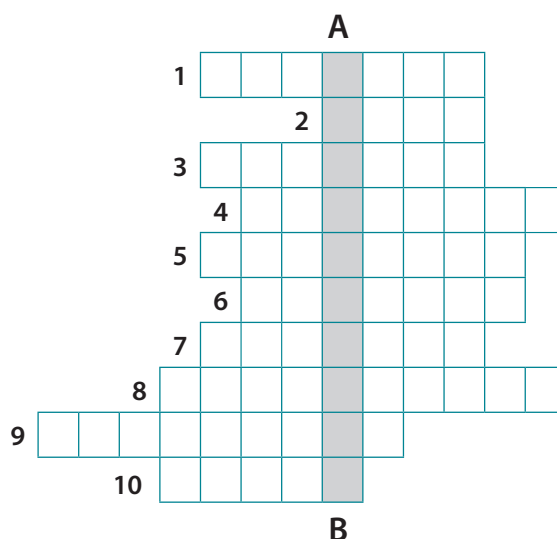
II. Realizează o hartă conceptuală identificând conexiuni între noțiunile de mai jos, pe care le vei indica prin săgeți.

III. Rezolvă rebusul (copiat pe caiet), pentru a obține pe coloana A-B denumirea unui fenomen social și cultural contemporan.

- Eliminare, din partid, dintr-o instituție sau organizație, a persoanelor considerate necorespunzătoare sau ostile.
- Plecarea unei persoane sau a unei comunități din țara natală, fie pentru că au fost izgonite de autorități, fie că au plecat de bunăvoie, de obicei pentru a scăpa de o prigoană.
- Bun care asigura deplasarea autovehiculelor și care, în anii 1980, putea fi cumpărat doar în cantități limitate.
- Țărani bogați, declarați „dușmani” ai regimului.
- Capitala Finlandei, oraș european unde s-a semnat un document important referitor la drepturile omului.
- Tip de datorie a statului pe care Ceaușescu și-a propus să o plătească prin restricții puse consumului intern.
- Fost prim-ministru, unul dintre liderii exilului românesc, militar.
- Politică ce are în vedere dezvoltarea orașelor sau chiar crearea unor noi orașe.

- Formă specifică de opoziție, prin care anumite persoane sau grupuri mici, din interiorul regimului, s-au detașat de politica acestuia, criticând deschis sau mai subtil măsurile luate de conducerea acestuia.
- Multe persoane, așezate la rând, în fața unui magazin pentru a cumpăra.

IV. Recapitulare prin Metoda cubului

Folosind **Metoda cubului**, răspunde la următoarele cerințe:

- 1. Descrie** succint (în circa 100 de cuvinte) activitatea exilului românesc împotriva regimului comunist din România.
- 2. Asociază** numele personalităților de mai jos cu decizii, evenimente și procese istorice, după modelul dat:

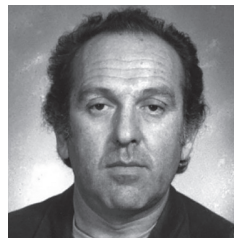
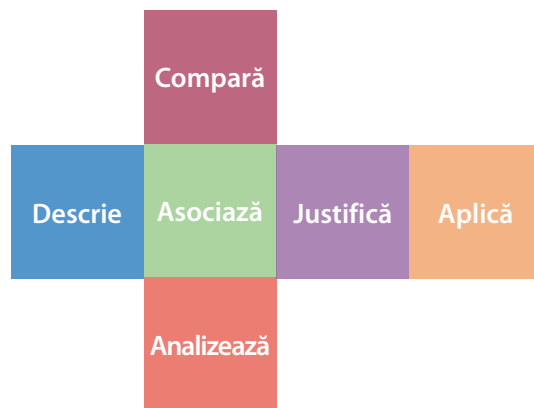
Gheorghe Gheorghiu-Dej – a condus regimul comunist din România în perioada naționalizării mijloacelor de producție și a declanșării colectivizării agriculturii.

✓ Nicolae Ceaușescu	✓ Gheorghe Ursu
✓ Alexandru Drăghici	✓ Vasile Paraschiv
✓ Toma Arnăuțoiu	✓ Regele Mihai
✓ Doina Cornea	✓ Nicolae Rădescu
✓ Paul Goma	✓ Vlad Georgescu

- 3. Argumentează** afirmația potrivit căreia a existat o rezistență puternică a țăranilor față de colectivizarea agriculturii.
- 4. Aplică:** realizează un text elaborat, cu caracter istoric (circa 150 de cuvinte), în care să utilizezi termenii învățați în lecțiile din unitățile 6 și 7, prezenți în rubrica *Dicționar*.
- 5. Compară** formele de manifestare a rezistenței în timpul regimurilor Gh. Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, formulând o asemănare și două deosebiri.
- 6. Analizează** fenomenele economice, învățate în lecțiile din unitățile 6 și 7, și menționează câte două cauze și două consecințe pentru fiecare, completând organizatorul grafic alăturat.

Rafinăria de la Brazi a fost inaugurată în iunie 1934 și naționalizată în 1948

Gheorghe Ursu

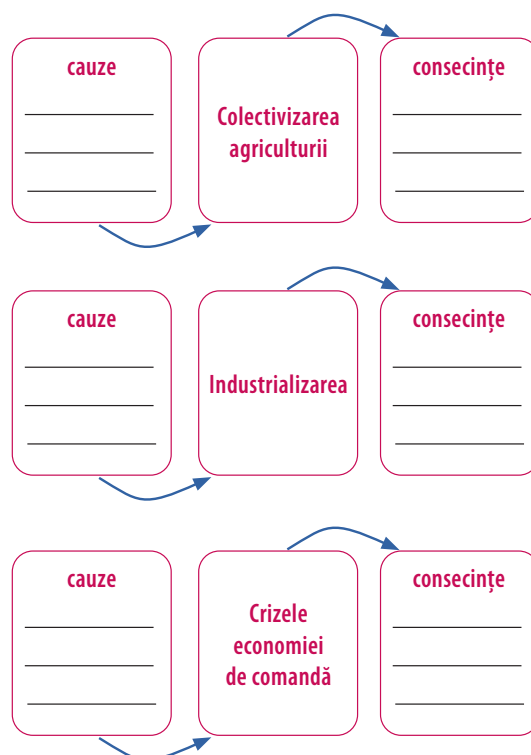
Toma Arnăuțoiu

Alexandru Drăghici

Paul Goma

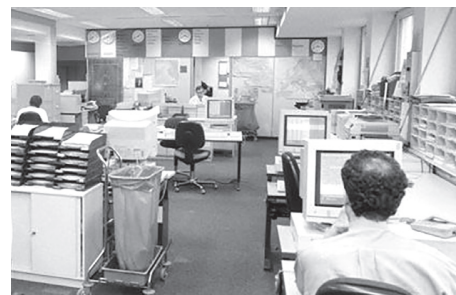

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Realizează corespondența între reperle cronologice din coloana A și evenimentele menționate în coloana B.

5 X 5 = 25 de puncte

A	B
1. 1948	a. își începe activitatea Radio Europa Liberă
2. 1949	b. se încheie oficial colectivizarea agriculturii
3. 1950	c. declanșarea colectivizării agriculturii
4. 1962	d. Actul Final de la Helsinki
5. 1975	e. naționalizarea mijloacelor de producție
	f. plata integrală a datoriei externe

Redacția Europei Libere de la München

II. Completează enunțurile de mai jos:

5 X 5 = 25 de puncte

- Una dintre organizațiile exilului românesc din perioada comunistă a fost _____.
- Colectivizarea a însemnat înființarea unor _____, prin punerea în comun a mijloacelor agricole de producție (pământ, animale, utilaje etc.).
- Urbanizarea a fost una dintre consecințele _____.
- Criza alimentară și de resurse din anii 1980 a fost determinată de _____.
- Unele dintre scrisorile deschise ale disidenților români au fost citite la postul de radio _____.

III. Citește cu atenție textele de mai jos, apoi răspunde la cerințe.

40 de puncte

A. În etapa actuală, lupta împotriva exploatării capitaliste la sate și politica de îngrădire a chiaburimii, de limitare a puterii sale economice și a influenței sale politice trebuie dusă cu și mai mare hotărâre. Această sarcină se îndeplinește pe baza politicii de clasă la sate [...] Partidul Muncitoresc Român își pune ca sarcină să ducă o astfel de politică la sate [...] pregătind treptat condițiile în vederea trecerii țărănimii la socialism. În acest scop, partidul va căuta [...] să dezvolte toate modurile de cooperare în agricultură, să contribuie la mecanizarea și electrificarea tot mai largă a gospodăriei agricole cu ajutorul SMT-urilor (Stațiuni de Mașini și Tractoare) și a mijloacelor proprii ale cooperativelor, să dea un larg ajutor financiar cooperativelor, prin credite ieftine și ajutor țărănimii muncitoare. (Din Raportul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la Plenara CC al PMR din 3-5 martie 1949)

B. În comună, făcându-se pregătirile de începere a treierii, s-a observat o frământare în rândul țăranilor localnici [...] În această situație, treieriișul a fost oprit [...] În același timp, un număr de circa 1000 de oameni au înconjurat sediul Comitetului Provizoriu, blocând funcționarii și milițienii (forțele de ordine), pe care i-au amenințat să părăsească localul. În urma acestei situații, s-au deplasat la fața locului două plutoane de Securitate, care pe la orele unu noaptea au exercitat o incursiune demonstrativă, reușindu-se astfel ca cei adunați să se împrăștie. După ce au plecat de aici, un grup de reacționari format din chiaburi și foști legionari s-au

refugiat în casele celor doi preoți din comună, încercând să opună rezistență. Făcându-se uz de armă, aceste două grupuri au fost desființate și s-a trecut la reținerea mai multor elemente instigatoare, printre care și cei doi preoți care conduceau acțiunea. (Buletin privind campania de recoltare și colectare a produselor agricole, 1950)

- Numește instituția cu rol de represiune, menționată în sursa **B**. **3 puncte**
- Menționează scopul acțiunilor descrise în sursa **A**, ca parte a politicii PMR. **3 puncte**
- Menționează o categorie socială, respectiv o măsură luată față de aceasta, la care se referă atât sursa **A**, cât și sursa **B**. **6 puncte**
- Precizează litera corespunzătoare sursei în care se susține că membri ai clerului s-au implicat în acțiunea de rezistență. **4 puncte**
- Selectează, din sursa **B**, două informații aflate în relație cauză-efect, precizând rolul acestora (cauză, respectiv efect). **8 puncte**
- Prezintă alte două forme de rezistență anticomunistă, în afară de cele din sursa **B**. **10 puncte**
- Menționează o altă măsură din domeniul economic aplicată în România comunistă, în afara celor precizate în sursele **A** și **B**. **6 puncte**

UNITATEA 8

Societatea

În această unitate
vei învăța despre:

- Viața cotidiană:
petrecerea timpului liber
- Culte și practici religioase
- Minorități etnice

Proiectul unității

- Realizează un portofoliu de 10-15 imagini sugesive cu tema generală *Viața cotidiană în timpul regimului comunist*. Alege o anumită sub-temă legată de viața cotidiană, cum ar fi petrecerea timpului liber, munca, aprovizionarea cu bunuri de larg consum. Fiecare imagine va fi însoțită de o scurtă explicație.

Obeliscul din Costinești, înălțat în anul 1970, creație a sculptorului Wilhelm Demeter, a devenit simbolul primei stațiuni dedicate tinerilor. În anii 1980, aici aveau loc evenimente artistice precum: Gala Tănărului Actor, Festivalul de jazz, Serbările mării etc.

Viața cotidiană. Petrecerea timpului liber

Ce posibilități de distracție existau în regimul comunist?

Viața cotidiană a românilor în perioada comunistă a fost marcată de realități care au lăsat o amprentă profundă în mentalitatea societății românești. Frica indusă de regim a influențat comportamentul social, făcându-i pe români reticenți în a discuta liber despre problemele reale ale societății. În plan economic, România comunistă a adoptat o economie centralizată, în care toate resursele erau deținute și controlate de stat, fapt care a condus la **penurie** cronică, mai ales în ultimii 10 ani ai regimului. Românii luptau adesea să găsească produse de bază, cum ar fi alimentele, hainele și bunurile de uz casnic. **Cozile (sursa 1)** interminabile la magazine au fost mulți ani realități ale vieții cotidiene.

Timpul liber, între cinema și cursuri de educație socialistă. Între munca voluntară (de fapt, „voluntar-obligatorie”, cum i se spunea), statul la cozi (mai puține în anii de relaxare, din ce în ce mai multe și mai lungi în anii '80) pentru procurarea de alimente și îngrijirea casei și a familiei, între participarea la cursuri obligatorii de **educație socialistă (sursa 2)** și manifestări politice dedicate partidului și conducătorilor, românii mai aveau timp și de teatru, citit, cinema sau chiar expoziții. Cele mai frumoase momente erau cele legate de aniversările în familie, zilele dedicate sărbătorilor legale, revelioane, petreceri cu prieteni. În oraș se ieșea la cofetărie, la restaurant, la terasă sau în parc, la „iarbă verde”. „Ceaiurile” adolescenților și concertele, supravegheate atent de agenții Securității, completau tabloul general al modului în care românii își petreceau **timpul liber**.

▲ Sursa 1 București, 1986 – coadă la ulei alimentar

- **Joc de rol.** Sunteți în anul 1986. Lucrând în perechi, imaginați-vă un dialog cu 8-10 replici între două persoane așezate la coadă. Dialogul va conține referiri la capacitatea autorităților de a gestiona problemele societății, regimul politic, alte lipsuri din viața românilor, situația din Occident și din blocul comunist etc.

DICȚIONAR

penurie = lipsa mijloacelor de trai, sărăcie;

magnetofon = aparat care înregistrează și reproduce sunetele cu ajutorul unor benzi speciale, acoperite cu o substanță feromagnetică;

„pile și relații” = sintagma se referă la obținerea de avantaje, servicii sau oportunități, adesea în afara unui cadru strict meritocratic, prin conexiunile personale. Termenul este adesea asociat cu favoritismul sau nepotismul.

Mergi mai departe!

Amnezii de iarnă, de Morogan-Salomie, este un roman polițist, scris la mijlocul anilor 1980. A apărut în 1985, dar a fost retras din librării după numai câteva săptămâni, din pricina unor fragmente al căror succes nu a fost pe placul conducerii de partid și de stat.

Citește și *Viața cotidiană în comunism*, volum coordonat de Adrian Neculau. Lucrarea analizează modul în care comunismul a influențat existența oamenilor.

Vizionează filmul *Adevăruri despre trecut: Disco-nostalgia*, un documentar în care vei vedea cum arătau discotecile în vremea aceea.

De la rău la mai bine. În anii '40 –'50, din cauza războiului, a secetei și apoi a disfuncționalităților determinate de trecerea la economia de stat, mulți români au suferit literalmente de foame. Unele alimente se obțineau numai pe bază de **cartelă** și în cantități minime. O ameliorare a avut loc în anii '60-'70, când aprovizionarea a fost mai bună și s-a produs o diversificare a bunurilor de consum. Se părea că regimul comunist poate produce prosperitatea promisă. Economia socialistă **nu a evoluat** însă conform așteptărilor.

Fără mâncare, fără căldură, fără electricitate. Anii '80 au fost marcați de ambiția lui Nicolae Ceaușescu de a plăti integral datoria externă, contractată în anii '60-'70 în scopul industrializării. Valuta putea fi obținută din exporturi, de aceea regimul a limitat consumul intern și a impus o serie de „**raționalizări**” (sursa 3) ale consumului de energie, alimente, carburanți și alte bunuri, pentru ca acestea să fie exportate. Prețurile au crescut, au fost reintroduse cartelele, au reapărut cozile. Românii se descurcau cum puteau, uneori apelând la sistemul de „**pile și relații**”. Iarna, temperaturile se situau între 5 și 12 grade în apartamentele multor orașe. Apa caldă era livrată din ce în ce mai rar, iar la etajele superioare ajungea și mai greu, din cauza presiunii scăzute. Din ianuarie 1982 s-a decis **limitarea drastică** a distribuirii energiei electrice către populație. Curentul electric se întrerupea zilnic, fără avertisment. Cetățenii erau sfătuiți să scoată din priză, pe timpul iernii, frigiderele, să renunțe la mașina de spălat și la aspirator. Benzina, deși raționalizată, era greu de găsit. Lipsa alimentelor și a altor bunuri, frigul din apartamente, lipsa apei calde, întreruperile de curent electric reprezentau nu doar inconveniente ale vieții cotidiene, ci și o formă de **opresiune**, reflectând natura totalitară a regimului.

PROIECT

EXPOZIȚIE

- Realizează, în sala de clasă sau în holul școlii, o expoziție temporară cu fotografii din arhivele propriilor familii, care reflectă viața cotidiană din perioada comunistă.

Etape:

- ✓ Stabilirea, prin negociere, a unei teme pentru expoziție (exemple: evenimente, sărbători, locuri natale, vacanțe, distracții)
- ✓ Fixarea unei durate de timp în care să fie colectate fotografiile
- ✓ Organizarea fotografiilor în cadrul expoziției
- ✓ Scrierea explicațiilor care însoțesc fotografiile
- ✓ Deschiderea expoziției, la care sunt invitate cadre didactice, conducerea școlii, elevi de la alte clase
- ✓ Punerea la dispoziția vizitatorilor expoziției a unei „cărți de impresii”, cu ajutorul căreia veți putea colecta feedback

▲ Sursa 2 Muncitori de la Fabrica de confecții „8 Martie” din Piatra Neamț, citind raportul la Conferința Națională a PCR (1972).

Prin astfel de fotografii de propagandă, unele publicate în ziare, autoritățile doreau să arate interesul cetățenilor pentru politica Partidului și adeziunea lor la aceasta.

- Exprimă o opinie! Crezi că interesul muncitorilor era real sau simulat? Formulează cel puțin trei argumente.

▼ Sursa 3 Amintiri din Epoca de Aur

Nu-mi amintesc de mult să fi fost atâta sărăcie alimentară de lungă durată ca acum, în preajma „mării sărbători a muncii: 1 Mai 1988”. Acum 2 zile am luat 4 pachete de margarină, atâtea se dădeau la o coadă de 40 de persoane. Azi am luat 1 kg de jumări mizerabile și două borcane de maioneză - produs nou. Încolo, toate rafturile tuturor raioanelor de carne, mezeluri, brânzeturi, pe o lungime însumată poate de 50-60 m, nu expuneau nimic... nimic. [...] De două zile e criză de... pâine!! Se dau numai câte două pâini, cozile au crescut.

(Gheorghe Leahu, Arhitect în „Epoca de Aur”, Fundația Academica Civică – în <https://comunismulpentrucopii.ro>)

1. Identifică, în text, anul la care face referire autorul.
2. Pe baza informațiilor din textul lecției, menționează o explicație pentru penuria alimentară din ultimii ani ai regimului.
3. Compară situația prezentată în text cu situația actuală. Formulează, verbal, explicații pentru diferențele evidențiate.

▲ Sursa 4 Stațiunea Olimp, anii 1970

- Exprimă o opinie! Regimul comunist a avut doar aspecte negative sau a avut și aspecte pozitive? Crezi că în categoria „lucrurilor bune” poate fi inclusă și construcția stațiunilor de pe litoral? Argumentează.

Caravane cu activiști de partid. La sfârșitul anului 1948 a avut loc naționalizarea industriei cinematografice. Au trecut în proprietatea statului 408 cinematografe și 26 de case de film. Comuniștii propagau ideea că preluarea cinematografele de la burghezie și „redarea lor către popor” era un act de dreptate în „**lupta de popularizare** a filmului în rândurile maselor”. Cinematografele au fost date în exploatarea societăților Romfilm și Sovromfilm ale sindicatelor și armatei. În anii '50, majoritatea filmelor erau sovietice. La sate, filmele de propagandă erau promovate prin caravanele cinematografice, însoțite de **discursuri ale activiștilor** de partid.

Filme, dar și realizările partidului. Televiziunea (prima emisiune profesionistă din România a avut loc în noaptea de 31 decembrie 1956), ca și radioul și cinematografia, avea scopul, atribuit în general mass-mediei de regimurile comuniste, de a **îndocnina** populația prin propagandă (**sursa 5**) și de a crea „omul nou”. Prin emisiunile de știri, muzică, divertisment, prin filme și transmisiuni sportive se urmărea crearea unei culturi de masă, convenabilă regimului. **Cenzura severă** aplicată în cadrul acestor instituții a prevenit orice critică la adresa regimului, fiind promovate, în schimb, realizările acestuia.

▼ Sursa 5 Aparate de radio din perioada comunistă

- Menționează, în cadrul unui enunț, un avantaj și un dezavantaj al radioului față de televiziune, din punctul de vedere al eficienței propagandei regimului.

Turismul și concediile. În perioada comunistă a avut loc o dezvoltare a infrastructurii turistice, investițiile în acest sector fiind menite să dovedească preocuparea regimului pentru bunăstarea „oamenilor muncii”. În anii '60 au fost construite numeroase **stațiuni turistice (sursa 4)**, pe litoral și în zona montană, unde în special muncitorii aveau acces prin intermediul sindicatelor, contra unor sume modice. Treptat, autoritățile au văzut turismul și ca o afacere. Cu precădere în anii '70 au fost atrași **turiști străini**, atât din țările socialiste, cât și din cele capitaliste, prin promovarea ca destinații a litoralului Mării Negre și a stațiunilor montane. Astfel erau aduse venituri substanțiale, în **valută**. În schimb, românii nu puteau vizita alte țări în scopuri turistice, decât cu mici excepții (în general, erau privilegiați ai regimului, verificați de Securitate).

Evenimente artistice și discoteci. Ofertele turistice veneau uneori „la pachet” cu posibilitatea de a participa la spectacolele unor evenimente artistice de mare anvergură, precum Festivalul Internațional „Cerbul de Aur” de la Brașov și Festivalul de muzică ușoară „Mamaia”. În stațiuni au fost amenajate „discoteci” cu muzică la **magnetofon**, unde oamenii aflați în vacanță se puteau distra într-un mod mai liber. În anii 1973-1986, a avut loc un adevărat fenomen artistic de masă, **Cenaclul Flacăra (sursa 6)**. Apărut la inițiativa poetului Adrian Păunescu, acesta cuprindea spectacole de muzică ușoară și poezie. Inițial relativ liber, în anii '80, Cenaclul a fost folosit pentru „educarea socialistă” a tineretului, fiind promovate mai ales opere cu mesaj politic.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia divertismentul era folosit de autoritățile comuniste pentru îndoctrinarea populației.

INVESTIGAȚIE

CUM TRĂIAU BUNICII MEI ÎN COMUNISM?

București, Piața Unirii în 1986

- Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați o investigație despre modul în care bunicii voștri reușeau să procure și să gătească alimente, în anii '80 ai regimului comunist.

Vă puteți ghida investigația utilizând întrebări precum:

- ✓ Cine se ocupa, din familie, de cumpărarea alimentelor?
- ✓ Unde erau situate magazinele din care se făcea aprovizionarea?
- ✓ Cât timp se stătea la coadă?
- ✓ Care erau alimentele care nu se găseau?
- ✓ Ce feluri de mâncare erau preparate în bucătăria personală?
- ✓ Cumulând rezultatele investigației de la toate echipele din clasă, realizați o listă de „metode” prin care românii reușeau „să pună ceva pe masă”.

▼ Sursa 6 Cenaclul Flacăra în Sala Polivalentă din București, la mijlocul anilor 1970

Cât de important a fost, și mai este și astăzi, rolul Bisericii Ortodoxe în România?

Regimul comunist din România a avut un impact negativ asupra vieții religioase a populației, majoritar ortodoxă. În pofida caracterului **ateist** al ideologiei comuniste, diverse culte au continuat să funcționeze, adaptându-se unui climat politic ostil. După instaurarea regimului, autoritățile au început să implementeze politici menite să controleze și să submineze influența bisericilor. În acest context, **Biserica Ortodoxă Română** a fost obligată să colaboreze cu regimul. Această colaborare a fost percepută de mulți credincioși ca o trădare, însă clerul o socotea o adaptare la noile realități. Au existat și împotriviri, 1725 de preoți ortodocși fiind arestați pentru „nesupunere” și închiși în penitenciare (**sursa 1**). Autoritățile își justificau acțiunile prin ideologia comunistă, care considera religia un „**opiu al popoarelor**”.

Desființarea Bisericii Unite cu Roma (Biserica Greco-Catolică). Autoritățile comuniste au considerat că pot controla mai greu Biserica Greco-Catolică deoarece aceasta îl avea pe Papă drept conducător, iar acesta se afla în „Occidentul imperialist”. Ca urmare, s-a decis **unirea forțată** a acestei biserici cu Biserica Ortodoxă, din care se desprinsese în jurul anului 1700. Începând cu lunile septembrie-octombrie 1948, asupra preoților uniți s-au exercitat presiuni fizice și morale, pentru a trece la ortodoxie. În cadrul simulacrii de **sinod** de la Cluj, din 1 octombrie 1948, s-a proclamat unirea cu BOR. Cei 6 episcopi greco-catolici (Ioan Suci, Iuliu Hossu, Valeriu Traian Frențiu, Alexandru Rusu, Ioan Bălan și Vasile Aftenie) au fost arestați, transferați la mănăstirea Căldărușani și apoi la închisoarea Sighet. Peste 1.700 de biserici și 1,5 milioane de credincioși treceau la Biserica

DICȚIONAR

sinod = adunare de ierarhi care constituie forul suprem al Bisericii (sau al unei eparhii) ortodoxe și care se întrunește periodic pentru a lua decizii referitoare la dogme, ritualuri, organizarea bisericească etc.;

ecleziastic = privitor la Biserică sau la cler;

propaganda ateistă = răspândire a unor idei care prezintă și susțin inexistența unei divinități și inutilitatea credinței religioase sau chiar nocivitatea acesteia;

minirevoluție culturală = curent care a impus un control strict asupra expresiei artistice și intelectuale, orientându-l către promovarea ideologiei comuniste.

▼ Sursa 1 Fără politică de la altar

Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa

Părintele Gheorghe Calciu, profesor la Seminarul Teologic din București, a afirmat răspicat că oamenii Bisericii nu trebuie să mai fie obligați să facă propagandă politică de la altar, iar protestele sale împotriva demolării bisericii Enei și predicile de la biserica Radu-Vodă, rostite în 1978 în fața elevilor și studenților, i-au atras îndepărtarea de la catedra Seminarului Teologic, caterisirea și condamnarea în 1979 la 10 ani de închisoare.

(Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raportul final*, 2006)

1. Identifică în textul-sursă două motive pentru care a fost arestat preotul Calciu-Dumitreasa.
2. Exprimă o opinie cu privire la pericolul pe care îl reprezenta discursul preotului în fața studenților și a elevilor, din perspectiva autorităților comuniste.

INVESTIGAȚIE

OPOZIȚIE

- Realizează o investigație pentru a răspunde la întrebarea *În ce a constat opoziția episcopului Iuliu Hossu față de autoritățile comuniste și care au fost urmările pentru viața personală?*

Folosește pentru documentare surse online și clasice.

Ortodoxă Română, ca urmare a semnării de către 36 de preoți greco-catolici a unui document prin care recunoșteau „revenirea la ortodoxie”. Biserica Greco-Catolică a fost singura suprimată de autoritățile comuniste, prin Decretul nr. 358 din 1 decembrie 1948, elita sa **ecleziastică** fiind încarcerată. Unele studii estimează că între 400 și 600 de clerici greco-catolici au fost închiși, unii dintre ei de mai multe ori.

Rezistența la persecuție a cultelor. Biserica Ortodoxă Română a optat pentru colaborare cu autoritățile comuniste. Acest lucru a permis credincioșilor să mențină practicile religioase. Pentru a putea controla organizațiile religioase, comuniștii au impus o legislație care să le permită ingerința în viața acestora. Prin Decretul nr. 177 din 4 august 1948, statul a recunoscut 14 culte religioase, toate controlate de stat. După 1964, în scurta „perioadă de destindere”, au fost **restaurate**, prin daniile credincioșilor, peste 12.000 de lăcașuri de cult ortodox și au fost restaurate bisericile și mănăstirile monumente istorice.

Culte restricționate sau persecutate. Propaganda ateistă a fost încă de la începuturile regimului comunist o realitate, reluată cu putere spre sfârșitul anilor 1970, după așa-numita **minirevoluție culturală**, care a avut consecințe teribile în privința **demolării bisericilor (sursa 2)** care „încurcau” procesul de construcție a socialismului. Biserica era izgonită din școli, spitale, armată și alte instituții de stat. Problema statutului cultelor în România anilor 1980 trebuie privită din mai multe perspective: presiunile exercitate de comunitățile internaționale, rațiunile economice din spațiile aparentei toleranțe religioase, emigrarea membrilor cultului iudaic și protestant, toate reprezintă realități ale deceniilor trecute, care contrastau cu principiile democratice. În perioada comunistă, multe dintre bisericile evanghelice, baptistă, adventistă de ziua a șaptea, penticostală și altele, au fost **restricționate sau persecutate**.

BOR a scăpat de modelul stalinist. Modelul stalinist, cu biserici interzise și locașuri de cult transformate în depozite și magazine, era la îndemâna autorităților în 1948, dar în România nu a fost pus în aplicare. **Colaborarea BOR** cu autoritățile comuniste își găsește un sens, în acest context. Un rol a avut și relația personală a primului patriarh întronat în perioada comunistă (Iustinian) cu Gheorghe Gheorghiu Dej. Preot mirean în 1944, viitorul patriarh l-a adăpostit pe viitorul lider comunist, proaspăt evadat din închisoare. În anii 1970-1980, în cadrul proiectelor de sistematizare urbană, multe biserici sau mănăstiri au fost ascunse vederii (mascate de blocuri, precum Mănăstirea Antim din București, sau mutate din loc prin translare, ca bisericile Mihai Vodă și Schitul Maicilor). Altele – precum Mănăstirea Văcărești, Biserica Sfânta Vineri, Biserica Cotroceni, toate din Capitală – au fost dărâmate.

▼ Sursa 2 Mărturii

A. *Biserica Cotroceni a rezistat până la momentul în care Elena Ceaușescu a insistat să o dărâăm. Pentru a o salva, ne-am adresat Patriarhului de atunci (Iustin Moisescu) printr-o scrisoare prin care l-am întrebat ce putem să facem ca această biserică să rămână. Patriarhul mi-a răspuns în scris: „Biserica Mănăstirii Cotroceni nu aparține Bisericii Ortodoxe Române. Vă rugăm să vă adresați Comisiei Monumentelor Istorice”.* (Mărturia arhitectului Camil Roguski)

Demolarea Mănăstirii Văcărești (9 ianuarie 1985)

C. *Ei toți, cei ce s-au pus în slujba minciunii și a trădării intereselor propriului lor popor, ei, cei care au sprijinit cu devotament, supralicitând aberațiile dictatorului, ei toți, cei ce au dirijat distrugerile de monumente, ei toți, aceștia, trăiesc fără remușcări printre noi... Mănăstirea Văcărești însă... nu mai există.* (Mărturia arhitectului Gheorghe Leahu)

1. Precizează, pe baza sursei **2.C**, două informații aflate în relație cauză-efect.
2. Menționează, pe baza sursei **2.B** un obiectiv distrus cu prilejul sistematizării.
3. Scrie, pe baza sursei **2.A**, numele unei instituții a statului român care, teoretic, ar fi trebuit să protejeze monumentele istorice.

APLICAȚIE

- Formulează, pe baza lecției, un punct de vedere referitor la demolarea bisericilor și la persecuția preoților care se împotriveau, susținându-l cu două informații selectate din surse.

Care sunt cele mai numeroase minorități naționale din România, în prezent?

Regimul comunist din România a debutat cu membri ai unor minorități naționale în poziții-cheie. Potrivit ideologiei comuniste, proletariatul din toate țările, indiferent de naționalitate, trebuia să se unească împotriva exploataților de orice naționalitate. Criteriul de clasă era important, nu cel etnic. Autoproclamat antinaționalist și **antișovin**, regimul a căutat, în primii ani, cooptarea membrilor minorităților naționale în structurile de partid și de stat. Pentru a fi dovedită grija pentru minorități, în 1952 a fost creată Regiunea Autonomă Maghiară.

Comunismul național. Treptat însă, în anii 1960, pe măsură ce Gheorghe Gheorghiu-Dej și apoi Nicolae Ceaușescu au edificat un „comunism național”, a avut loc o românizare a structurilor partidului și statului. În a doua parte a regimului, programele politice ale Partidului au pus accent pe unitate, continuitate istorică și independență națională.

Drepturile minorităților au fost inițial ignorate, apoi încălcate. Apartenența la o minoritate etnică era mai degrabă motiv de suspiciune. În școli, predarea în limbile minorităților a fost limitată. În anii 1980, unele publicații ale minorităților au fost interzise, emisiunile în limbile minorităților din redacțiile teritoriale ale Televiziunii au fost eliminate, iar din colecțiile muzeelor au fost retrase materiale referitoare la istoria naționalităților. Ca urmare a politicii mascate de **deznaționalizare**, ponderea minorităților naționale în ansamblul populației a scăzut constant în perioada regimului comunist (**sursa 2**).

Rezistența naționalităților. Mai numeroase și mai compacte, comunitățile maghiare și germane au continuat să folosească limba maternă și să-și păstreze în mare parte obiceiurile, demonstrând o capacitate remarcabilă de adaptare. Această rezistență arată cum menținerea identității etnice este posibilă și în cadrul unui **regim opresiv**. Alte comunități etnice, mai mici, lipsite de susținere (**sursa 1**) pentru a-și păstra identitatea, au cunoscut un proces de deznaționalizare.

DICȚIONAR

antișovinism = împotriva șovinismului; șovinismul este afirmare a superiorității unei națiuni asupra alteia; promovarea exclusivismului și a intoleranței față de cei de altă etnie, prin manifestarea unui naționalism extremist.

▼ Sursa 1 Diversitate culturală

În Delta Dunării există o puternică comunitate de lipoveni, grup etnic de origine rusească, care își păstrează cu strictețe tradițiile.

Minoritatea maghiară. Aceasta reprezenta, în 1948, 9,4% din populația României. Anumite măsuri luate la începutul regimului comunist (desființarea cooperativelor economice și de credit, a asociațiilor libere de agricultori, naționalizarea mijloacelor de producție și colectivizarea agriculturii), chiar dacă nu au fost îndreptate direct împotriva minorității maghiare, au afectat puterea economică a acesteia. Închiderea **școlilor confesionale** a lipsit minoritatea maghiară de instituții care contribuiau la menținerea identității. Scurta perioadă de relaxare a regimului (1964-1970) a adus înființarea unor instituții mass-media precum editura Kriterion, redacția maghiară a TVR, săptămânalul cultural A Hét.

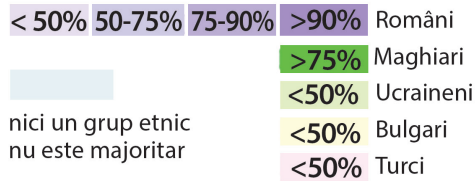
Minoritatea germană. A fost puternic afectată de urmările Celui de-Al Doilea Război Mondial și ale regimului comunist. Dacă înainte de război ponderea germanilor din totalul populației era de circa 4%, în 1948 aceasta se redusese la 2,2%. Cauzele principale ale acestei scăderi au fost deportarea a circa 70.000 de etnici germani în URSS (1945) și migrația individuală. Deportările din 1945 au fost realizate la somația guvernului sovietic, pentru ca etnicii germani să plătească, prin munca lor, distrugerile provocate de armata nazistă. După eliberare, mare parte dintre **supraviețuitori** s-a stabilit în spațiul german. Doar o parte a celor deportați s-a întors în România. Tratatul discriminatoriu la care

▼ Sursa 2 Evoluția demografică a minorităților din România¹

► A Harta etnică a României, 1930

Procentul grupurilor etnice majoritare la nivel de județ

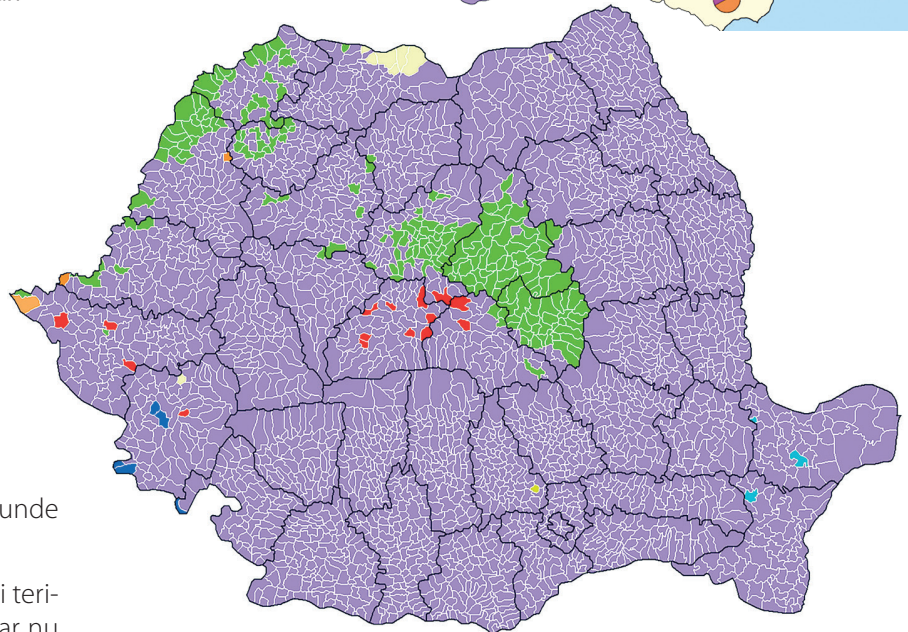
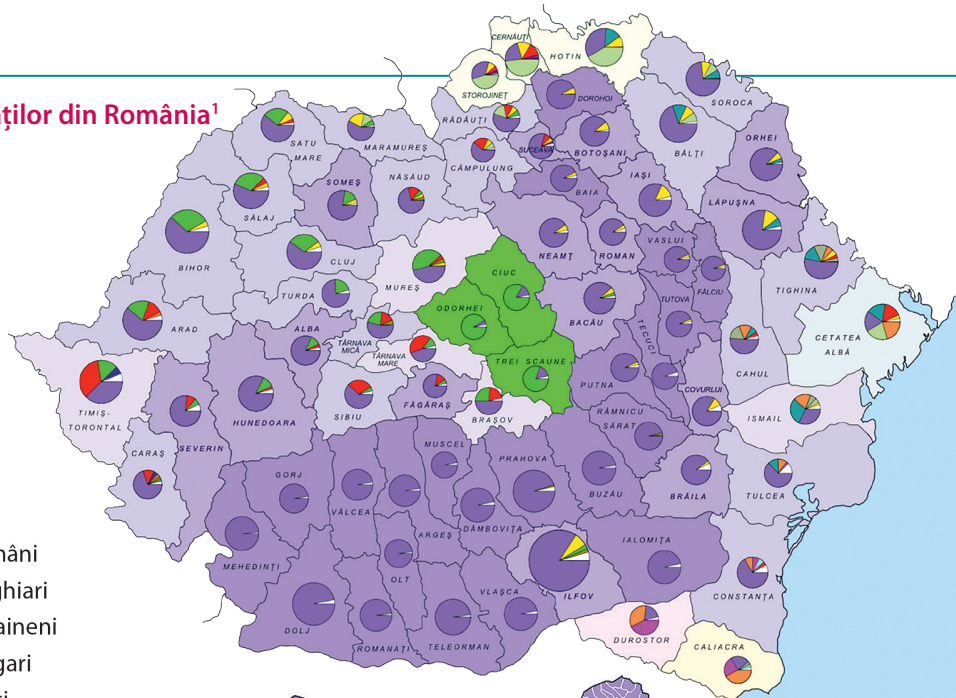
nici un grup etnic nu este majoritar

► B Harta etnică a României, 1977

NOTĂ

Este reprezentată numai naționalitatea cea mai numeroasă (adică aceea care constituie o majoritate în localitate)

Studiază cu atenție sursele A, B și C și răspunde la următoarele cerințe:

1. Compară hărțile A și B și menționează trei teritorii care aparțineau României în 1930, dar nu mai aparțineau în 1977;
2. Pe baza hărților A și B, indică, folosind denumirea unor provincii românești și punctele cardinale, zona locuită compact de altă populație decât cea majoritară;
3. Pe baza datelor din tabelul alăturat, numește o etnie al cărei procent din totalul populației a crescut constant;
4. Pe baza datelor din tabelul alăturat, numește etnia al cărei procent din totalul populației a scăzut cel mai mult.

▼ C Evoluția numerică și procentuală în ansamblul populației a celor mai numeroase etnii, pe baza datelor recensămintelor²

Minorități	1930	1948	1956	1966	1977	1992
Total populație	14.280.729	15.872.624	17.489.450	19.103.163	21.559.910	22.810.035
Români	11.118.170 71,9%	13.597.613 85,7%	14.996.114 85,7%	16.746.510 87,7%	18.999.565 88,1%	20.408.542 89,5%
Maghiari	1.423.459 7,9%	1.499.851 9,4%	1.587.675 9,1%	1.619.592 8,5%	1.713.928 7,9%	1.624.959 7,1%
Germani	633.488 4,1%	343.913 2,2%	384.708 2,2%	382.595 2,0%	359.109 1,6%	119.462 0,5%
Evrei	451.892 4%	138.795 0,9%	146.264 0,8%	42.888 0,2%	24.667 0,1%	8.955 0,03%
Romi	242.656 1,5%	53.425 0,3%	104.216 0,6%	64.197 0,3%	227.398 1,05%	401.087 1,8%
Ucraineni	45.875 3,2%	37.582 0,2%	60.479 0,4%	54.705 0,3%	55.510 0,3%	65.472 0,3%
Ruși	50.725 2,3%	39.332 0,2%	38.731 0,2%	39.483 0,2%	32.696 0,2%	38.606 0,2%
Bulgari	66.348 2%	13.408 0,1%	12.040 0,1%	11.193 0,1%	10.372 0,1%	9.851 0,1%

¹ Institutul Național pentru Statistică, Recensământul populației și locuințelor

² Cifrele din tabel reprezintă numărul celor care și-au declarat originea etnică la recensământ. Datele sunt valabile pentru teritoriul statului român din anul realizării recensământului. Fluctuațiile numerice au fost influențate nu doar de sporul natural și de migrații, ci și de schimbarea granițelor.

▼ Sursa 3 Teatrul Evreiesc de Stat

Primul Teatru Evreiesc din România a fost înființat la Iași. De altfel, a fost primul teatru profesionist evreiesc din lume.

- Documentează-te pe internet, la bibliotecă sau la cunoscuți și scrie un eseu de minimum 150 de cuvinte despre cea mai neagră perioadă a acestui teatru.

erau supuși germanii, presiunea de asimilare și declinul economic al României din anii 1980 au avut drept consecință dorința germanilor de a părăsi țara. Între anii 1967 și 1989, în baza unor acorduri între R.S. România și R.F. Germania, au plecat din țară 226.654 de etnici germani dornici să emigreze. Regimul Ceaușescu a transformat exodul acestora într-o **afacere**, solicitând mari sume de bani sub pretextul acoperirii cheltuielilor cu școlarizarea.

Sume mari plătite de Israel. Evreii au fost una dintre comunitățile importante din punct de vedere numeric și economic, în perioada interbelică. La recensământul din 1930 erau înregistrați 728.115 de evrei (4,03% din totalul populației). Numărul acestora a scăzut dramatic în perioada războiului și în anii imediat următori, atât din cauza Holocaustului, cât și a **emigrării** în Israel. În 1948 mai erau în România doar 138.795 (0,9%). Numărul acestora a continuat să scadă, până la sfârșitul regimului. În anii 1970-1980, statul Israel a plătit sume importante pentru evreii din România care au migrat în Israel. În toată perioada comunistă, **polul vieții culturale evreiești** a fost Teatrul Evreiesc de Stat (**sursa 3**), care a avut o activitate neîntreruptă, piesele fiind jucate în limba idiș.

PROIECT

INTERVIU STRUCTURAT

- Realizează un interviu cu persoane din comunitatea locală care fac parte dintr-o etnie minoritară, pe baza unui ghid de interviu structurat, care să aibă în vedere:
  - stabilirea modului în care autoritățile locale respectau drepturile minorităților;
  - dacă se practica discriminarea pe motive etnice;
  - care erau modalitățile prin care membrii aceleiași etnii își mențineau comunitatea. Prezintă rezultatul în clasă și trage concluziile împreună cu colegii.

Integrare prin asimilare. Minoritatea **romă** a fost cea care și-a putut păstra cel mai greu identitatea. Fără a-și putea folosi limba în școli, publicații sau emisiuni tv, romii au cunoscut un puternic proces de asimilare. Existența lor era în general trecută sub tăcere. Autoritățile au luat măsuri pentru **sedentarizarea forțată** a romilor nomazi, acțiune însoțită de întocmirea actelor de identitate pentru fiecare persoană, cu atribuirea unor nume românești. Unele politici ale regimului, precum campania de **alfabetizare** și de încadrare în muncă a populației active, au dus la îmbunătățirea situației economice și educaționale a etniei, dar integrarea a fost însoțită de asimilare. Mulți romi și-au ascuns identitatea etnică, inclusiv la recensăminte, de teama discriminării.

APLICAȚIE

- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația potrivit căreia regimul comunist a dus, în a doua parte a existenței sale, o politică de deznaționalizare a minorităților.

Mergi mai departe!

Vizionează filmul documentar **Pașaport de Germania** (2014), coproducție româno-germană, regizor Răzvan Georgescu.

Filmul spune povestea plecării germanilor din România în ultima parte a regimului comunist și arată dificultățile de adaptare a migranților la noua lor viață.

UNITATEA 9

Educația și sportul

În această unitate
vei învăța despre:

- Învățământul public între educație și control ideologic
- Sportul de masă și de performanță

Proiectul unității

- Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați o investigație pentru a răspunde la întrebarea:

Cum era liceul meu în anii 1980?

Pentru a realiza investigația (posibilă doar dacă liceul a fost înființat înainte de 1980), sub îndrumarea profesorului și cu acordul conducerii, cercetați documentele din arhiva liceului. Luați interviuri profesorilor seniori (încă în liceu sau retrași din activitate), unor foști elevi ai liceului, analizați conținutul presei locale. Utilizați fotografii din presa locală și din arhivele familiilor.

Urmăriți informațiile despre istoricul școlii (înființare, schimbările aduse de legislația școlară, numărul de clase și de elevi, specializările, condițiile materiale în care se desfășura activitatea), evoluția corpului profesoral, regulile scrise și nescrise ale școlii, activitățile sportive, activitatea practică, „munca patriotică”, evenimentele organizate, performanțele liceului. Pentru a culege sistematic informațiile, realizați un chestionar care să cuprindă întrebări despre aspectele de mai sus. Rezultatul investigației va fi o prezentare în format digital, pe care o puteți face în fața clasei sau a unei comunități largite.

Gimnastele Teodora Ungureanu (stânga) și Nadia Comăneci (dreapta), în timpul unei demonstrații sportive în 1976, an în care Nadia Comăneci a obținut prima nota de 10 din istoria disciplinei, la paralele.

Învățământul public între educație și control ideologic

Cum era viața elevilor în regimul comunist?

Educația a fost, pentru regimul comunist, un mijloc de formare a „omului nou” și de impunere a ideologiei oficiale. Desprinderea de trecut s-a realizat prin anularea legilor perioadei interbelice, desființarea învățământului particular și confesional, **epurarea corpului profesoral** pe criterii politice, schimbarea programelor și a manualelor școlare. Pentru a se legitima ca modernizator, în opoziție cu „regimul burghezo-moșieresc”, regimul comunist a proclamat **accesul egal la instrucție** școlară și combaterea analfabetismului (sursa 1).

Modelul stalinist: educația de masă și „pentru mase”.

Decretul pentru „reforma învățământului” din 1948 a reorganizat sistemul după model sovietic, ca învățământ de stat și laic, cu scopul de a înlătura analfabetismul, de a lărgi și „democratiza” învățământul de bază și de a educa tineretul în spiritul „democrației populare”. Potrivit legii, **învățământul elementar gratuit** era de 7 ani, dar numai primele patru clase erau generale și obligatorii. Din programa școlară erau eliminate religia și limbile occidentale (devenea însă obligatorie limba rusă). În învățământul elementar, **manualele erau unice și gratuite**, adesea traduse din limba rusă, după același model fiind introdus și noul sistem de notare (de la nota 1 la nota 5).

Noua intelectualitate. Pentru înlăturarea „neștiinței de carte” și **formarea unei noi elite**, au fost organizate cursuri pentru cei care nu mai erau de vârstă școlară (sursa 2), ce echivalau învățământul elementar și mediu. În paralel cu învățământul universitar obișnuit, au fost organizate „facultăți muncitorești” care puteau fi absolvite de regulă în doi ani. În realitate, era un **învățământ paralel** care acorda diplome clasei muncitoare. Deși nu aveau pregătirea academică necesară, absolvenții primeau posturi importante în instituțiile statului și în structurile partidului. Regimul urmărea să elimine „elitismul burghez” și să formeze o „nouă intelectualitate”, fidelă, docilă, cu o gândire marxist-leninistă. Criteriul social al **„originii sănătoase”** era invocat pentru a elimina din universități copiii de „reacționari” (chiaburi, moșieri, burghezi), iar motivul desființării „catedrelor inutile” era folosit pentru epurarea profesorilor care nu inspirau încredere noului regim.

DICȚIONAR

matricolă = ecuson cu numele școlii și cu numărul de înscriere, prins de uniformă pentru o identificare mai ușoară;
„origine sănătoasă” = termen prin care erau desemnați descendenții clasei muncitoare și ai țărănimii sărace.

▼ Sursa 1 Liceul în comunism

Nicolae Ceaușescu în vizită la Liceul „Nicolae Bălcescu” din Pitești

Încărcarea elevilor de liceu (clasele IX-XII) devine foarte mare spre finele anilor 1970. Exemplele sunt date pentru clasa a X-a, specializarea chimie-biologie, anul școlar 1977/1978; 6 ore pe zi, afară de sâmbăta, 35 de ore săptămânal; 17 discipline, la care se adaugă cercul sportiv sau activități considerate voluntare. Numărul de pagini de manual predate săptămânal: circa 90. Numărul de noțiuni principale și alte informații ce trebuie înțelese, asimilate, memorizate și consolidate: cca 660 pe săptămână sau una sută zece pe zi! Elevii aveau de făcut față unei duble încărcări: prin orar (6 ore pe zi) și prin conținutul fiecărei discipline. Accentul se punea pe memorizare; elevii devin tot mai oboșiți, cadrele didactice fac eforturi contra cronometru ca să facă față tuturor obligațiilor programelor, cât și celor extrașcolare.

(Dinu C. Giurescu, *Învățământul în România între anii 1948 și 1989*, www.ucv.ro)

1. Menționează două asemănări și două deosebiri între aspectele învățământului precizate în text și cele ale învățământului actual.
2. Formulează, pe baza textului, o opinie referitoare la programul de școală al unui elev de liceu.

PROIECT

TURUL GALERIEI

- Lucrând în echipe de 4-5 elevi, realizați și prezentați o expoziție cu tema: *Școala în comunism*. Expoziția poate cuprinde: rechize folosite de elevi în acea perioadă, uniforme școlare, materiale didactice, fotografiile ale părinților sau bunicilor, istorii de familie. Utilizați metoda „turul galeriei” în vederea prezentării produselor proiectului.

Liberalizarea învățământului. O nouă lege a învățământului, **adoptată în 1968**, consacră **desprinderea de modelul sovietic** și revenirea la unele tradiții ale învățământului românesc. Erau reintroduse limbile moderne și se revenea la vechiul sistem de notare (de la 1 la 10). Învățământul era gratuit pentru toate nivelurile, iar cel **obligatoriu** devenea de 10 clase. Prin **diversificarea școlilor profesionale**, învățământul era corelat cu activitățile productive.

Controlul ideologic. Legea învățământului din 1978 alinia sistemul cu obiectivele **Tezelor din iulie 1971**. Misiunea era formarea noilor generații în spiritul politicii PCR și **dezvoltarea conștiinței socialiste**. Totodată, se dorea sprijinirea industrializării prin dezvoltarea disciplinelor tehnice și prin corelarea învățământului cu producția (**sursa 3**). Majoritatea liceelor teoretice au fost transformate în licee industriale. Școala a fost **parte integrantă a sistemului totalitar**. Ea a asigurat supunerea populației prin îndoctrinare, organizarea pionierilor după model militar (în „detașamente” și „unități”), transformarea elevilor de liceu în „uteciști”, obligativitatea purtării uniformei școlare și a **matricolei**. Libertatea de exprimare, spiritul critic, libera inițiativă, individualismul nu erau permise decât dacă se potriveau cu politica partidului unic. Copiii erau priviți ca o masă amorfă, nu ca personalități individuale, iar școala era un loc unde „se fabrica” o clasă muncitoare docilă.

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere referitor la rolul propagandistic al învățământului, în ultimele două decenii ale regimului comunist din România, susținându-l printr-un argument istoric.

Mergi mai departe!

Citește *Băieți de gașcă* de Dan Lungu

Cartea cuprinde 11 povestiri în care autorul explorează copilăria în comunism și în perioada de tranziție de după căderea regimului comunist.

Vizionează filmele artistice *Liceenii* (regizat de Nicolae Corjos, 1986) și *Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii* (regizat de Cătălin Mitulescu, 2006)

▼ Sursa 2 Cursuri pentru muncitori, circa 1960

- Observă mediul în care erau organizate cursurile și menționează semnificația afișelor și a portretului prezent în sala de curs.

▼ Sursa 3 Elevi în clasă, la defilare și în practica agricolă

- Descrie imaginile de mai sus în câteva fraze, punând accentul pe atmosferă și implicarea tinerilor.

Sportul de masă și de performanță

Cum îți explici performanțele deosebite în sport din țările comuniste? De ce crezi că mulți tineri se îndreptau spre sport?

Sportul a fost o preocupare a regimului comunist datorită rolului său mobilizator, de atragere a tinerilor în organizațiile comuniste, fiind folosit ca mijloc de propagandă pentru consolidarea sistemului politic și pentru formarea unei imagini favorabile a României pe plan internațional.

Structuri. Desprinderea de trecut s-a realizat prin apariția unor structuri specializate în organizarea și gestionarea sportului și prin adoptarea unei legislații specifice. În 1946, era înființată oficial Organizația Sportului Popular, aflată în subordinea Consiliului de Miniștri, cu funcția de conducere, îndrumare și propagandă a „sportului pentru toți” și a celui de performanță. Această structură a cunoscut mai multe reorganizări, generate atât de schimbările politice externe, cât și de cele interne. În 1967 a fost înființat Consiliul Național de Educație Fizică și Sport, care va funcționa până în 1989.

Legislație. Aceasta a vizat nu doar măsuri concrete privind dezvoltarea mișcării sportive, ci și pregătirea ideologică a sportivilor. Prima Constituție comunistă, cea din 1948, prevedea încurajarea educației fizice și sportului, justificată de grija pentru **sănătatea publică** și pentru asigurarea „dreptului la odihnă”. Iar reforma învățământului din 1948 a introdus educația fizică ca disciplină școlară, care va deveni obligatorie pentru învățământul de toate gradele. Câțiva ani mai târziu, s-au înființat liceele cu program sportiv și învățământul superior de specialitate, Institutul de Educație Fizică și Sport (IEFS), pentru pregătirea personalului specializat. Importanța acordată de regim sportului se manifestă și prin construcția unor **complexe sportive** și stadioane (Stadionul Republicii din București – 1948, Baza sportivă de iarnă de la Poiana Brașov – 1951, Complexul sportiv „23 August” din București – 1953), ca și prin promovarea evenimentelor sportive în presa de specialitate (ziarul „Sportul popular”, din 1967 redenumit „Sportul”) (**sursa 1**).

PROIECT

ANALIZĂ

- Elevii lucrează în perechi. Realizați o analiză comparativă între sportul din trecutul comunist și cel din prezent. Puteți avea în vedere aspecte precum: structura organizatorică a mișcării sportive, baza materială, cluburile sportive, presa sportivă, activitățile sportive în învățământ, sportul de performanță, relația dintre politică și sport etc. Prezentați rezultatele în fața clasei. Prezentarea temei va dura cel mult cinci minute.

▼ **Sursa 1 Sportul, instrument de propagandă**

1. Selectează, din imaginea de mai sus, două mesaje propagandistice folosite în domeniul sportului.
2. Analizează ierarhizarea știrilor pe prima pagină a ziarului. Ce observi?

Mergi mai departe!

Citește *Ascultându-l pe Ivan*, de Vintilă Mihăilescu

Cartea este despre viața și performanțele marelui sportiv Ivan Patzaichin, precum și implicarea sa civică în protejarea Deltei Dunării, prin dezvoltarea ecoturismului.

Vizionează filmul *Nasty* (regia Tudor Giurgiu, 2024), despre viața și performanțele jucătorului de tenis Ilie Năstase. Părerile colegilor de generație ca și imaginile spectaculoase de arhivă te vor face să înțelegi unul dintre cei mai mari tenismeni ai lumii.

▼ Sursa 2 Daciada – o Olimpiadă pe plan local

- Formulează o opinie referitoare la mesajul transmis atât de imagine, cât și de textul *Jurământului*.

Legământ

Ni-s inimile vetre de lumină
Pe frunți azurul patriei purtăm;
Mai mândră către anii ce-or să vină
Să urce patria de azi – JURĂM!

Din milioanele de piepturi crește
Credința ce partidului purtăm;
Să ne întrecem și să învingem
voincește
Cinstit și ne-nfricat – JURĂM!

Tovarășului Ceaușescu, cu credință
Neîncetat îndemnul i-l urmăm;
Să urce tricoloru-n biruință
Prin „Daciada”, peste
veac – JURĂM!

(Din *Jurământul*
sportivilor participanți la Daciada,
„România Liberă”, 1978, nr. 10548)

Sportul de masă sau „sportul pentru toți”. Implicarea oamenilor într-un program național de pregătire fizică a fost un obiectiv al regimului comunist, atât pentru îmbunătățirea condiției fizice și a stării de sănătate, cât și pentru **asigurarea unui control** social. După model sovietic, în 1950 a fost introdus programul Gata pentru Muncă și Apărare (GMA), o datorie civică de participare la activități sportive organizate de regim, promovate propagandistic. În paralel, a luat amploare „gimnastica în producție”, desfășurată la locul de muncă, propaganda regimului comunist folosind sloganul *Primii în sport, primii în producție*. Dezvoltarea sportului muncitoresc a dus la înființarea a mii de cluburi sportive în fabrici și uzine. O parte dintre acestea (clubul Ministerului Apărării Naționale, „Steaua”, și clubul Ministerului Afacerilor Interne, „Dinamo”) erau destinate sportului de competiție și de performanță, altele fiind rezervate sportului de masă. Începând din 1977, mișcarea sportivă a fost subordonată programului politic al „Daciadei” (sursa 2), care îndeplinea rolul de competiție națională organizată din doi în doi ani, dar și de **descoperire** a sportivilor de performanță. Până în 1989, acest concurs a contribuit la promovarea sportului de masă, dar și la organizarea marilor defilări ale oamenilor muncii cu ocazia unor zile festive ale regimului comunist.

Sportul de performanță și afirmarea internațională. Comitetul Olimpic Român a fost reorganizat în vederea participării sportivilor români la competițiile internaționale, întrucât sportul românesc putea fi un mijloc propagandistic pentru regim. Interesul acordat sportului de performanță, nu doar prin dezvoltarea bazei materiale, ci și prin **pregătirea specialiștilor**, a fost răsplătit cu numărul mare de

▼ Sursa 3 Performanțele României la JO

An	Ediția J.O. Orașul	Membrii delegației României	Nr. medalii obținute				Clasa- ment pe națiuni	Nr. țări partici- pante
			Aur	Argint	Bronz	Total		
1968	Mexico City	82	4	6	5	15	12	112
1972	München	159	3	6	7	16	13	121
1976	Montréal	157	4	9	14	27	9	92
1980	Moscova	228	6	6	13	25	7	80
1984	Los Angeles	124	20	16	17	53	2	140
1988	Seul	68	7	11	6	24	8	159

(Marius-Alin Marinău, *Sport și politică*
în „Epoca Nicolae Ceaușescu”)

Jocurile Olimpice de vară 1984						
Poz.	Țară	Aur	Argint	Bronz	Total	
1	 Statele Unite ale Americii	83	61	30	174	
2	 România	20	16	17	53	
3	 RFG	17	19	23	59	
4	 China	15	8	9	32	
5	 Italia	14	6	12	32	
6	 Canada	10	18	16	44	
7	 Japonia	10	8	14	32	

1. Descoperă, în surse on-line sau fizice, informații despre rezultatele obținute de România la Jocurile Olimpice în perioada postdecembristă și completează apoi tabelul de mai sus.
2. Formulează un punct de vedere referitor la poziția României în clasamentul olimpiadelor, susținându-l cu cel puțin două argumente.

medalii obținute la Jocurile Olimpice, mai ales în cele șase ediții care corespund regimului lui Nicolae Ceaușescu (**sursa 3**). Este de menționat Olimpiada de la Montreal din 1976, care a schimbat evoluția sportului românesc și imaginea României în lume, odată cu performanța **Nadiei Comăneci** care a obținut prima notă de 10 acordată la gimnastică. În ediția de la Los Angeles, din 1984, a fost specială prin rezultate și prin creșterea prestigiului țării pe plan internațional, ca urmare a deciziei de a participa la o ediție olimpică pe care URSS și blocul socialist au boicotat-o. O altă mare performanță a fost obținută de echipa Steaua București, care în 1986 a câștigat **Cupa Campionilor Europeni**, cea mai importantă competiție europeană intercluburi la fotbal. Performanțe deosebite au fost obținute și în sporturi precum: atletism, canotaj, kaiac-canoe, handbal, tenis de câmp, lupte, tir, haltere, box.

Sportul și disidența politică. Sportivii români au fost supravegheați de instituțiile statului pentru a preîntâmpina evadarea acestora din țară sau în timpul deplasărilor la competițiile din străinătate. Cu toate acestea, unii au rămas în Occident, unde au cerut **azil politic**, alții au reușit să treacă ilegal granița, cel mai cunoscut caz fiind cel al Nadiei Comăneci (1989), care a reprezentat o lovitură de imagine dată regimului (**sursa 4**). Cu toate acestea, interesul liderilor comuniști pentru fenomenul sportiv, schimbările legislative, dezvoltarea infrastructurii încă din primii ani ai regimului, precum și promovarea activității sportive au contribuit la **dezvoltarea** acestui domeniu și la obținerea unor performanțe internaționale.

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere referitor la rolul mișcării sportive în consolidarea regimului comunist din România, susținându-l printr-un argument istoric.

PROIECT

PREZENTARE

- Realizează un proiect cu titlul *Daciada și sportul de masă în regimul comunist*. Prezintă în fața clasei, încadrându-te în timpul recomandat de profesor. Prezentarea va cuprinde informații despre: infrastructura sportivă (la nivelul școlii, al localității, al județului), forme de promovare a activității sportive, disciplinele sportive aflate în competiție, recompensele acordate. Proiectul va cuprinde imagini, surse directe obținute din interviuri sau indirecte, din surse fizice sau online.

▼ Sursa 4 „Zeița de la Montreal”

Nadia Comăneci, 1976

Într-o dimineață în zori [...] în 1989, am auzit bomba la Radio Europa liberă. Nadia Comăneci – zicea spikerul – a fugit în Occident trecând granița pe jos în Ungaria cu un grup de fugari. Știm azi că în Austria a fost preluată de americani și a ajuns la N[ew] Y[ork] unde a făcut declarații presei. Puteam să-mi imaginez orice, dar asta nu. Nadia Comăneci era idolul României, o zeiță. Era și produsul perfect al sistemului. Medaliile, celebritatea ei extraordinară au făcut mai mult pentru propaganda lui Ceaușescu decât toate campaniile, interviurile și vizitele lui la un loc. Sportul românesc funcționa pe sistem sovietic, investea bani mulți în sport din cauza beneficiului uriaș de imagine. [...] Nadia Comăneci era identificată de propaganda oficială cu regimul, expresia chiar a regimului. Pentru această propagandă, fuga Nadiei Comăneci a fost o știre devastatoare.

(Stelian Tănase, *Sunt un copil al Războiului Rece*, www.stelian-tanase.ro/dictatura-si-nadia-comaneci/)

1. Selectează din text două informații referitoare la relația sportivului de performanță cu sistemul politic.
2. Explică impactul pe care l-a avut fuga Nadiei Comăneci asupra regimului politic în contextul anului 1989.

UNITATEA 10

Politici în domeniul sănătății. Demografia

În această unitate
vei învăța despre:

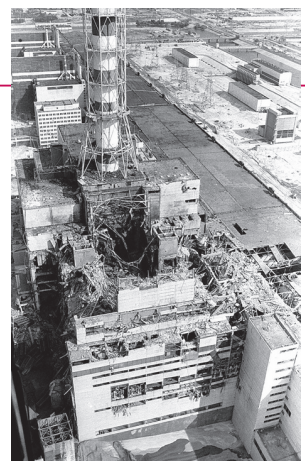
- Politici în domeniul sănătății.
Campanii de sănătate publică
(antialcool, antitabac,
combaterea epidemiilor)
- Demografia

Studiu de caz:

Decretul nr. 770/1966

Proiectul unității

Realizează, în echipă
cu un coleg, un proiect cu
titlul *Explozia de la Cernobil
și sănătatea populației
României. Măsuri luate
până în 1989 de statul
român pentru combaterea
efectelor exploziei.*

Politici în domeniul sănătății

Cum credeți că funcționa sistemul de sănătate publică în socialism?

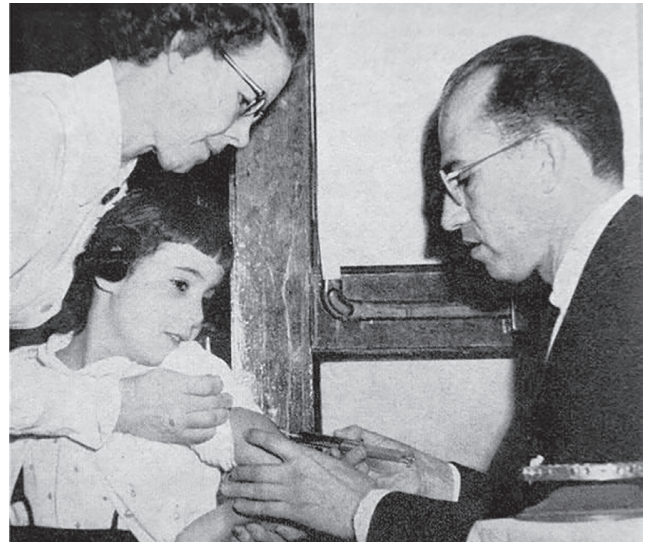
Sistemul de sănătate din România comunistă a fost influențat atât de ideologie, cât și de politicile regimului, confruntându-se cu numeroase probleme structurale și administrative. Sistemul era organizat pe principiile centralizării și accesibilității, sănătatea fiind proclamată, oficial, un drept fundamental al tuturor cetățenilor. **În teorie, serviciile medicale erau gratuite** și accesibile tuturor cetățenilor, indiferent de venit sau statut social, dar în practică lucrurile stăteau cu totul altfel. Existau deficiențe în aprovizionarea cu medicamente, echipamente medicale și materiale sanitare, actul medical era standardizat excesiv, iar **mortalitatea infantilă** și speranța de viață erau indicatori negativi.

Campanii antialcool, antitabac, combaterea epidemiilor.

Regimul comunist promova imaginea unui cetățean disciplinat, sănătos și productiv, capabil să contribuie la dezvoltarea economiei socialiste. Consumul de alcool și fumatul erau percepute ca vicii care subminau acest ideal. Regimul a combătut aceste **obiceiuri nesănătoase** prin afișe, filme, emisiuni radio și TV. Printre sloganuri se numărau expresii precum „Alcoolul distruge familia și societatea” sau „Spune nu alcoolului!”. Producția de alcool destinată populației a fost redusă, iar magazinele care vindeau astfel de produse aveau un program limitat și anumite restricții privind vânzarea în anumite zile sau la anumite ore. Potrivit cifrelor oficiale, **consumul de alcool a fost redus**, dar scăpa monitorizării oficiale consumul de băuturi alcoolice realizate în gospodăriile țărănești. În anii 1980, regimul a luat măsuri pentru a limita producția și consumul de țigări, inclusiv prin interzicerea fumatului în anumite spații publice. S-a redus aprovizionarea cu tutun și țigări, acestea devenind greu de găsit în comerțul oficial. Această situație a dus la apariția unui comerț pe piața neagră, cu produse aduse ilegal din țările vecine sau din Occident.

Alte campanii de sănătate publică. Acestea au avut în atenție combaterea malnutriției, **promovarea alimentației sănătoase și vaccinarea** împotriva unor boli precum tuberculoza (1950), poliomielita (1960) (**sursa 1**), rujeola etc. Campaniile de vaccinare la nivel național erau **obligatorii** și erau organizate, în special, în școli și grădinițe, asigurând o rată de acoperire maximă. Campaniile de sănătate publică au avut rezultate în prevenirea unor afecțiuni, promovarea igienei, **eradicarea unor boli infecțioase** și asigurarea unui nivel minim de sănătate pentru toată populația.

▼ Sursa 1 Campanii de vaccinare

Jonas Salk, creatorul vaccinului antipoliomieltic, în 1955, făcând el însuși imunizarea unei fetețe.

Poliomielita a făcut ravagii atât în țările capitaliste, cât și în cele comuniste, fără să aleagă. În România comunistă a avut loc o amplă campanie de vaccinare, care a dus la eradicarea bolii până în anii 1980.

- Cu siguranță, știi că nu toată lumea este de acord cu vaccinarea. Realizați o dezbatere în clasă pe această temă, împărțindu-vă în două tabere: pro și contra vaccin, și argumentați-vă științific părerea.

▼ Sursa 2 Explozia de la Cernobil

Pe 26 aprilie 1986, reactorul 4 al centralei nucleare din Cernobil explodează, cauzând ceea ce Organizația Națiunilor Unite avea să numească mai târziu „cel mai mare dezastru ecologic din istoria umanității.” În urma exploziei și a incendiului, clădirea reactorului e demolată și cantități mari de radiații sunt eliberate în atmosferă. Măsurile de siguranță sunt ignorate, iar uraniul din reactor se supraîncălzește și se topește prin bariera protectoare. Cantitatea de radiații eliberată este de cel puțin 100 de ori mai puternică decât cea eliberată de bombe atomice de la Nagasaki și Hiroshima. Ploi radioactive au fost înregistrate până și în Irlanda. Ucraina, Belarus și Rusia au fost țările cele mai afectate, înregistrând 63% din cantitatea totală de radiații emisă la Cernobil.

(Ce s-a întâmplat la Cernobil?, Greenpeace România)

- Argumentează următoarea afirmație: *explozia a fost cel mai mare dezastru ecologic din istoria umanității.* Utilizează două informații din text.

Producția de medicamente. Organizarea centralizată a economiei avea repercusiuni și asupra producției de medicamente. După instaurarea regimului comunist, fabricile de medicamente au fost naționalizate, statul a preluat **controlul asupra producției** și a distribuției de medicamente. Ruperea legăturilor cu Occidentul în prima parte a regimului și restricționarea importurilor din anii 1980 au făcut ca pentru lungi perioade să nu se găsească medicamente potrivite pentru anumite afecțiuni. Producția internă de medicamente era asigurată de fabrici precum Antibiotice Iași, Terapia Cluj, Biofarm București, iar cea de vaccinuri, de Institutul Cantacuzino. Cercetarea medicală în România, cu o tradiție îndelungată, era susținută de instituții precum Institutul Național de Geriatrie și Gerontologie și Institutul de Seruri și Vaccinuri „Dr. I. Cantacuzino”, înființat în 1921 printr-un decret emis de Regele Ferdinand I.

Igiena și contracepția. În condițiile economice dificile și ale lipsurilor constante, menținerea igienei personale era o adevărată aventură: produsele de igienă personală, precum săpunurile, deodorantele, absorbantele sau hârtia igienică, erau rare și de calitate slabă, cele de calitate procurându-se pe piața neagră, cu riscul de a fi prins de miliție și acuzat de trafic. **Politicele de natalitate** ale regimului comunist au avut efecte devastatoare asupra sănătății femeilor, dar și asupra copiilor: mulți dintre cei nedorți erau abandonați (vezi **Studiul de caz:** Decretul 770/1966). Având nevoie de o **populație aptă de muncă**, statul comunist a acordat importanță domeniului sănătății prin înființarea unor fabrici de medicamente, instituții de cercetare, prin campanii de sănătate publică, formarea medicilor, dar deficiențele inerente unui sistem centralizat și politicile demografice au afectat și acest domeniu. Reacția autorităților la explozia de la Cernobil (**sursa 2**) a fost tardivă, ceea ce a afectat pe termen lung sănătatea populației. Copiii instituționalizați au fost neglijăți, ceea ce a dus la un indice de mortalitate foarte ridicat în rândul acestei categorii (**sursa 3**).

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere, într-un text de minimum 150 de cuvinte, asupra sănătății populației în perioada comunistă, argumentând cu date din textul lecției. Ai în vedere campaniile antialcool, antitabac și combaterea epidemiilor.

DICȚIONAR

poliomielită = boală infecțioasă virală care afectează în principal copiii sub cinci ani;

mortalitate infantilă = indicator demografic exprimat ca raport între numărul deceselor la vârsta de până la un an, raportat la 1.000 de nașcuți vii din aceeași perioadă.

▼ Sursa 3 Copiii instituționalizați

Casa copilului din Iași, 1947, o antiteză a Căminului de la Cighid

A. Povestea mea începe în timpul comunismului lui Ceaușescu. În 1988, când aveam 3 ani, am fost dusă într-un cămin pentru persoane cu handicap, deși nu eram deloc handicapată. Eram doar puțin mai slabă decât alți copii de vârsta mea. Dar Ceaușescu voia o țară plină de copii puternici și sănătoși. Cei care păreau slabi nu erau considerați folositori și, astfel, eram trimiși în instituții ca să murim. Această instituție numită Cighid, cu aproape 100 de copii, era de fapt un leagăn al morții.

(mărturia Sirmancăi Beladi, născută Fekete, o supraviețuitoare a căminului-spital de la Cighid, site-ul organizației Freedom House România)

B. IICCMER a depus, la finalul anului 2023, un denunț la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind organizarea unui regim caracterizat prin tratamente inumane și degradante aplicate minorilor internați în Căminul-spital nr. 4 Plătărești, care au dus nemijlocit la decesul a 436 dintre ei, jumătate dintre cei internați și la provocarea de suferințe inimaginabile unui număr cel puțin la fel de mare de minori care au supraviețuit aceluiași regim.

(Comunicat de presă al IICCMER, 30 mai 2024)

1. Pe baza textelor de mai sus, numește două instituții care se ocupau de copiii luați în grijă de stat.
2. Crezi că un regim totalitar se raportează cu responsabilitate la sănătatea populației? Argumentează răspunsul.

Mergi mai departe!

Citește *Copiii pierduți ai României*, de Jean-Philippe Légaut.

Lucrarea cuprinde mărturiile emoționante ale supraviețuitorilor din „casele de copii” din perioada comunistă și explică modul în care acestea au devenit „orfelinate ale groazel’”.

Care pot fi cauzele creșterii populației unei țări?

▲ Sursa 1 Evoluția populației României în perioada regimului comunist

Megalomania i-a generat lui Ceaușescu dorința de a avea cât mai mulți supuși, ceea ce l-a condus la o politică natalistă obsesivă și abuzivă, care a provocat populației României multă durere și suferință în perioada 1966-1989. Eforturile sale pronataliste au fost conectate la o retorică naționalistă prin care pretindea că „o mare națiune are nevoie de o populație mare”.

(Ioan Bolovan, „Aspecte privind relația politică–demografie în timpul regimului comunist din România”, în „Arhiva someșană”)

- Selectează două informații aflate în relație cauză-efect, în textul de mai sus, precizând rolul acestora (cauză, respectiv efect).

Prin politica de industrializare și de **urbanizare** forțată, populația României a cunoscut mutații semnificative în perioada comunistă. Din perspectiva autorităților, o clasă muncitoare puternică, susținătoare a regimului, nu se putea crea fără industrializare, iar industrializarea nu se putea produce fără mutarea forței de muncă de la sat la oraș. Ca urmare, urbanizarea a fost un proces accelerat. Urmările au fost importante. A avut loc schimbarea dramatică a raportului dintre populația rurală și cea urbană (**sursa 1**).

De la sat la oraș. Dacă în 1948 raportul era în favoarea populației rurale (76% în mediul rural și 24% în mediul urban), regimul a reușit, până în 1989, să „mute” majoritatea populației la oraș (54% în mediul urban, 46% în mediul rural). Urbanizarea a fost o **tendință globală** în perioada postbelică, mai ales în Europa, dar faptul că în România nu a reprezentat un proces natural, ci unul forțat, a dus la o serie de dezechilibre: criza locuințelor în orașe, distrugerea unor monumente istorice pentru a face loc noilor blocuri de locuințe, adaptarea cu dificultate la viața de oraș a celor proveniți din mediul rural, **depopularea și îmbătrânirea satelor**.

Creșterea forțată a populației. Populația României a crescut în această perioadă de la 15,8 mil. locuitori (1948)

▼ Sursa 2 Date statistice cu privire la populația României între anii 1948 și 1990

Anul pentru care s-au colectat datele	Număr locuitori
1948	15.872.624
1956	17.489.450
1966	19.103.163
1977	21.559.910
1990	23.211.395

- Pe baza datelor din tabel, realizează un grafic, în format digital, care să ilustreze evoluția populației României în perioada regimului comunist.

Mergi mai departe!

Vizionează filmul **4 luni, 3 săptămâni și 2 zile**, de Cristian Mungiu (2007).

Distins cu Marele Premiu Palme d'Or la Festivalul de la Cannes (2007), filmul spune povestea unei studente care încearcă să scape de sarcina nedorită, în contextul în care această practică era interzisă prin lege.

la 23,2 mil. locuitori (1990) (**sursa 2**). După Al Doilea Război Mondial, creșterea populației a fost un fenomen global, Vestul Europei – și nu numai – a cunoscut o adevărată explozie demografică. Dar mutațiile demografice din România, inclusiv **creșterea populației**, nu au fost procese naturale, ci au fost influențate de politica regimului. În general, regimurile totalitare iau măsuri speciale pentru creșterea populației, pentru a-și asigura o masă cât mai mare de „oameni noi”. Educați de regim potrivit ideologiei, aceștia urmau să asigure, teoretic, continuitatea, forța și perenitatea acestuia. Politica demografică a regimului comunist din România nu face excepție. **Avorturile** au fost interzise și în perioada 1948-1957, dar mai ales după 1965, sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu. Acesta și-a propus creșterea accentuată a natalității și a acționat pe trei planuri pentru atingerea acestui obiectiv: prin constrângere – introducând legislația împotriva avortului (vezi studiul de caz Decretul 770/1966) și a divorțului, prin măsuri stimulative – ajutoare bănești și avantaje pentru familiile numeroase și prin propagandă, orientând opinia publică prin intermediul mass-mediei, către un comportament pronatalist. În 1974 se preconiza ca până în anul 1990, populația României să ajungă la cel puțin 25 de milioane de locuitori, iar în anul 2000, la **30 de milioane de locuitori**. Regimul obișnuia să se laude cu creșterile de producție anuale, cincinale, „la hectar” etc. Populația era privită ca o masă cantitativă ce trebuia să urmeze, docil, politica partidului.

Prea mulți copii. Pe lângă urmările dramatice pentru viața a mii de femei și de copii nedorți, aplicarea Decretului 770/1966, prin care erau interzise avorturile, a avut și alte consecințe. Creșterea bruscă a natalității s-a produs într-o societate nepregătită să aibă grijă cu adevărat de atâția nou-născuți. Creșele și grădinițele erau insuficiente, iar în școlile din mediul urban s-a ajuns în situația de a se învăța în **trei schimburi**, în clase supraaglomerate (cu 40 de elevi), ceea ce a afectat calitatea actului educațional. Raportul dintre populația activă (salariați, șomeri în căutarea unui loc de muncă) și cea pasivă (copii, pensionari etc.) s-a dezechilibrat, contribuind la criza financiară din anii 1980. O economie ineficientă, forțată să plătească **datoria externă** a țării, trebuia să susțină și plata alocațiilor pentru copii, stimulentele acordate familiilor cu mai mulți copii, concediile de maternitate și pentru creșterea copiilor etc.

APLICAȚII

1. Argumentează afirmația potrivit căreia politica demografică din anii 1948-1989 a fost determinată de caracterul totalitar al regimului.
2. Realizează un scurt eseu (circa 150 de cuvinte) despre politica demografică a regimului Ceaușescu, utilizând cuvintele-cheie din textul lecției.

▼ Sursa 3 Copii și tineri participând la festivități organizate în onoarea președintelui N. Ceaușescu

- Exprimă o opinie cu privire la participarea obligatorie a copiilor și a tinerilor la astfel de activități. Care era mesajul transmis cu astfel de ocazii?

DEZBATERE

- Organizați o dezbatere cu privire la *avantajele și dezavantajele creșterii sporului natural al populației unei țări*. Un grup va susține necesitatea creșterii continue a populației, iar celălalt, avantajele păstrării numărului de locuitori existent.

Decretul 770/1966

STUDIU
DE
CAZ

Cine ar trebui să decidă nașterea unui copil?

În 1966, la inițiativa lui Nicolae Ceaușescu, Consiliul de Stat a adoptat *Decretul nr. 770 pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii*, care va avea consecințe dramatice pentru o bună parte a populației. Acesta interzicea întreruperea cursului sarcinii, cu unele excepții, între care: dacă sarcina punea viața femeii în pericol sau femeia însărcinată prezenta invalidități grave fizice sau psihice, dacă femeia avea peste 45 de ani sau avea deja 4 copii în îngrijire, dacă sarcina era rezultatul unui viol. În aceeași zi cu Decretul 770 era publicat și un nou Cod Penal, care prevedea **pedepse cu închisoarea** atât pentru femeile care efectuau ilegal avortul (între 6 luni și doi ani), cât și pentru medici sau alte persoane (între un an și 5 ani) care efectuau întreruperi de sarcină în afara condițiilor prevăzute ca excepții, precum și interdicția de a-și exercita profesia pentru o perioadă de doi-cinci ani.

Controale regulate. Nașterea de copii devenise o **sarcină politică**, a cărei neîndeplinire echivala cu sabotarea regimului. Autoritățile au dublat măsurile legislative cu alte măsuri abuzive: **dispariția mijloacelor contraceptive** din farmaciile și magazine, efectuarea unor controale ginecologice regulate în fabricile unde lucrau multe femei (în anii 1980), lipsa educației sexuale, promovarea unor filme, piese de teatru, opere de artă, emisiuni tv care urmăreau educarea cetățenilor în spiritul familiei cu mai mulți copii. Faptul că Nicolae Ceaușescu provenea dintr-o familie cu 10 copii era mediatizat ca exemplu și argument împotriva oricăror obiecții (**sursa 1**).

Urmările au fost dramatice. După unele estimări, **și-au pierdut viața** între 10.000 și 20.000 de femei, în încercarea de a-și provoca avort sau apelând la personal nespecializat (**sursa 3**). Din aceeași cauză, zeci de mii de femei au rămas cu **traume fizice și psihice** pentru tot restul vieții (**sursa 2**). Altele au născut **copii nedorțiți** pe care ulterior i-au abandonat, aceștia ajungând în „case de copii”, unele dintre ele adevărate „orfelinate ale groazei”. Sistemul medical a fost copleșit de complicațiile legate de avorturile ilegale, inclusiv depresie, anxietate și traume.

APLICAȚIE

- Realizează o investigație pentru a răspunde la întrebarea: *Cum au fost resimțite consecințele Decretului 770/1966?*

Realizează interviuri cu bunicile, mătușile voastre sau cu alte femei dispuse să împărtășească informații în legătură cu această temă. Prezintă concluziile în clasă.

▼ Sursa 1 Cât mai mulți copii! Nicolae Ceaușescu înconjurat de zeci de copii cu prilejul sărbătoririi Anului Nou la CC al PCR, în 1976

▼ Sursa 2 Mărturia unei femei

Dacă țiți la chiuretaj, oamenii ăștia sunt pe balcon, te vor auzi și îți dai seama că intrăm toți la pușcărie. [...] Femeile își smulgeau părul din cap, că ce mă fac... nu era foarte ușor de găsit un medic. Îți dai seama că toată lumea era speriată că ar putea să ajungă la pușcărie din acest motiv: medicul putea ajunge la pușcărie, o persoană de legătură care a făcut intermedierea cu medicul respectiv și, evident, persoana în cauză, care rămăsese gravidă și ar fi făcut avort ilegal. (Carmen Bărbulescu, realizator TV, mărturie în cadrul proiectului Jurnalul Decretului)

- Ascultă și alte mărturii din cadrul proiectului *Jurnalul Decretului*. Pe baza acestora, realizează un inventar al consecințelor Decretului nr. 770/1966.

▼ Sursa 3 Structura ocupațională a persoanelor condamnate definitiv pentru săvârșirea infracțiunilor de avort (art. 185 cod penal), în anul 1986

Total condamnați definitiv din care	+/- față de anul 1985		
	1.316	100%	
Medici	26 (din care 6 pensionari)	1,5%	+ 79%
cadre sanitare medii, inclusiv personal angajat în unități sanitare	102	8,2%	
alte ocupații	986	74,9%	
fără ocupație	202	15,4%	

(Florin S. Soare, Luciana Jinga, coordonatori, *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu*, vol. II, p. 148, 2011)

Recapitulare

I. Momente-cheie

3 august 1948

reforma învățământului, după model sovietic

1 decembrie 1948

desființarea Bisericii Greco-Catolice

4 august 1958

arestarea membrilor grupării spirituale *Rugul Aprins*

28 octombrie 1959

desființarea mănăstirilor

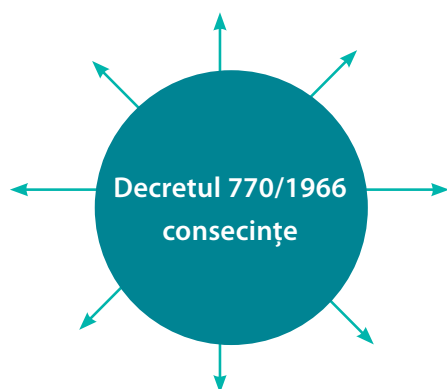
1 octombrie 1966

interzicerea prin lege a întreruperii de sarcină (Decretul 770)

31 martie 1989

Nicolae Ceaușescu anunță finalizarea plății integrale a datoriei externe

II. Alege dintre enunțurile de mai jos pe cele care sunt consecințe ale Decretului 770/1966 în România și completează:

- ✓ Creșterea demografică
- ✓ Demolarea bisericilor
- ✓ Arestarea membrilor rezistenței anticomuniste
- ✓ Scăderea mortalității infantile în statistici
- ✓ Traume în rândul femeilor
- ✓ Reducerea drepturilor minorităților
- ✓ Criza alimentară
- ✓ Răspândirea avorturilor ilegale
- ✓ Impact psihologic negativ asupra copiilor nedoriți
- ✓ Naționalizarea proprietăților private
- ✓ Presiune economică asupra familiilor
- ✓ Probleme instituționale în sistemul de sănătate
- ✓ Colectivizare forțată
- ✓ Creșterea controlului statului asupra vieții private
- ✓ Criza sistemului de protecție socială

Moise se descălță în fața *Rugului Aprins*, icoană de la Muntele Sinai, sec. al XII-lea. Gruparea spirituală de la mănăstirea Antim și-a luat numele de la această teofanie descrisă în *Cartea Exodului*. Printre cei arestați la 4 august 1958, erau teologii Dumitru Stăniloae, Benedict Ghiuș, Andrei Scrima, Arsenie Papacioc, Bartolomeu Anania și scriitorul Vasile Voiculescu.

III. Formulează enunțuri cu subiect istoric folosind următorii termeni:

- ✓ șovinism
- ✓ ateism
- ✓ penurie
- ✓ pronatalist

Festivalul Internațional *Copiii lumii doresc pacea*, organizat la tabăra de pionieri și școlari de la Năvodari, 1979.

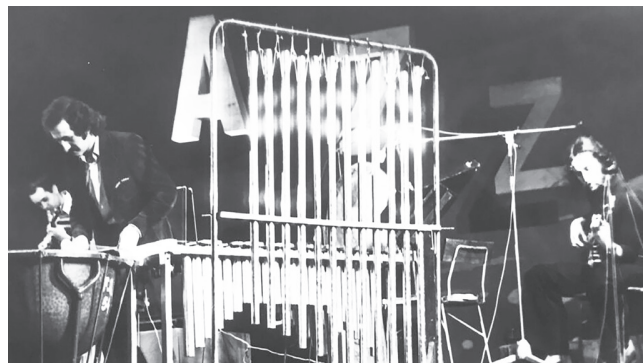
Evaluare

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Alege varianta potrivită, pentru enunțurile de mai jos.

5 X 5 = 25 de puncte

- Una dintre posibilitățile de petrecere a timpului liber în România comunistă era:
  - jocurile pe calculator;
  - teatru, film și festivaluri cu caracter ideologic pronunțat;
  - tabere de studiere a limbilor străine.
- Învățământul era important în perioada comunistă deoarece:
  - era important ca oamenii să aibă o gândire critică;
  - prin intermediul școlii putea fi modelat „omul nou”;
  - se dorea formarea viitorilor cetățeni, ca persoane autonome, tolerante și adaptabile.
- Cea mai numeroasă minoritate națională, în perioada comunistă, a fost:
  - maghiară;
  - germană;
  - romă.
- Unele biserici ortodoxe au fost dărâmate, în timpul regimului Ceaușescu, deoarece:
  - Religia a fost interzisă.

Trupa de rock Experimental Q2, în spectacol, în 1979

- Nu se potriveau cu peisajul urban proiectat.
  - Biserica Ortodoxă Română a refuzat colaborarea cu regimul.
- Viața cotidiană, în anii 1980, a fost influențată de:
    - liberalizarea regimului;
    - penuria alimentară;
    - explozia de la Cernobil.

II. Definiți termenii/conceptele:

5 X 5 = 25 de puncte

- penurie;
- regim ateu;
- regim antinațional;
- regim antișovin;
- măsuri pronataliste.

III. Citește cu atenție textul de mai jos, apoi răspunde la cerințe.

40 de puncte

O altă măsură adoptată de regimul comunist pentru stimularea nașterii de copii a fost plățirea unui impozit suplimentar de către persoanele care realizau venituri, și care au împlinit vârsta de 25 ani, dar nu aveau copii, indiferent dacă erau căsătorite sau nu. Această taxă, numită și taxă de celibat, care în anii regimului comunist a fost subiectul a numeroase glume, a fost plătită din anul 1954, în baza Decretului nr. 153 din 11 mai 1954. De-a lungul timpului, această taxă a fost de mai multe ori majorată (1966, 1977, 1985), tocmai în speranța de a stimula nașterea copiilor, prin faptul că ea greva asupra veniturilor și așa reduce ale familiilor sau persoanelor necăsătorite. Erau exceptate de la obligația de plată a contribuției persoanele care au avut unul sau mai mulți copii născuți vii, decedați ulterior, precum și persoanele care aveau invaliditate de gradele I și II și soții acestora, pe timpul cât dura invaliditatea. De asemenea, erau scutite și persoanele fără copii, care erau căsătorite cu persoane care au copii, pe timpul cât durează căsătoria, dacă la data acesteia erau în întreținerea efectivă a unuia dintre soți sau unul dintre aceștia plătea pensie de întreținere. Persoanele care au împlinit vârsta de 65 ani, bărbații, și 60 ani, femeile, nu aveau obligația de a plăti contribuția. Erau considerate persoane cu copii și persoanele cu copii înfiați sau încredințați spre creștere și educare. Este interesant de menționat că în Decretul nr. 409 din 26 decembrie 1985 privind majorarea contribuției persoanelor fără copii, aceste

excepții amintite mai sus nu mai apar, ceea ce înseamnă că toată lumea plătea acea taxă de celibat, indiferent de starea de sănătate. (Corneliu Pădurean, „Familia în timpul regimului comunist”, în Acta Mvsei Porolissensis XXXI-XXXII, Zalău, 2009-2010)

- Numește, pe baza sursei, impozitul suplimentar aplicat persoanelor fără copii. **3 puncte**
- Menționează, din sursă, o categorie de persoane care era exceptată de la plata impozitului suplimentar. **3 puncte**
- Selectează două informații aflate în relație cauză-efect, precizând rolul acestora (cauză, respectiv efect). **7 puncte**
- Formulează, pe baza sursei, un punct de vedere referitor la plata contribuției de către persoanele fără copii, susținându-l cu două informații din text. **7 puncte**
- Prezintă o altă măsură adoptată de regimul comunist pentru asigurarea creșterii demografice în perioada comunistă. **10 puncte**
- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia sistemul legislativ era subordonat ideologic regimului comunist. **10 puncte**

(Se punctează prezentarea unui fapt istoric relevant și utilizarea conectorilor care exprimă cauzalitatea și concluzia.)

UNITATEA 11

Politici culturale ale regimului comunist

În această unitate vei învăța despre:

- Instrumentalizarea politică a culturii

Studiu de caz:
Protocronismul

Proiectul unității

Realizează și prezintă, în format digital, câte un proiect, la alegere, despre „Cântarea României” și Cenaclul „Flacăra”.

În imagine, Valeriu Sterian, unul dintre artiștii care au evoluat pe scena Cenaclului de început.

Instrumentalizarea politică a culturii

Ce s-a întâmplat cu elita culturală română în primii ani ai regimului comunist?

Comunismul și-a propus să controleze și să modeleze gândirea oamenilor, în scopul formării unui „om nou”. De aceea, imediat după preluarea puterii în România, comuniștii au impus desprinderea de tradițiile culturale ale societății românești și întreruperea influențelor culturale occidentale. Acestea au fost înlocuite cu valori specifice ideologiei comuniste, introduse după o „rețetă” sovietică. Culturii i s-a alocat un **rol important**, dar a fost promovat un nou stil literar și artistic, **realismul socialist**, care reflecta importanța muncii, lupta muncitorilor și a țăranilor împotriva exploatării, realizările partidului (**sursa 1**).

Cărți interzise. Cenzura a jucat un rol esențial pentru eliminarea surselor alternative de informare și inspirație. Scriitorii, jurnaliștii și artiștii erau supravegheați și îndrumați să urmeze linia oficială, altfel puteau fi arestați și condamnați la închisoare. În anii 1945-1952 au apărut liste de cărți și **publicații interzise**. În 1952 lista cuprindea 8779 de titluri. Printre **lucrările interzise** se aflau unele semnate de Vasile Alecsandri, Lucian Blaga, Mihai Eminescu, B.P. Hasdeu, Gheorghe Șincai, George Topîrceanu, Al. Vlahuță, George Coșbuc, Octavian Goga, Tudor Arghezi etc. În locul acestora, erau promovați autori adepți ai realismului socialist. Poezii primeau premii și distincții pentru versuri precum *Imperialist american / Cădea-ți-ar bomba în ocean* (A. Toma) sau *Ancora sus, tovarășe! Pornim/ Pe drumuri mult căutate./ Stăpâni pe unelte, pe soartă stăpâni!/ Inima bate și bate...* (Maria Banuș)

Distanțarea de Moscova. Un nou val ideologic. În ultimii ani ai regimului Gh. Gheorghiu-Dej, dar mai cu seamă sub conducerea lui N. Ceaușescu, a avut loc un proces de distanțare de Moscova și de promovare a unui **curent național**. A început cultivarea unei versiuni a culturii și istoriei naționale care glorifica trecutul poporului român, lupta sa pentru independență, continuitatea acestuia pe teritoriul național, dar și rolul istoric al PCR, văzut ca o încununare a evoluției istorice a poporului român. În anii '70-'80 se manifestă curentul **protocronist** (vezi **Studiul de caz**).

DICȚIONAR

Teze = aici, idei formulate concis, ca direcții de acțiune într-un anumit domeniu; stabilite de conducerea PCR, acestea deveneau, în fapt, repere obligatorii pentru activiștii din domeniul respectiv, fiind impuse întregii societăți.

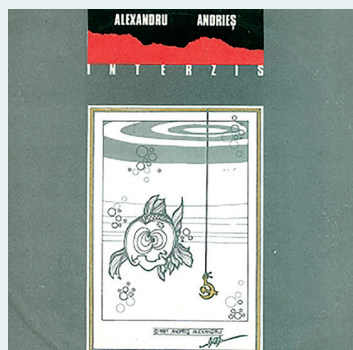
▼ Sursa 1 Artă realist-socialistă

Colegiul Național Iași, de Dan Hatmanu, pictură aflată la Muzeul Național de Artă Contemporană

- Pe baza informațiilor din textul lecției, menționează un principiu al artei realist-socialiste care a stat la baza creării acestei opere.

▼ Sursa 2 Cuvinte interzise

Coperta discului Interzis (1984), pe care se află celebra, pe atunci, melodie La Telegurnal, pe care vă recomandăm să o ascultați.

Pe măsură ce ne apropiem de anul Revoluției și atmosfera politică se deteriorează, inițiativele instituțiilor mascate ale cenzurii sporesc, preschimbând cultura română într-un tărâm al absurdului [...] crește numărul sintagmeilor tabu (socotite drept aluzive [...]); cuvinte precum „întunerit”, „frig”, „foame”, „moș”, „babă”, „moarte”, „cruce”, „preot”, „frică”, „portocale”, „banane”, „cafea”, dispar din programele de televiziune și din cărțile de versuri. (Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport final*, p. 327, 2007)

1. Formulează o posibilă explicație pentru interdicția de a folosi cuvintele menționate în text. Era justificată o asemenea practică? Argumentează.
2. Discutați despre interzicerea melodiei *La Telegurnal*.

Dezghețul estetic. În anii 1965-1971 are loc o relativă relaxare care permite apariția unei literaturi neideologizate. Cenzorii devin mai toleranți, are loc o **desovietizare** a culturii, o schimbare a mentalității artistice și a codului estetic. Sunt recuperate unele personalități istorice și culturale interzise în primii ani ai regimului, apare o nouă generație de scriitori. Situația se înrăutățește însă după **Tezele din iulie 1971**, care acordă o atenție deosebită „activităților cultural-educative și distractive”. În urma aplicării „tezelor”, literatura, filmul, teatrul, emisiunile radio-tv, muzica, moda vestimentară, până și umorul difuzat prin media sunt supuse unei intensificări a cenzurii. Viața cultural-artistică se degradează, starea de monotonie a vieții cotidiene se accentuează și sunt instituite activități cultural-artistice cu rol de **propagandă**, precum „Cântarea României”.

Rezistența prin cultură. În toată perioada comunistă, în ciuda măsurilor represive, a cenzurii și propagandei, a existat o anumită **rezistență culturală**. Mulți scriitori, artiști și intelectuali au încercat să critice subtil regimul sau să creeze lucrări care, deși nu păreau direct subversive, transmiteau mesaje de opoziție față de opresiunea politică și socială. Totodată, în domeniul literaturii și artelor au fost create și **opere de certă valoare**, intrate în patrimoniul cultural național (sursa 2, sursa 3).

APLICAȚIE

- Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați un afiș sau un colaj, desenați o caricatură sau scrieți o poezie sau un pamflet prin care să vă exprimați opoziția față de politica culturală a regimului sau să pledați pentru libertatea de exprimare a artiștilor și scriitorilor.

▼ Sursa 3 Salutul Cenaclului Flacăra („L” de libertate)

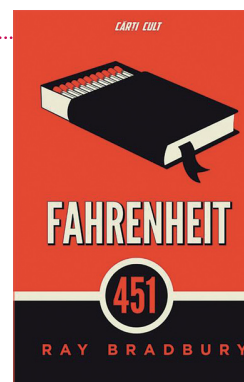
Cenaclul Flacăra (Mircea Vintilă, Victor Socaciu, Florian Pittiș și Marcela Saftiu) o manifestare cultural-artistică ce a permis, la început, o anumită libertate artistică.

- Documentează-te pe internet sau printre cunoscuți și realizează un eseu de minimum 150 de cuvinte despre manifestarea creativității artistice în cadrul Cenaclului Flacăra.

Mergi mai departe!

Citește *Fahrenheit 451*, de Ray Bradbury (1953)

Roman distopic ce explorează o societate în care cărțile sunt interzise și arse de pompieri, *Fahrenheit 451* include ca teme cenzura, importanța literaturii și a libertății intelectuale, pericolul indiferenței și manipulării prin mass-media.

▼ Sursa 4 Statuia lui Stalin din București (sculptor Dimitrie Demu, 1951)

Statuia, realizată în stilul realismului socialist, a fost un model pentru alți artiști plastici. Plasată la intrarea în parcul Herăstrău (numit atunci Parcul Stalin), cu o înălțime de 8 metri (12 metri cu postament), aceasta a rămas până în 1962, când a fost înlăturată. Românii au ironizat opera, numind-o *Davai cias* (în limba rusă, *Dă-mi ceasul!*), trimitere la obiceiul unor soldați sovietici de a „colecționa” ceasuri, în Al Doilea Război Mondial.

- Redactează un text despre mesajul care trebuia transmis românilor, prin realizarea, amplasarea și caracteristicile acestei statui.

Protocronismul

STUDIU
DE
CAZ

Ce factori pot influența viziunea unui istoric asupra trecutului?

În 1974, criticul literar Edgar Papu publica studiul *Protocronism românesc. Învățăturile lui Neagoe Basarab și sinteza Orient-Occident în vechea civilizație românească*. Ideea centrală a studiului, dezvoltată ulterior în lucrarea *Din clasicii noștri* (1977), este aceea că românii sunt autorii unor **realizări culturale** apărute înaintea celor recunoscute pe plan european și mondial. E. Papu susținea posibilitatea oricărei culturi de a crea, în mod autonom și original, anumite componente considerate în mod tradițional ca fiind împrumutate din alte culturi.

Nașterea unei ideologii. Teoria, numită *protocronism* (*proto* = înainte, *chronos* = timp), era argumentată prin referiri la arii culturale diverse. Între altele, E. Papu identifica un expresionism german înaintea **expresionismului** modern, un baroc portughez înaintea barocului clasic, spaniol, și îl considera pe **Dimitrie Cantemir** un anticipator al psihologiei romantice și al ideii de „creștere și descreștere” a imperiilor.

Primii în toate. Preluând această teorie, publicații culturale precum „Luceafărul”, „Săptămîna” și **oficiosul** partidului, „Scînteia”, au început să susțină că românii au avut realizări în diverse domenii culturale, științifice sau artistice înaintea altor civilizații. Erau negate sau **ignore** influențele

▼ **Sursa 1 Aniversarea Elenei și a lui Nicolae Ceaușescu, ulei pe pânză de Dan Hatmanu, 1983, tablou aflat în colecția Muzeului Național de Artă Contemporană**

1. Formulează, concis, ideea sugerată de această pictură.
2. Argumentează, folosind informațiile din textul lecției, afirmația conform căreia această operă este inspirată de curentul protocronist.

▼ Sursa 2 **Noi, tracii**

Spre a ajunge la statuile lui Phidias, omenirea a început să modeleze lutul încă de pe vremea aceluia giuvaier ce se numește Gânditorul culturii Hamangia... Înaintea lui Homer a existat divinusul trac Orfeu. Intrând pe porțile cetăților grecești, Apollo își scutura de pe tălpi pulberea de pe drumurile Traciei. Până și Platon, în Dialogurile sale, privind spre legendarele ținuturi ale nordului, reține învățămintele unor înțelepți traci care erau stăpâni pe un sistem filosofic bine constituit. [...] Romanii acceptau cu ușurință noi divinități. De la traci au primit cinci zeități prin intermediul grecilor: Apollo, Hermes-Mercur, Artemis-Diana, Ares-Marte, Dionisie-Bacchus, ultimul la mare cinste [...] Însăși cultura grecească, adoptată de romani, conținea elemente tracice asimilate într-o epocă anterioară. Aceasta acceptase și recunoscuse superioritatea culturii trace, de vreme ce însuși Platon elogia medicii din nordul Dunării care, înainte de a vindeca boala trupului, căutau să o vindece pe cea a sufletului.

(Iosif Constantin Drăgan, *Noi, tracii*)

Detaliu din
Columna lui
Traian aflată în
centrul Romei

Lucrând în perechi, completați, pe baza textului, un tabel după modelul de mai jos:

Sursa îmi spune...	Sursa sugerează că...	Sursa nu menționează...

Valorificați concluziile rezultate în urma completării tabelului în cadrul unei discuții libere, ghidați de întrebări precum: *Mândria astfel cultivată aducea regimului legitimitate, în ochii românilor? Cine avea de câștigat de pe urma acestei viziuni asupra istoriei?*

culturale externe, susținându-se, spre exemplu, că anumite stiluri artistice au apărut datorită unei evoluții interne, fiind meritul exclusiv al poporului român.

Noi... tracii. Unii istorici au folosit această teorie ca bază pentru studii și lucrări de specialitate, denaturând interpretarea trecutului. Au apărut lucrări și studii care exagerau realizările strămoșilor și rolul istoric al poporului român. S-a afirmat, de pildă, că **tăblițele de la Tărtăria** conțin cea mai veche scriere din lume, că spațiul carpato-danubiano-ponctic este patria de formare a popoarelor indo-europene, că limbile romanice sunt urmașe ale limbii dace (latina fiind un dialect al acesteia), iar limba română este, desigur, urmașa directă, cea mai apropiată de limba originală. Un exemplu care ilustrează foarte bine protocronismul în istorie este lucrarea *Noi, tracii* de Iosif Constantin Drăgan, apărută în 1976 (**sursa 2**). Simpla enumerare a titlurilor unor capitole este relevantă: „Tracii dardani, fondatorii Troiei”, „Tracii ahei și dorienii, făuritorii lumii grecești”, „Mitologia tracă, prima istorie a Europei”, „Marele imperiu traco-macedonean”. În general, a fost excesiv valorizată cultura traco-dacă și moștenirea acesteia, calitățile „native” ale poporului român, **faptele de vitejie** ale înaintașilor, în timp ce nerealizările și eșecurile erau în general trecute sub tăcere.

„Marele Cârmaci”, încununarea evoluției istorice. Protocronismul a fost folosit intens în scopuri politice, devenind un instrument de propagandă naționalistă, cu impact asupra percepției istoriei și culturii românești. Totodată, alimenta cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu. Unicitatea și superioritatea românilor, ca popor, era dublată de unicitatea și superioritatea lui Ceaușescu, „Conducătorul”. Acesta era văzut ca un **continuator** al marilor personalități ale istoriei naționale, care duce pe noi culmi lupta pentru independență și unitate. Ideea de continuitate istorică (**sursa 1, sursa 3**), promovată de **protocroniști**, era foarte importantă deoarece legitima regimul comunist, aflat la capătul unei „evoluții istorice”. Această direcție a creat tensiuni între intelectualii români care se opuneau falsificării istoriei și cei care acceptau sau chiar promovau protocronismul.

Protocronismul în alte spații culturale. Curente sau idei protocroniste nu au apărut doar în România. În culturile multor popoare s-a căutat conturarea unei identități mai puternice prin afirmarea vechimii, continuității istorice și superiorității proprii civilizației. În Franța, în secolul al XIX-lea, unii autori subliniau ideea descendenței francezilor moderni din gali și afirmau superioritatea civilizației galice în fața celei romane. În Ungaria, la începutul secolului al XIX-lea, se afirma că maghiarii erau **descendenți** ai hunilor, antedatându-se astfel, cu 5 secole, venirea lor în bazinul panonic. În Bulgaria comunistă, dictatorul Todor Jivkov a evidențiat rădăcinile tracice ale poporului bulgar modern, fiind creat, pentru aprofundarea cercetărilor, un Institut de Tracologie ca secție a Academiei Bulgare de Științe. În

▼ Sursa 3 Primul „stat dac”

Mărci poștale din 1980, emise cu ocazia împlinirii a 2 050 de ani „de la crearea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea lui Burebista”

- Precizează ce idee era promovată prin intermediul acestor timbre și modul în care aceasta se încadra în propaganda regimului.

DICȚIONAR

expresionism = curent artistic și cultural manifestat la începutul secolului al XX-lea, caracterizat prin exprimarea sentimentelor, stărilor interioare și emoțiilor puternice, adesea într-o manieră distorsionată sau exagerată;

oficios = publicație care reprezintă, reflectă, susține punctul de vedere al unui guvern, al unui partid, al unei grupări etc., fără a avea un caracter oficial.

INVESTIGAȚIE

PROTOCOLISMUL, AZI

Lucrând în echipe de 3-4 elevi, caută pe 2-3 platforme de socializare grupuri care au în denumire termenii „daci” și „dacic”

1. Realizați un inventar ce va cuprinde cel puțin 5 „realizări” ale civilizației dacilor menționate pe aceste platforme. Comparați informațiile cu ceea ce știți că ați învățat la școală despre daci. Ce observați?
2. Pe baza profilului celor care postează materiale și/sau comentarii, stabiliți procentul celor care au studii de specialitate în domeniul istoriei. Veți nota într-un tabel: studii istorice; studii de altă specialitate; studii nespecificate, apoi veți calcula procentul.

▼ Sursa 4 Artă murală (mozaic) care-i prezintă pe daci, pe un bloc din Orăștie construit în perioada comunistă.

1. Exprimă o opinie cu privire la prezența dacilor, prin intermediul artei murale, pe o clădire care nu prezenta importanță publică.
2. Găsește, în localitatea ta sau în localitățile învecinate, alte asemenea creații artistice. Realizează un album care să cuprindă imagini și descrieri ale acestora.
3. Organizați în clasă o dezbatere cu tema *Artă cu tendință sau artă pentru artă?*

Turcia, în perioada interbelică, era afirmată prezența etniei turce în Anatolia înaintea altor civilizații. Tot astfel, în Iran, în timpul regimului șahului Mohammad Reza Pahlavi (1941-1979), s-a încercat stabilirea unei identități mileniale făcându-se apel la Imperiul Persan din Antichitate, iar în Irak, în perioada dictaturii lui Saddam Hussein (1979-2003) era subliniată legătura cu vechea civilizație mesopotamiană. În India, în timpul guvernării lui Narendra Modi (începute în 2014), este **evidențiată** descendența populațiilor hinduse moderne din primii locuitori ai peninsulei, ignorându-se contribuția diverselor migrații (în special a celor venite din Asia Centrală) la etnogeneza indiană. În China, teoria potrivit căreia poporul chinez modern ar descinde din *homo erectus* este oficială și se predă în școli. Având în vedere aceste idei, devine evident că protocronismul este o **formă de proiectare** a prezentului în trecut, având la bază rațiuni politice, nu cercetări științifice riguroase (sursa 4).

APLICAȚIE

- Formulează un punct de vedere referitor la curentul protocronist. Dezbate subiectul cu colegii, în clasă, susținându-ți părerea cu argumente istorice.

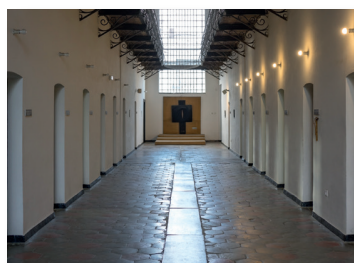
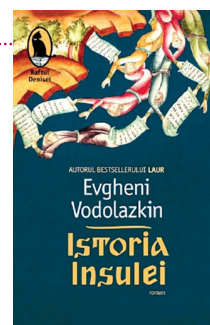
PROIECT

- Realizează un poster care să cuprindă imagini și informații despre protocronismul în alte cinci țări în afară de România, conform informațiilor din lecție și, eventual, a altor informații de pe internet.

Mergi mai departe!

Citește *Istoria insulei*, de Evgheni Vodolazkin

Cartea îmbină ficțiunea istorică cu elemente filosofice și metafizice, explorând teme precum ciclicitatea istoriei, adevărul istoric și modul în care istoria este transmisă, rescrisă și reinterpretată în funcție de contextul cultural și politic.

Vizionează și documentarul *Rezistența prin cultură: Aurică Simion, Jocul de-a istoria.*

UNITATEA 12

Revoluția din decembrie 1989

În această unitate
vei învăța despre:

- Anul 1989
în context
internațional
- Revoluția din
decembrie 1989
în România

Proiectul unității

Album. Realizează un album de imagini cu *Revoluția din decembrie 1989*. Include între 10 și 15 imagini, organizate cronologic. Fiecare fotografie va fi însoțită de o explicație.

Jurnalul Revoluției. Pe baza informațiilor din diferite surse (cărți, ziarele vremii, surse online), realizează un jurnal, pe zile și ore, al perioadei 16-25 decembrie 1989.

Protestatari arestați la Timișoara în decembrie 1989

Anul 1989 în context internațional

Revoluția din decembrie 1989 în România

Care e semnificația Zidului Berlinului? Cum a apărut și cum a dispărut acesta?

După decenii de comunism, URSS traversa, în anii 1980, o criză economică severă. Costurile militare ridicate determinate de competiția cu SUA, subvențiile acordate statelor-satelit, nevoia de credite și de tehnologie occidentale au determinat conducerea instalată în 1985 să încerce efectuarea unor reforme atât în politica internă, cât și în relațiile externe. Noul conducător, Mihail Gorbaciov, a inițiat o politică de *glasnost* („transparență”; discuții deschise în spațiul public) și a accentuat nevoia de **restructurare economică** (*perestroika*). Gorbaciov și-a îndemnat omologii din Europa Centrală și de Est să declanșeze reforme similare. În paralel, el a inițiat o schimbare fundamentală a doctrinei de politică externă, înlocuind **doctrina Brejnev** (care presupunea intervenția – inclusiv armată – în statele socialiste unde sistemul era în pericol) cu o doctrină care recunoștea dreptul statelor socialiste de a-și alege propriul drum, inclusiv prin schimbarea regimului politic (**doctrina Sinatra**).

1989 – anul prăbușirii comunismului în Europa. În aceste condiții, în 1989 a avut loc căderea, pe cale pașnică, a regimurilor comuniste din Polonia, Ungaria, Republica Democrată Germană (**sursa 1**), Cehoslovacia și Bulgaria. Rolul determinant l-a avut **presiunea** exercitată de populație prin manifestații de stradă, acțiunea unor disidenți și organizații libere (ca de exemplu sindicatul Solidaritatea, în Polonia), precum și asigurarea că sovieticii nu vor interveni pentru a stopa procesul. În aceste state au fost organizate **alegeri libere**, s-a trecut la regimuri democratice și s-a început tranziția la economia de piață. În 1990-1992, comunismul a fost abandonat și în Albania și Iugoslavia. Destrămarea URSS (1991) în 14 state independente (între care Rusia, Ucraina, Republica Moldova) a impulsionat destrămarea Iugoslaviei (în 6 state) și a Cehoslovaciei. Prin **colapsul comunismului** și dispariția URSS ia sfârșit Războiul Rece.

PROIECT

- Redactează un text de minimum 150 de cuvinte în care să prezinți căderea regimurilor comuniste din estul Europei, având în vedere situația economică a acestora și rolul unor personalități și grupări democratice. Poți folosi surse online, cărți și reviste de specialitate.

▼ Sursa 1 „Căderea” Zidului Berlinului, simbolul divizării Germaniei și a întregii Europe

- Realizează o investigație pentru a răspunde la întrebarea: *De ce a fost ridicat Zidul Berlinului?* Caută informații și imagini în surse online sau clasice.

DICȚIONAR

doctrina Brejnev = doctrină enunțată în 1968 de liderul sovietic Leonid Brejnev, pentru a justifica intervenția împotriva revoluției anticomuniste din Cehoslovacia (*Primăvara de la Praga*) de către trupele Pactului de la Varșovia. Doctrina susținea că țările socialiste aveau dreptul la suveranitate, dar numai atât timp cât politica lor nu pune în pericol socialismul sau interesele comunismului internațional și că păstrarea regimurilor comuniste în țările satelit este o datorie colectivă a blocului socialist.

doctrina Sinatra = termen neoficial folosit pentru a descrie politica externă adoptată de Uniunea Sovietică sub conducerea lui Mihail Gorbaciov, care permitea statelor din blocul comunist să-și aleagă propriul drum în ceea ce privește guvernarea și politicile interne. Numele doctrinei este o referință la melodia lui Frank Sinatra, *My Way (În felul meu)*, sugerând că fiecare țară socialistă era liberă să-și urmeze propriul curs politic.

teroriști = aici, luptători de origine necunoscută despre care s-a crezut că apără regimul Ceaușescu.

▼ Sursa 2 Coloană de manifestanți în Timișoara, în 17 decembrie 1989

- Armata a fraternizat până la urmă cu revoluționarii. De ce crezi că s-a întâmplat asta? Formulează cel puțin trei argumente.

Azi în Timișoara, mâine-n toată țara! România a fost singura țară est-europeană în care regimul comunist a luat sfârșit în urma unei revoluții sângeroase, iar fostul conducător a fost executat. Încurajată de contextul internațional, sătulă de restricții și privațiuni, populația s-a revoltat mai întâi la Timișoara, în 16 decembrie 1989. Demonstrația împotriva autorităților (**sursa 2**) s-a extins în zilele următoare. Oamenii au strigat „Jos dictatorul!”, „Libertate, libertate!”, „Jos comunismul!” etc. Nicolae Ceaușescu a ordonat armatei să **reprime** revolta. După două zile de lupte de stradă între armată și manifestanți, soldate cu morți și răniți, revoluționarii preiau controlul asupra centrului orașului (zona Piața Operei). La 20 decembrie, Nicolae Ceaușescu decretează **instituirea stării de necesitate** și ține o cuvântare televizată în care afirmă că, la Timișoara, „elemente huliganice... au provocat distrugerii de tip fascist în scopul destabilizării țării, dezmembrării teritoriale, lichidării revoluției socialiste și întoarcerii sub dominație străină”.

Revoluția la București. A doua zi (21 decembrie), Nicolae Ceaușescu convoacă la București o adunare populară care să condamne evenimentele de la Timișoara și să-și exprime atașamentul față de conducerea partidului și statului. Mitingul se transformă însă în **revoltă**, demonstrații manifestându-și solidaritatea cu timișorenii. Ca și la Timișoara, se trage în protestanții care rămân în centrul orașului. La 22 decembrie, dimineața, armata fraternizează cu revoluționarii. Nicolae Ceaușescu face o ultimă încercare de a se impune mulțimii ieșind în **balconul** sediului CC al PCR. Demonstrații îl huiduie, apoi forțează ușile clădirii și pătrund înăuntru. Soții Ceaușescu părăsesc clădirea la bordul unui elicopter, apoi coboară la sol în afara orașului

▼ Sursa 3 Revoluționarii preiau controlul în centrul orașului, arătând semnul victoriei

- În fundalul imaginii se vede o clădire incendiată. Este o clădire a Securității. Precizează semnificația incendierii acestei clădiri.

▼ Sursa 4 Fragmente din Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale

„Cetățeni și cetățene, trăim un moment istoric. Clanul Ceaușescu, care a dus țara la dezastru, a fost eliminat de la putere. [...] Se deschide o pagină nouă în viața politică și economică a României. [...] Scopul FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE este instaurarea democrației, libertății și demnității poporului român. [...] Ca program, Frontul propune următoarele: 1. Abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ. 2. Organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie. 3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul, sau cel mult, două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață. [...] 4. Restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și eficienței. Eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată și promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice. 5. Restructurarea agriculturii și sprijinirea micii proprietăți țărănești. [...]”

(Monitorul Oficial al României,
nr. 1/22 decembrie 1989)

1. Precizează, pe baza textului, care era obiectivul declarat al FSN.
2. Selectează, din text, două informații aflate în relație cauză-efect, precizând rolul acestora.
3. Menționează, din programul FSN, prevederile care au în vedere realizarea unui sistem democratic.

și sunt preluați de o mașină. Doi milițieni îi arestează, în apropiere de Târgoviște. În acest timp, revoluționarii preiau controlul asupra sediului CC și al Televiziunii, anunțând populația că „dictatorul a fugit! Armata e cu noi! Am învins!” (sursa 3, sursa 4) Se constituie oficial noua structură de putere în stat, Frontul Salvării Naționale (FSN), care își propune **instaurarea democrației**, libertății și demnității poporului român.

Guvernul provizoriu. În intervalul 22-25 decembrie, în București și în alte orașe din țară se poartă un haotic război împotriva „**teroriștilor**”, despre care s-a anunțat, la Televiziune, că sunt apărători ai regimului Ceaușescu, populația fiind îndemnată să iasă în stradă pentru a **apăra revoluția**. În realitate, nu au fost identificați „teroriști”, dar cei ieșiți în stradă să apere revoluția aveau tendința de a crede că oricine se ascunde sau „pare suspect” este terorist. Panica, teama, folosirea necontrolată a armelor de foc (inclusiv tancuri) au dus la provocarea unui număr de victime mult mai mare decât înainte de fuga lui Ceaușescu și la distrugerea sau avarierea unor clădiri reprezentative din București. Soții Ceaușescu sunt **judecați sumar** (25 decembrie) de către un Tribunal Militar Extraordinar, condamnați la moarte și la confiscarea averii și, în aceeași zi, executați. La 26 decembrie, prin decret al Consiliului FSN (condus de Ion Iliescu) se formează un guvern provizoriu (prim-ministru Petre Roman) care are ca principală misiune aplicarea prevederilor programului FSN (sursa 4).

Curaj și sacrificiu. Urmările cele mai importante ale Revoluției din decembrie 1989 au fost trecerea la un regim democratic și la o economie de piață. Totodată, s-a deschis un proces mai lung în urma căruia România a **aderat la Uniunea Europeană și NATO**. Toate acestea, ca urmare a curajului și sacrificiului unui mare număr de oameni. Potrivit unor surse oficiale, numărul victimelor de la Revoluție a fost de **1.104 morți** (din care 944 după 22 decembrie) și de 3.321 de răniți (din care 2.214 după 22 decembrie, sursa 4).

Mergi mai departe!

Citește *Revoluția din 1989 povestită celor care nu au trăit-o*, de Alina Pavelescu.

Cartea se adresează în special adolescenților și tinerilor, oferindu-le o perspectivă clară și accesibilă asupra evenimentelor din decembrie 1989, din România.

▼ Sursa 5 Comemorarea Eroilor Revoluției Române (2021)

APLICAȚIE

● Istorie orală. Acasă sau în stradă?

În zilele revoluției, mulți români și-au pus problema dacă să iasă în stradă, în marile orașe, pentru a contribui la căderea regimului, sau să rămână acasă pentru a avea grijă ca familia să rămână în siguranță.

Realizați, în echipe de 2-3 elevi, interviuri cu doi membri ai familiei, rude sau cunoscuți care aveau cel puțin 16 ani în zilele revoluției. Scopul întrebărilor va fi acela de a determina starea de spirit a oamenilor, dacă susțineau revoluția sau regimul Ceaușescu și care au fost motivele pentru care se situau de o parte sau de alta. Arhivați interviurile realizate (vezi pagina 13). Centralizați la nivelul clasei și realizați o statistică exprimată astfel: $n\%$ din cei intervievați erau/nu erau de acord cu înlăturarea lui Ceaușescu de la conducerea României. Centralizați, într-un tabel ca în modelul de mai jos, motivele acestor opțiuni.

De ce erau de acord cu înlăturarea lui Ceaușescu?	De ce erau împotriva înlăturării lui Ceaușescu?

Preluarea sediului Comitetului Central al PCR de către revoluționari, în 22 decembrie 1989

UNITATEA 13

Memoria regimului comunist

În această unitate
vei învăța despre:

- Memoriale și muzee ale comunismului în România și în Europa de Est
- Condamnarea comunismului în România. Procese contra foștilor tortionari. Nostalgia comunismului

Proiectul unității

Inițiază o campanie de strângere de artefacte din perioada regimului comunist și organizează o expoziție în holul școlii sau într-o altă locație. Realizează, în echipe, fișe de prezentare pentru fiecare exponat, precum și un discurs de ghid.

Memoriale și muzee ale comunismului în România și în Europa de Est

Ce învățăm din „experimentul” comunist?

După 1989, regimul comunist din România a fost analizat de istorici, politologi, sociologi, jurnaliști etc. Au fost publicate numeroase lucrări de specialitate și memorialistice, studii, articole, au fost realizate documentare și filme artistice inspirate din viața în comunism. Perspectivile științifice, obiective, critice s-au amestecat în spațiul public cu **mărturiile subiective**, istoriile de viață ale unor persoane și familii, atitudinile nostalgice.

Importanța memoriei. Amenajarea unor memoriale și muzee ale comunismului reprezintă o formă aparte de **reconstituire** a epocii și de păstrare a memoriei acesteia. Aceste spații, care se adresează publicului larg, inclusiv copiilor de vârstă școlară, sunt foarte importante pentru educația viitoarelor generații (**sursa 1**). Acestea pot fi seduse, în viitor, de noi promisiuni ale unor lumi **utopice**, dacă nu vor ține seama de existența unui precedent istoric (experiența directă a unui regim totalitar) care furnizează argumente contrare.

Importanța cunoașterii. Libertatea este apreciată mai mult de cei care au fost lipsiți de ea. Cei care sunt obligați să tacă, cei care au cunoscut frica, cei oprimați și închiși pe nedrept înțeleg mai bine importanța libertății și a unei societăți juste, care respectă drepturile omului. După ce mai multe generații care trăiesc în democrație se succed, **amintirea ororilor** comuniste se diminuează. De aceea, cunoașterea cât mai completă (**sursa 2, sursa 3**) și obiectivă a istoriei ne poate ajuta să înțelegem importanța democrației și să evităm experimentarea unor regimuri care promit fericirea, dar care se dovedesc a fi **criminale** și abuzive.

Instituții necesare. În România, recuperarea și valorificarea educativă a experienței comuniste a avut loc cu dificultate, deoarece conducerea instalată imediat după 1989 nu urmărea o ruptură bruscă și completă de instituțiile și practicile regimului comunist. Astfel, a avut loc o **tergiversare** a inițiativelor de condamnare în totalitate a regimului comunist și de comemorare a victimelor acestuia. Prima instituție importantă cu rol de comemorare, Memorialul Victimelor Comunismului și Rezistenței Anticomuniste de la Sighet, a fost realizată abia în 1995, sub egida Consiliului European (**sursa 1**). Memorialul Sighet a fost amenajat în

▼ Sursa 1 *Cortegiul Sacrificaților, Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței Sighet*

1. De ce crezi că această statuie a fost denumită *Cortegiul Sacrificaților*? Ce legătură crezi că are cu statutul de închisoare al Memorialului de la Sighet?
2. Exprimă un punct de vedere în legătură cu afirmația că regimul comunist a fost unul criminal pe toată perioada sa.

▼ Sursa 2 *Fragmente din discursul Regelui Mihai I în fața Parlamentului României la împlinirea vârstei de 90 de ani (25 octombrie 2011)*

„Prima noastră datorie astăzi este să ne amintim de toți cei care au murit pentru independența și libertățile noastre, în toate războaiele pe care a trebuit să le ducem și în evenimentele din Decembrie 1989, care au dărâmat dictatura comunistă. Nu putem avea viitor fără a respecta trecutul nostru. [...] Lumea de mâine nu poate exista fără morală, fără credință și fără memorie. Cinismul, interesul îngust și lașitatea nu trebuie să ne ocupe viața. [...] Cele mai importante lucruri de dobândit, după libertate și democrație, sunt identitatea și demnitatea. Elita românească are aici o mare răspundere. [...] Nu văd România de astăzi ca pe o moștenire de la părinții noștri, ci ca pe o țară pe care am luat-o cu împrumut de la copiii noștri.”

1. Scrie o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursă, precizând rolul fiecăreia dintre aceste informații (cauză, respectiv efect).
2. Exprimă o opinie! Este important pentru o comunitate să păstreze memoria propriilor experiențe istorice? Argumentează.

▼ Sursa 3 **Aripi**, monument dedicat rezistenței anticomuniste, Piața Presei Libere, București

Monumentul a fost ridicat pe locul pe care s-a aflat, zeci de ani, statuia lui Lenin. Multă vreme soclul a rămas gol până la amplasarea acestui monument aparținând sculptorului Mihai Bucureli.

1. De ce crezi că a fost ales locul fostei statui a lui Lenin pentru amplasarea monumentului *Aripi*?
2. Exprimă o opinie! Care crezi că este semnificația monumentului? Ce sugerează aripile?

clădirea **fostei închisori** politice și cuprinde un centru de studii și o arhivă impresionantă cu interviuri luate foștilor deținuți politici, copii ale fișelor de încarcerare, fotografii din epocă etc. Memorialul Sighet organizează anual „Școala de vară” pentru elevi de liceu, unde tinerele generații au posibilitatea de a cunoaște **istoria comunismului din România** și în alte țări. Spații memoriale au fost organizate și în alte foste închisori comuniste: Aiud, Pitești, Gherla, Râmnicu Sărat, Fortul 13 Jilava.

Memorii și mărturi. Un rol important în păstrarea memoriei regimului comunist îl au **arhivele** cu interviuri acordate de foști deținuți politici, foști demnitari, opozanți, disidenți, diferite personalități. Pe lângă Memorialul Sighet, astfel de arhive au fost realizate de **Centrul de Istorie Orală** din cadrul Radiodifuziunii Române și de Institutul de Istorie Orală din cadrul Universității Babeș-Bolyai. În prezent, instituția cea mai implicată în studierea, conservarea memoriei și valorificarea educativă a trecutului istoric comunist este Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER). Între activitățile IICCMER se numără proiecte de istorie orală (interviuri cu foști **deținuți politici** și alte persoane afectate de regim),

PROIECT

ISTORIE ORALĂ

- Realizează interviuri cu oameni care vorbesc despre diferite aspecte ale regimului și vieții localității înainte de 1989. Interviurile vor fi arhivate în cadrul proiectului anual (vezi pagina 13).

APLICAȚIE

- **Joc de rol.** Imaginează-ți că ești ghid într-un muzeu memorial amenajat în incinta unei foste închisori politice din perioada comunistă. Primești în vizită un grup de elevi de clasa a XII-a, cărora trebuie să le vorbești despre semnificația locului. Realizează o fișă de ghidaj care să cuprindă:

- ✓ Câteva referiri generale despre ideologia comunistă și regimul comunist din România
- ✓ Date despre contextul și cauzele condamnării la închisoare a oamenilor
- ✓ Informații despre viața deținuților în închisoare
- ✓ Reflecții despre importanța păstrării memoriei, prin amenajarea unor astfel de centre

Fii ghid în fața colegilor, fie la fața locului (organizând o vizită), fie în format digital (cu imagini de pe site-ul instituției și din alte surse).

Mergi mai departe!

Caută pe internet site-urile oficiale ale muzeelor dedicate comunismului din: Praga, Bratislava, Berlin (Muzeul Mauer), Budapesta (*Casa Terorii*). Explorează turul digital al acestor muzee.

cercetarea arheologică a locurilor unde au fost îngropate persoane ucise de către trupele de Securitate sau care au murit în penitenciarele comuniste, efectuarea unor demersuri pentru transformarea fostei închisori de la Râmnicu Sărat în spațiu memorial și pentru înființarea unui muzeu național al comunismului. În 2021 a fost fondat la București **Muzeul Ororilor Comunismului**, care face demersuri pentru amenajarea unui spațiu expozițional. Există deja instituții care au organizat expoziții și secțiuni memoriale temporare sau permanente legate de perioada comunistă, în unele muzee din țară (de exemplu, sectorul dedicat Canalului Dunăre-Marea Neagră din cadrul Muzeului de Istorie Constanța).

Memoriale europene. În unele state din Europa de Est au fost amenajate muzee naționale ale comunismului, pentru a comemora atât victimele represiei și persecuțiilor, cât și pentru a păstra memoria regimului totalitar comunist. După 1989, primul astfel de muzeu memorial, care includea și un institut de cercetare, a fost deschis în Lituania (1992), cu scopul de a studia **ocupația sovietică** și rezistența împotriva acesteia. *Muzeul comunismului* din Praga, deschis în 2001, a fost organizat tematic sub forma unei tragedii în trei acte: *Visul*, *Realitatea* și *Coșmarul*, reușind să redea în mod artistic istoria comunismului, de la utopie la dezastru. În Ungaria, *Casa Terorii* din Budapesta (deschisă în 2002) are ca tematică atât perioada comunistă, cât și regimul nazist.

Orașul tăiat în două. În Polonia există atât un muzeu național al comunismului, la Varșovia, cât și Centrul European al Solidarității, la Gdansk, care păstrează memoria mișcării sindicale Solidaritatea, cea care a contribuit la căderea regimului comunist din această țară. Un bun exemplu este și Muzeul Zidului Berlinului (Mauer), care evocă viața divizată și drama orașului tăiat în două de **Cortina de Fier**. O formă de păstrare a memoriei este și amenajarea unor **parcuri în aer liber (sursa 4)** unde au fost adunate opere de artă realizate în perioada comunistă care au scăpat de la distrugere după 1989. Astfel de amenajări sunt la Moscova, Budapesta, Sofia și în Lituania.

APLICAȚIE

- Formulează câte un punct de vedere referitor la afirmațiile următoare:
  - ✓ *Istoria recentă trebuie analizată critic și obiectiv pentru a o putea înțelege mai bine.*
  - ✓ *Muzeele memoriale sunt necesare pentru a-ți cunoaște trecutul.*

▼ Sursa 4 Memorialul dedicat victimelor regimului stalinist, Parcul Artelor „Muzeon”, Moscova

Complexul cuprinde statuia lui Stalin (realizată de S.D. Merkurov), vandalizată în 1991 și *Victimele lagărelor și închisorilor din epoca sovietică* (sculptor Evgheni Chubarov) care prezintă 282 de capete de piatră ce simbolizează victimele stalinismului (donate de autor în 1995).

1. Exprimă o opinie despre această modalitate de a reprezenta, artistic, victimele regimului stalinist.
2. Crezi că un astfel de parc ar trebui amenajat și în România? Argumentează.

PROIECT

EXPOZIȚIE

- Identifică în zona în care locuiești clădiri și locuri unde pot fi amenajate centre ale memoriei. Pot fi clădiri ale fostelor închisori comuniste și lagăre de muncă, locuri de execuție (a țăranilor care s-au opus colectivizării, a membrilor rezistenței armate anticomuniste), sate care au sprijinit rezistența armată anticomunistă, sate ale deportaților sau din care au fost deportați oameni, case unde au locuit opozanți și disidenți anticomuniști, locuri unde au fost uciși oameni la Revoluția din decembrie 1989 etc. Adresează un *memoriu* instituțiilor locale (Consiliului Județean, Primăriei din localitate) și centrale (ministerul Culturii) în care să propui amenajarea acestui spațiu ca loc al memoriei. *Memoriul va cuprinde o parte argumentativă unde vei pleda pentru importanța păstrării memoriei regimului comunist pentru educația democratică a viitoarelor generații.*

Condamnarea comunismului în România

De ce unii români regretă regimul comunist?

După decembrie 1989, a urmat o perioadă de tranziție către democrație și economia de piață. Restructurarea economiei și crearea unei culturi democratice au fost procese complexe care au necesitat timp și adaptare a populației la noile realități. Regimul comunist a afectat și în perioada tranziției societatea, prin moștenirea sa. Atât persoanele aflate un timp la conducere, cât și populația erau educate în comunism. **Lipsa unei culturi democratice** a influențat negativ calitatea clasei politice și alegerile făcute de populație, care s-a adaptat cu dificultate și treptat la democrație și la economia liberă. Despărțirea de un regim opresiv, care a generat suferință și traume, a fost urmată atât de manifestarea necesității unei reparații morale, cât și, pentru o parte a populației, de diferite nostalgii.

Condamnarea comunismului. În 2006 a fost stabilită prin decret Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, din care au făcut parte disidenți anticomuniști **din România și din exil**, personalități culturale, diferiți specialiști. Raportul comisiei a analizat și explicat pe larg modul în care regimul comunist s-a instalat la putere, cum a încălcat drepturile și libertățile cetățenilor și care au fost inovații și metodele lor. Pe baza acestui raport, președintele României, Traian Băsescu, a condamnat regimul comunist din România drept **ilegitim și criminal**, în fața Parlamentului României (18 decembrie 2006) (**sursa 1, sursa 2**).

Judecarea torționarilor. Pe baza dovezilor furnizate de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, unele persoane au fost condamnate pentru **genocid, tortură și crime împotriva umanității**. Ion Ficior, fostul comandant al coloniei de muncă de la Periprava, a fost găsit vinovat de moartea a 103 deținuți din cauza condițiilor de detenție. Alexandru Vișinescu, fostul comandant al penitenciarului Râmnicu Sărat, a fost găsit vinovat de moartea a 12 deținuți în chinuri groaznice. Ambii au primit 20 de ani de închisoare, dar au murit în 2018 în detenție, la circa 50 de ani de la faptele comise. Aceștia au fost condamnați, dar mulți alți torționari au beneficiat, inclusiv după 1989, de drepturi și privilegii ca foști ofițeri, inclusiv **pensii militare**, fără a da seama de crimele comise.

▼ Sursa 1 Întrunire a Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România

- Exprimă o opinie! Este important ca reprezentanți ai disidenței anticomuniste să participe la procesul condamnării comunismului? Argumentează.

▼ Sursa 2 Victime și călăi

Marile speranțe din decembrie 1989 au fost însă rapid urmate de frustrări în raport cu ceea ce s-a dovedit a fi refuzul aparatului comunist și securist de a ceda puterea. Chipurile vechi au îmbrăcat măști noi, însă comportamentele au fost prea puțin diferite... Condamnarea comunismului a fost întârziată tocmai pentru că o mare parte din clasa politică postdecembristă a preferat să se aștearnă o ciudată tăcere peste un trecut cu care nu aveau motive a se mândri. Însă o democrație nu se poate întemeia pe amnezie. Numele victimelor, ca și cele ale călăilor, trebuie cunoscute pentru a putea spune, precum cei care au supraviețuit Holocaustului nazist: „Să nu se mai repete!” Acest raport ține să fie deopotrivă o rememorare și un avertisment. Cei care uită trecutul riscă să-l reîtrăiască. (Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România)

1. Identifică, în text, fragmentul care sugerează că și după 1989 puterea a aparținut unor oameni ai fostului regim comunist.
2. Precizează, pe baza textului:
  - a. o cauză a întârzierii condamnării comunismului;
  - b. un scop al identificării celor vinovați și al condamnării regimului comunist.

Nostalgia comunismului. Nostalgia reprezintă un sentiment de melancolie și tristețe față de o perioadă, locuri, contexte, relații și emoții care nu mai există, adesea asociate cu tinerețea, copilăria, sau cu oportunități dispărute. Nostalgia pentru comunism, manifestată în toate statele foste comuniste de o anumită parte a populației, poate fi explicată atât prin **adaptarea cu dificultate** la realitățile economiei de piață, cât și prin asocierea perioadei comuniste cu propria tinerețe. Nostalgia se poate explica și prin influența disproporționată a propagandei comuniste care a cultivat o serie de mituri despre reușitele regimului: asigurarea unui loc de muncă, a unei locuințe pentru toată lumea și a egalității, absența criminalității, abundența producției, realizarea unor construcții importante, scăderea nivelului de trai în urma unui complot internațional. Acestea au făcut comunismul să pară mult mai de succes decât a fost în realitate. Mulți oameni tânjesc după **propria tinerețe** și iluzia stabilității, memoria selectând din trecut aspecte pozitive pentru a le pune în contrast cu anumite lipsuri din prezent. Nostalgia (**sursa 3**), atât de subiectivă și personală, dublată de teama de un viitor incert, nu reprezintă o evaluare credibilă și obiectivă a regimului comunist.

▼ **Sursa 3 Mormântul lui Nicolae și Elena Ceaușescu (București)**

- Conform relatărilor din presă, în fiecare an, în special de ziua de naștere a lui Nicolae Ceaușescu, în acest loc se adună mai mulți nostalgici ai regimului comunist

APLICAȚIE

- Formați echipe de câte 2-3 persoane. Identificați persoane care manifestă nostalgii față de regimul comunist, între cunoscuți sau în mediul online. Pornind de la chestionarul pe care-l veți descărca din manualul digital, discutați cu acestea. Încercați să le aflați opiniile și argumentele, fără a-i eticheta. Verificați dacă explicațiile oferite și viziunea acestora se încadrează în tipologia nostalgiailor comuniste menționată în tabelul alăturat. În urma centralizării datelor de la toți colegii, puteți completa tabelul cu alte tipuri de nostalgii și alte explicații. Chestionarul completat va fi adăugat la portofoliul personal.

Tipul de nostalgie	Explicații ale nostalgiei
Nostalgia stabilității	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Oamenii nu pierdeau locul de muncă, chiar dacă nu-și făceau bine treaba. ✓ Viața era mai previzibilă, deoarece într-un regim totalitar oamenii de la putere și politica acestora se schimbă mai greu și mai rar decât într-o democrație. ✓ Un regim totalitar vrea să controleze total populația; regimul încerca să asigure un loc de muncă (chiar dacă nu era nevoie de mai mulți angajați), deoarece astfel fiecare putea fi urmărit de securiști și informatori și putea fi modelat prin propagandă. ✓ Oamenii nu erau în pericol dacă se manifestau conform așteptărilor regimului. ✓ Exista impresia că toată lumea știa ce are de făcut; nu existau dispute politice în spațiul public deoarece oamenii le era interzis să exprime opinii diferite de directivele oficiale.
Nostalgia siguranței în spațiul public	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Securitatea și Miliția erau omniprezente. ✓ Presa din perioada comunistă, nefiind liberă, nu reflecta corect fenomenul criminalității, pentru a lăsa impresia că regimul asigură siguranța cetățenilor; în schimb, presa liberă din perioada de tranziție, în căutare de rating, caută și publică frecvent date despre infracționalitate.
Nostalgia propriei tinereți	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Oamenii mai în vârstă au amintiri plăcute despre perioada în care erau tineri, puternici, sănătoși. ✓ Unii oameni diferențiază mai greu aspectele vieții personale de contextul social-politic.
Nostalgia egalității	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Regimul comunist cultiva egalitarismul social, ignorând eficiența economică, importanța inovației și competenței personale. ✓ Marea masă a populației avea un nivel de trai similar, însă apropiat indicatorilor de sărăcie. ✓ Conform propagandei regimului, „oamenii muncii” beneficiau în mod egal de avantaje; în realitate, nomenclatura de partid și de stat avea numeroase privilegii (vile și cabane „de protocol”, plaje exclusiviste, dineuri cu mese îmbelșugate, acces la produse, inclusiv occidentale, din călătoriile peste hotare etc.).

Recapitulare

I. Momente-cheie

1952

publicarea unei liste cu 8.779 de titluri interzise

1971

Tezele din iulie, care acordă o atenție deosebită activităților cultural-educative

1974

Apariția lucrării *Protocronismul românesc*, de Edgar Papu

1989

Prăbușirea majorității regimurilor comuniste din estul Europei

1995

înființarea Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței Sighet

2006

condamnarea, de către Traian Băsescu, președintele României, a regimului comunist din România drept „ilegitim și criminal”, în fața Parlamentului României

II. Realizează o hartă conceptuală, identificând conexiuni între noțiuni, pe care le vei indica prin săgeți.

Evaluare

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Realizează corespondența (după modelul dat) între reperele cronologice din coloana A și evenimentele menționate în coloana B. **4 X 5 = 20 de puncte**

A	B
1. 1952	a. Apariția lucrării <i>Protocronismul românesc...</i> , de Edgar Papu
2. 1974	b. Publicarea unei liste cu 8.779 de titluri interzise
3. 1989	c. Președintele României, Traian Băsescu, condamnă regimul comunist din România drept „ilegitim și criminal”, în fața Parlamentului României
4. 2006	d. Revoluția care pune capăt regimului comunist, în România
	e. înființarea Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței Sighet

II. Formulează opinii argumentate despre afirmațiile de mai jos, susținându-le cu câte un fapt istoric relevant. **2 X 5 = 10 puncte**

- „Interzicerea unor cărți este benefică, deoarece oamenii nu trebuie să intre în contact cu idei greșite.”
- „Tezele din iulie 1971 au contribuit la relaxarea regimului și la încurajarea creativității artistice.”

III. Formulează enunțuri care să exprime cel puțin două perspective, despre următoarele evenimente. **2 X 10 = 20 de puncte**

- Condamnarea regimului comunist de către președintele Traian Băsescu, ca „ilegitim și criminal”, în fața Parlamentului României.
- Revoluția din decembrie 1989.

IV. Citește cu atenție textele de mai jos, apoi răspunde la cerințe. **40 de puncte**

- A.** În același timp, spațiul public românesc este masiv sovietizat. Penetrarea culturii sovietice este fenomenul dominant al perioadei. Orașe, străzi, instituții, muzee, laboratoare, edituri, teatre etc. primesc nume rusești/sovietice. Ediții din autori ruși și sovietici se tipăresc în milioane de exemplare. [...] ARLUS (Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică) a fost o asociație foarte activă, având mari fonduri, sedii în mai multe orașe. [...] Mediul informațional și cultural a fost practic ocupat de inițiative prosovietice la scară, dirijate de Secția de Propagandă a CC al PMR condusă de Iosif Chișinevschi, Leonte Răutu, Mihail Roller. (Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej 1948-1965*)
- B.** Casa de cultură, ca instituție responsabilă cu formarea și întreținerea culturii populare, dar și de educarea cetățenilor, a funcționat și în perioada interbelică. Rolul lor a fost folosit de către noua putere politică (comunistă, n.n.), adăugând acestuia o funcție ideologică, funcție ce a dezvoltat-o prin programul de activități ce venea pe linie de partid. (...) Aceste instituții trebuiau să stea la baza educării și informării oamenilor în privința noii ordini politice. (Cristina Preutu, *Cultură și ideologie în România comunistă. Activitatea caselor de cultură*, „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași, 2016)
- C.** Cu alte cuvinte, creatorul de cultură își pierde complet și definitiv libertatea de creație. El trebuia să reflecte în operele

*sale o așa-zisă realitate care, de fapt, nu era nimic altceva decât o realitate așa cum dorea să o perceapă partidul comunist. Ea nu putea să fie critică, tragică sau comică. Trebuia să fie o realitate care să reflecte un optimism robust, privitor la întâmplările vieții și la viitor, văzut numai prin prisma construirii societății socialiste și comuniste. (Eugen Denize, Cezar Măță, *România comunistă. Statul și propaganda 1948-1953*)*

- Numește, pe baza sursei **A**, instituția care coordona, în plan politic, activitatea culturală. **2 puncte**
- Scrive litera corespunzătoare sursei în care se arată că puterea comunistă a schimbat rolul unor instituții culturale. **3 puncte**
- Selectează, din sursa **B**, două informații aflate în relație cauză-efect, precizând rolul acestora. **7 puncte**
- Formulează, pe baza sursei **C**, un punct de vedere referitor la oamenii de cultură. Argumentează cu două informații din text. **8 puncte**
- Prezintă alte două măsuri adoptate de regim în domeniul culturii, în afară de cele precizate în sursele date. **10 puncte**
- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia cultura a fost subordonată ideologic regimului comunist. (Se punctează prezentarea unui fapt istoric relevant și utilizarea conectorilor care exprimă cauzalitatea și concluzia.) **10 puncte**

Recapitulare finală

Metoda „pălăriilor gânditoare”

Istoria regimului comunist din România poate fi abordată din mai multe perspective. O metodă potrivită ar fi cea a „pălăriilor gânditoare”, creată de pedagogul Edward de Bono. Acesta a identificat 6 moduri diferite de a gândi asupra unei probleme complexe. Pentru fiecare dintre acestea, a asociat, simbolic, câte o pălărie colorată.

Semnificația culorilor pălăriilor

Alb = orientare spre date, informații, fapte concrete, amănunte

Albastru = privire de ansamblu, conducere, decizii

Roșu = sentimente și emoții

Negru = atitudine critică, evidențierea punctelor slabe, neîncredere, pesimism (vede „jumătatea goală a paharului”)

Galben = optimism, încredere, evidențierea punctelor tari (vede „jumătatea plină a paharului”)

Verde = creativitate, căutarea unor căi diferite de a face ceva sau de a rezolva probleme

Etape

- I. Elevii sunt împărțiți aleatoriu în 6 grupe, de preferat egale ca număr de membri;
- II. Prin tragere la sorți, fiecare grupă primește o „pălărie” din cele 6; pălăriile pot fi confecționate din hârtie colorată, câte o culoare pentru elevii din fiecare grupă;
- III. Grupele se poziționează în câte o zonă a clasei, având la dispoziție:

MODEL DE REZOLVARE

Alb = În 1951 a avut loc deportarea unor comunități întregi (12.791 de familii, respectiv, 40.320 de persoane) din localități situate în apropierea graniței cu Iugoslavia, în Bărăgan, de unde au putut pleca abia în 1956.

Albastru = În 1964, în cadrul unei Plenare a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, este adoptată *Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*. Aceasta afirmă dreptul fiecărui stat de a-și urma propria cale către socialism, independent de cea urmată de alte state comuniste. Urmă-

rile au fost importante, România având inițiative proprii, uneori opuse față de cele ale Moscovei, în politica externă. Nicolae Ceaușescu va urma linia de politică externă trasată de această Declarație.

Roșu = descrierea emoțiilor unei persoane generate de „urmărirea” de către Securitate (prin implantarea unor microfoane în casa proprie, desfacerea corespondenței, „filaj”, existența unor „prieteni” informatori ai Securității etc.)

Negru = în anii 1980, Nicolae Ceaușescu a plătit toate datoriile externe ale României, datorii pe care, în cea mai mare parte, tot el le-a contractat, în

perioada 1965-1980. Pe lângă faptul că a plătit comisioane de rambursare anticipată, a plătit într-un interval scurt datorii care puteau fi plătite într-o perioadă mai lungă, situație în care românii nu ar fi resimțit atât de drastic urmările acestei decizii.

Galben = în decembrie 1989, la Timișoara, la București și în alte orașe, românii au dat dovadă de curaj și spirit de sacrificiu pentru înlăturarea regimului comunist, deschizând astfel drumul spre libertate, democrație și progres.

Verde = unii disidenți aleg să critice subtil regimul, de exemplu prin intermediul poeziei (Ana Blandiana).

1. markere de mai multe culori;
2. o coală A0;
3. o coală A4 pe care sunt notate caracteristicile „pălăriilor gânditoare” pentru a putea fi recitite;
4. manualul pentru disciplina *Istoria comunismului din România*, care poate fi unica resursă.

IV. Fiecare grupă ...

1. ... va selecta din manual un set de trei informații (altele decât cele date ca exemple în modelul de mai jos) care se potrivesc cu perspectiva grupului (dată de culoarea pălăriei) și le va scrie pe coala A0 (după modelul de mai jos);
  2. ... va realiza o prezentare pe tema regimului comunist din România, din perspectiva propriei pălării.
- V. Exercițiul se poate repeta, până când fiecare grupă va „purta” toate pălăriile.

Evaluare finală

Timp de lucru: 50 de minute. Punctaj total: 100 de puncte. Se acordă 10 puncte din oficiu.

I. Realizează corespondența între reperele cronologice din coloana A și evenimentele menționate în coloana B. 5 X 3 = 15 puncte

A	B
1. 1948	a. Retragerea trupelor sovietice
2. 1949	b. Invadarea Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia
3. 1958	c. Declanșarea colectivizării agriculturii
4. 1968	d. Adoptarea primei constituții comuniste
5. 1974	e. Tezele din iulie
	f. Nicolae Ceaușescu devine președinte al RS România

Tancuri sovietice în Praga, 1968

II. Selectează varianta corectă pentru enunțurile de mai jos: 5 x 3 = 15 puncte

- Partidul Comunist din România a apărut în anul:
  - 1921
  - 1945
  - 1948
- În viziunea propagandei comuniste „chiaburul” era:
  - un comerciant care făcea speculă;
  - un fost moșier;
  - un țăran bogat.
- Organizațiile de masă erau:
  - forme de asociere a cetățenilor, în scopul promovării propriilor interese;
  - forme de organizare ce permiteau transmiterea ideologiei și politicii partidului către popor;
  - grupuri de rezistență anticomunistă.
- O formă de manifestare a opoziției față de regim a fost:
  - publicarea unor scrisori deschise, în care era criticată politica partidului;
  - înscrierea în Frontul Democrației și Unității Socialiste;
  - participarea la manifestații publice, cu ocazia unor zile ca 23 August sau 1 Mai.
- O cauză a penuriei alimentare din anii 1980 a fost:
  - scăderea producției de cereale;
  - sistarea importurilor de alimente;
  - forțarea exporturilor, inclusiv de alimente, în scopul achitării datoriei externe.

III. Formulează opinii argumentate despre afirmațiile de mai jos, susținându-le cu câte un fapt istoric relevant. 2 x 10 = 20 de puncte

- „Evenimentele din Decembrie 1989 nu au reprezentat o revoluție.”
- „Nostalgia după regimul comunist este justificată, deoarece atunci era mai bine.”

Suvenirurile sovietice și est-germane erau la mare preț printre colecționari. Aici, o tarabă din Berlin în 2006.

IV. Citește cu atenție textele de mai jos, apoi răspunde la cerințe.

40 de puncte

A. La 22 martie 1965, trei zile după încetarea din viață a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, mass-media (presă, radio și televiziune) anunța că Plenara Comitetului Central al PMR a ales în unanimitate – la propunerea lui Ion Gh. Maurer și în numele Biroului Politic – pe Nicolae Ceaușescu în funcția de prim-secretar al CC al PMR. [...] Validarea obținută de la CC și Biroul Politic trebuia confirmată și votată de Congresul PMR (al IV-lea), reunit la București între 19 și 24 iulie 1965... Nicolae Ceaușescu urmărea să deschidă prin Congresul al IV-lea al PMR (de fapt al IX-lea al PCR) o etapă nouă în viața partidului și în evoluția regimului – diferită de aceea a predecesorului său... Pe cale de consecință, el propunea – în aplauzele susținute ale congresiștilor – revenirea la denumirea tradițională, aceea de Partidul Comunist Român. [...] Urmează adoptarea în unanimitate, de către Marea Adunare Națională, a unei noi Constituții [...] (Dinu C. Giurescu (coordonator), *Istoria românilor*, Vol. X, *România în anii 1948-1989*, 2013)

B. Confruntat cu improbabilul pericol al unei invazii sovietice, Ceaușescu a folosit intervenția Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia ca pretext pentru demararea unui amplu program de reforme ce viza mobilizarea țării sub conducerea sa personală. Scopul era obținerea unei civilizații neoromânești socialiste și a omului nou. Atacul asupra societății civile emergente a început într-o manieră tipic stalinistă, prin chemarea la ordine a celor de pe „frontul cultural”, urmând apoi reactivarea vechilor prevederi ale Codului Penal, așa cum erau obligația de a raporta discuțiile cu străinii și obligația de a înregistra mașinile de scris la Miliție. [...] Fostele oaze de autonomie culturală, sistemul universitar, instituțiile culturale, Academia Română sau Uniunea Scriitorilor, au scăzut mult în importanță, locul lor fiind luat

de instituții noi afiliate Comitetului Central al PCR, așa cum a fost Academia de Studii Social-Politice de pe lângă CC al PCR sau Academia de Partid „Ștefan Gheorghiu”. Raportat la pilonii de sprijin, regimul din România perioadei în cauză poate fi caracterizat drept stalinist. Autarhia economică, întărirea rolului aparatului represiv, partinitatea absolută în toate sferile, controlul total asupra partidului, lipsa oricărei opoziții organizate, naționalism etnicist, un cult al personalității dus la extrem și o politică externă pur conjuncturală sunt trăsături definitorii. (Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, coordonatori, *Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova*, 2018)

1. Numește un organ de conducere al partidului unic, menționat atât în sursa **A**, cât și în sursa **B**. **4 puncte**
2. Numește o instituție cu rol legislativ, menționată în sursa **A**. **4 puncte**
3. Scrie litera corespunzătoare sursei care susține că Nicolae Ceaușescu a folosit un eveniment de politică externă pentru creșterea propriei autorități. **4 puncte**
4. Selectează, din sursa **A**, două informații aflate în relație cauză-efect, precizând rolul acestora (cauză, respectiv efect). **8 puncte**
5. Formulează, pe baza sursei **B**, un punct de vedere referitor la regimul Nicolae Ceaușescu, susținându-l cu două informații selectate din sursă. **10 puncte**
6. Prezintă alte două acțiuni desfășurate în politica internă a României din perioada 1965-1989, în afara celor la care se referă sursele date. **10 puncte**

Răspunsuri evaluări

Credite imagini

Răspunsuri itemi obiectivi evaluări sumative și evaluare finală

Evaluarea inițială: **I.** 1 – b, 2 – c, 3 – a, 4 – e, 5 – d, 6 – g; **II.** 1 – A, 2 – F, 3 – F, 4 – A, 5 – A, 6 – F. Evaluare unitățile 1 și 2: **I.** 1 – c, 2 – a, 3 – d, 4 – b, 5 – e. Evaluare unitățile 3, 4 și 5: **I.** 1 – d, 2 – b, 3 – e, 4 – c, 5 – f; **II.** 1 – F, 2 – A, 3 – F, 4 – A. Evaluare unitățile 6 și 7: **I.** 1 – e, 2 – c, 3 – a, 4 – b, 5 – d; **II.** 1 – Consiliul Național Român, 2 – gospodării agricole colective, 3 – industrializării, 4 – plata datoriei externe, 5 – Europa Liberă. Evaluare unitățile 8, 9 și 10: **I.** 1 – b, 2 – b, 3 – a, 4 – b, 5 – b. Evaluare unitățile 11, 12 și 13: **I.** 1 – b, 2 – a, 3 – d, 4 – c. Evaluare finală: **I.** 1 – d, 2 – c, 3 – a, 4 – b, 5 – e; **II.** 1 – a, 2 – c, 3 – b, 4 – a, 5 – c.

Credite imagini

Pentru economie de spațiu, vor fi folosite următoarele prescurtări: sus (s); jos (j); stânga (st), dreapta (d); mijloc (mij). **copertă** colaj © Dreamstime.com; **p. 5** © commons.wikimedia.org/CC BY-SA 3.0; **pp 6-11** © Dreamstime.com; **p. 13** © en.wikipedia.org/CC BY-SA 3.0 (st), © commons.wikimedia.org (d); **p. 14** © fr.wikipedia.org; **p. 15** © wikipedia.org (s), © Minnystock/Dreamstime.com (mij), © Hel080808/Dreamstime.com (j); **p. 16** © wikipedia.org (s), © M-sur/Dreamstime.com (j); **p. 17** © fototeca online a comunismului românesc/ [#A049]/1/1966; **p. 18** © fototeca online a comunismului românesc/ [#B038]/AISISP 2/1945 (s), © fototeca online a comunismului românesc/ [#FA179]/Scânteia/179/1946 (j); **p. 19** © fototeca online a comunismului românesc/ [#B036]/AIP/2/1944 (s); **p. 20** © fototeca online a comunismului românesc/ [#B042] 2/1974; **p. 21** © ro.wikipedia.org; **p. 22** © Steve Allen/ Dreamstime.com (s), © Dreamstime.com (j); **p. 23** © agerpres (s), © arhivă autor (j); **p. 24** © fototeca online a comunismului românesc/ [#B046]/ 6/1974 (s); **p. 25** © arhivă autor (s); p. 26 © arhivă autor (s); **p. 27** © fototeca online a comunismului românesc/ [#DA037]/2/1945 (s); **p. 28** © wikimedia.org; **p. 29** © fototeca online a comunismului românesc/ [#E580]/1/1974 (s); **p. 30** © fototeca online a comunismului românesc/ [#E069]/1/1946 (st s), © comunismulinromania.ro/MNIR (st j), © wikipedia.org (d); **p. 31** © Stechouse/ Dreamstime.com; **p. 32** © fototeca online a comunismului românesc/ [Fotografia #E584]/5/1974; **p. 33** © comunismulinromania.ro/PCR/i25877 (st); © fr.wikipedia.org (d); **p. 34** © fototeca online a comunismului românesc [#A025] 25/1956 (s); **p. 35** © fr.wikipedia.org; **p. 36** © Blunker/Dreamstime.com; **p. 37** © comunismulinromania.ro; **p. 38** © comunismulinromania.ro (s), comunismulinromania.ro (d j); **p. 39** © fototeca online a comunismului românesc/ [#A190]/142/1966 (st); © fototeca online a comunismului românesc/ [#E345]/55/1960 (d); **p. 40** © comunismulinromania.ro (s), © fototeca online a comunismului românesc/ [#Z043]/43/1969 (j); **p. 41** © agerpres; **p. 42** © agerpres (s); **p. 43** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0 (d s), © en.wikipedia.org (j); **p. 44** © wikipedia.org; **p. 45** © Vladescu Bogdan/Dreamstime.com; **p. 46** fototeca online a comunismului românesc/ [#T019]/19; **p. 47** © memorialulsighet.ro (s), © arhivă autor (st j); **p. 48** © Marian Bohuş (s), © wikipedia.org/CC BY-SA 4.0 (j); **p. 49** © commons.wikimedia.org/CC BY-SA 4.0; **p. 50** © CNSAS; **p. 52** © memorialulsighet.ro (s), © Vladescu Bogdan/Dreamstime.com (st j), © fototeca online a comunismului românesc/ [#E381]/ AISISP/ 30/1961 (d j); **p. 53** © fototeca online a comunismului românesc/ [#G454]/ 117/1968; **p. 54** © en.wikipedia.org/CC BY-SA 4.0; **p. 55** © Marian Mocanu/Dreamstime.com; **p. 56** © wikipedia.org; **p. 57** © wikipedia.org; **p. 58** © wikipedia.org (s); © Rusimage/Dreamstime.com (j); **p. 59** © agerpres; **p. 60** © agerpres; **p. 61** © wikipedia.org/CC BY-SA 4.0 (d s), © wikipedia.org/CC BY-SA 4.0 (mij), © memorialulsighet.ro (st j); **p. 62** © wikipedia.org/CC BY-SA 4.0 (s), wikipedia.org (j); **p. 63** © Gary Blakeley/Dreamstime.com; **p. 64** © agerpres; **p. 65** © fototeca online a comunismului românesc/ [#KA222]/222/1970; **p. 66** © comunismulinromania.ro; **p. 67** © agerpres (s), © comunismulinromania.ro (st j); **p. 68** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0; **p. 69** © commons.wikimedia.org/MNIR (s); © Unquintu/ Dreamstime.com (j); **p. 70** © agerpres (s), wikimedia.org (j); **p. 72** © wikipedia.org; **p. 73** © wikipedia.org (grupaj portrete), © Emicristea/ Dreamstime.com (st j); **p. 74** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0; **p. 75** © wikipedia.org/CC BY-SA 4.0; **p. 76** © wikipedia.org; **p. 77** © comunismulinromania.ro; **p. 78** © agerpres (s); © arhivă autor (j); **p. 79** © wikipedia.org (s), © agerpres (j); **p. 80** © wikipedia.org; **p. 81** © comunismulinromania.ro/i286381/MNIR; **p. 82** © Catarii/Dreamstime.com; **p. 83** wikipedia.org; **p. 84** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0; **p. 85** © agerpres; **p. 86** © fototeca online a comunismului românesc/ #E461]/AISISP/17/1965; **p. 87** © memorialulsighet.ro (s), © comunismulinromania.ro/i2480 (mij s); © memorialulsighet.ro (mij j); © comunismulinromania.ro (j); **p. 88** © arhivă autor; **p. 89** © agerpres; **p. 90** © de.wikipedia.org; **p. 91** © Stocksnapper/ Dreamstime.com (st), © wikipedia.org; **p. 92** © wikipedia.org; **p. 93** © comunismulinromania.ro/i25255; **p. 94** © agerpres; **p. 95** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0 (s), © wikimedia.org/CC BY-SA 3.0 (mij) © comunismulinromania.ro (j); **p. 96** © wikipedia.org; **p. 97** © wikimedia.org (s), © fototeca online a comunismului românesc/ [#L107]/107/1979; **p. 98** © comunismulinromania.ro/i12538; **p. 99** © agerpres (st), arhivă autor (d); **p. 100** © arhivă autor; **p. 101** © agerpres (s), © wikipedia.org; **p. 102** © MNAC (s), © Izanbar/ Dreamstime.com; **p. 103** © wikipedia.org; **p. 104** © wikipedia.org (s), © Constantin Opris/ Dreamstime.com (j); **p. 105** wikipedia.org/CC BY-SA 3.0 (st), © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0 (d); **p. 106** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0; **p. 107** © wikipedia.org/CC BY-SA 4.0 (st), © Marian Bohuş; **p. 108** © agerpres (s); © agerpres (d j); **p. 109** © Paul Florea/ Dreamstime.com; **p. 110** © Marian Mocanu/ Dreamstime.com; **p. 111** © Bogdan Lazar/ Dreamstime.com; **p. 112** © Alexey Antipov/ Dreamstime.com; **p. 113** © agerpres; **p. 114** © wikipedia.org; **p. 115** © Razvan Nitoi/ Dreamstime.com; **p. 118** © wikipedia.org; **p. 119** © wikipedia.org/CC BY-SA 3.0.

Credite video/audio: Wikimedia Commons, Dreamstime, Youtube-Creative Commons

